

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Podpora rozvoje slohových a komunikačních dovedností se zřetelem k místním reáliím

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Lucie Brožková**
Vedoucí práce: PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Brožková**
Osobní číslo: **P12000014**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Podpora rozvoje slohových a komunikačních dovedností se zřetelem k místním reáliím**
Zadávající katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

rozvoj slohových a komunikačních dovedností u žáků 2. období 1. stupně prostřednictvím vlastního didaktického materiálu zaměřeného na reálie Českého ráje

Požadavky:

- 1) Prostudovat odbornou literaturu, učební a kurikulární materiály (RVP, ŠVP)
- 2) Vytvořit pracovní listy v souladu s cílem práce, které budou zaměřeny na jednotlivé slohové útvary
- 3) Na základě pilotního ověřování materiály upravit
- 4) Provést evaluaci materiálů
- 5) Výsledky práce shrnout do závěrů a doporučení pro praxi

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HUBÁČEK, J. Didaktika slohu. Praha: SPN, a.s., 2010.

ČECHOVÁ, M. STYBLÍK, V. Čeština a její vyučování. Praha: SPN, 1998.

ČECHOVÁ, M. a kol. Současná česká stylistika. Praha: ISV, 2003.

SEIFERTO VÁ, Alice. Tradiční sloh netradičně: jak učit slohu ve 2.-9. ročníku : náměty slohových prací. 2. vyd. Praha: Blug, 2007, 139 s. Na pomoc učitelům (Blug). ISBN 978-80-85635-09-6.

VÍŠKA, Václav. Vybrané aktivizující metody výuky v hodinách českého jazyka na ZŠ. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-015-3.

HAUSENBLAS, Ondřej. Čeština doopravdy: Návrh didaktického pojetí výuky vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura na 1. stupni ZŠ. 1. vydání. Praha: nákladem vlastním, 2015. ISBN 978-80-260-8165-4.

KORDOVÁ, Eva a Eliška GRUBEROVÁ. Almanach "Za pověstmi Českého ráje". Turnov: Město Turnov - odbor cestovního ruchu : Městská knihovna Antonína Marka, 2005. ISBN 80-86817-17-9.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2017**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala PhDr. Věře Vykoukalové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za příjemnou spolupráci, cenné rady, podnětné připomínky a odborné vedení při zpracovávání této diplomové práce.

Dále děkuji paní ředitelce a pedagogům ze Základní školy v Rovensku pod Troskami za možnost realizace této práce v jejich zařízení.

Zvláštní poděkování bych ráda věnovala své rodině, především své mamince, sestře a prarodičům za umožnění studia a velikou podporu, kterou mi po celou dobu studia dávali. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala dlouholeté přítelkyni Lence Rezlerové za sílu a motivaci zvládnout všechny strasti, které nás během studia potkaly, a v závěru patří velký dík mému příteli za jeho trpělivost.

Anotace

Diplomová práce se zabývá komunikační a slohovou výchovou na prvním stupni ZŠ, konkrétně se zaměřuje na čtvrtý a pátý ročník. Hlavním cílem je rozvoj slohových a komunikačních dovedností prostřednictvím vlastního didaktického materiálu souvisejícím s reáliemi Českého ráje.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretickou část dělíme do několika kapitol, které charakterizují pojmy vážící se k tématu, definice, pojetí slohové a komunikační výchovy v minulosti, nyní a samotné pojetí této výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Praktická část je věnovaná didaktickému materiálu pro komunikační a slohovou výchovu, zejména podrobnou metodikou, jak postupovat ve vyučovacích hodinách. Tuto část lze využít ve školách ležících v oblasti Českého ráje.

Součástí diplomové práce je přílohový materiál.

Klíčová slova

slohová a komunikační výchova, Český ráj, dopis, popis, charakteristika, vypravování

Annotation

The Diploma Thesis deals with Education in communication and essay writing in primary schools, more particularly focusing on the fourth and fifth grade. The main objective is to develop the communication and essayistic skills using one's own teaching material related to the historical, geographical and cultural facts about Český ráj (Bohemian paradise) region.

The thesis consists of a theoretical and a practical part. The theoretical part is divided into several chapters that describe specific terms related to the topic, definitions, different approaches to communication and essay writing in the past and in the present. It also implies the concept of language education in the Framework Education Program for Basic Education.

The practical part is dedicated to the didactic material for teaching communication and essay writing, particularly the detailed methodology on how to proceed in the classroom. This practical part can be of great use especially for schools in the Český Ráj region.

The Diploma thesis includes dissertation appendices

Keywords

Education in stylistics and communication, teaching essay writing, Český Ráj (Bohemian Paradise), letter, description, characteristics, narration.

Obsah

Seznam obrázků, tabulek a grafů	9
Seznam obrázků	9
Seznam tabulek	10
Seznam schémat	11
Seznam použitých zkratk a symbolů	12
Úvod	13
Cíl a struktura práce	15
TEORETICKÁ ČÁST.....	16
1 Vývoj pojetí komunikační a slohové výchovy	16
1.1 Vyučování v 18. století	16
1.2 Vyučování v 19. století	17
1.3 Vyučování ve 20. století.....	20
1.4 Vyučování komunikační a slohové výchovy dle současného pojetí	22
2 Metody práce při rozvoji slohu a komunikace	26
3 Komunikační a slohová výchova na 1. stupni ZŠ	30
3.1 Slohový styl, útvar a postup	30
3.2 Komunikační a slohová výchova v RVP ZV	31
3.2.1 Cíle vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura	32
3.2.2 Očekávané výstupy komunikační a slohové výchovy na 1. stupni ZŠ.....	33
3.2.3 Probírané učivo v komunikační a slohové výchově	34
4 Mluvený a psaný projev	35
4.1 Mluvený projev	35
4.2 Psaný projev	36
4.3 Slohové vyučování a gramatika jazyka	37
4.4 Slohové vyučování a literatura.....	37
4.5 Oprava a klasifikace slohových prací.....	37
5 Slohové útvary korespondující s praktickou částí DP.....	39
6 Představení zájmové oblasti	42
6.1 Základní informace	42
6.2 Vybrané pojmy korespondující s praktickou částí	43
6.2.1 Trosky	43

6.2.2	Hrubá Skála.....	44
6.2.3	Drábské světničky	45
6.2.4	Hrad Kost	45
6.2.5	Kumburk.....	45
6.2.6	Další místa.....	46
6.3	Český ráj v literatuře	47
PRAKTICKÁ ČÁST.....		49
7	Metodika vyučovacích hodin s pracovními listy.....	49
7.1	Dopis	51
7.1.1	Pracovní list.....	52
7.1.2	Metodický postup.....	52
7.1.3	Pomůcky.....	55
7.1.4	Reflexe a dílčí diskuze	58
7.2	Popis osoby	59
7.2.1	Pracovní list.....	60
7.2.2	Metodický postup.....	60
7.2.3	Pomůcky.....	65
7.2.4	Reflexe a dílčí diskuze	65
7.3	Popis objektu.....	66
7.3.1	Pracovní list.....	67
7.3.2	Metodický postup.....	68
7.3.3	Pomůcky.....	72
7.3.4	Reflexe a dílčí diskuze	74
7.4	Charakteristika osoby.....	75
7.4.1	Pracovní list.....	76
7.4.2	Metodický postup.....	76
7.4.3	Pomůcky.....	80
7.4.4	Reflexe a dílčí diskuze	82
7.5	Příprava na vypravování	82
7.5.1	Pracovní list.....	83
7.5.2	Metodický postup.....	84
7.5.3	Pomůcky.....	88
7.5.4	Reflexe a dílčí diskuze	91

7.6	Vypravování	91
7.6.1	Pracovní list.....	92
7.6.2	Metodický postup.....	93
7.6.3	Pomůcky.....	95
7.6.4	Reflexe a dílčí diskuze	97
	Závěrečná reflexe a diskuze	98
	Závěr	100
	Seznam použitých zdrojů	101
	Seznam literatury.....	101
	Internetové zdroje.....	102
	Seznam příloh.....	103

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1: Znak CHKO Český ráj	42
Obrázek 2: Mapa Českého ráje	43
Obrázek 3: Návrh na pokračování hymny	44
Obrázek 4: Hrad Trosky v minulosti.....	44
Obrázek 5: Hrad Trosky nyní.....	44
Obrázek 6: Hrubá Skála	45
Obrázek 7: Drábské světničky	45
Obrázek 8: Hrad Kost	46
Obrázek 9: Kumburk.....	46
Obrázek 10: Humprecht	47
Obrázek 11: Obrácené zvony	47
Obrázek 12: Skřítek Poutníček – představení	51
Obrázek 13: Scan pracovního listu, DOPIS	52
Obrázek 14: Nadepsání obálky	53
Obrázek 15: Dopisní papír	56
Obrázek 16: Poštovní obálka	57

Obrázek 17: Scan pracovního listu, POPIS OSOBY	60
Obrázek 18: Skřítek Poutníček.....	65
Obrázek 19: Scan pracovního listu, POPIS OBJEKTU	67
Obrázek 20: Obrázkový diktát	68
Obrázek 21: Zámek Hrubá Skála A	72
Obrázek 22: Zámek Hrubá Skála B	72
Obrázek 23: Zámek Hrubá Skála C	72
Obrázek 24: Zámek Hrubá Skála D	72
Obrázek 25: Hrad Trosky A.....	74
Obrázek 26: Hrad Trosky B	74
Obrázek 27: Scan pracovního listu, CHARAKTERISTIKA OSOBY.....	76
Obrázek 28: Drábské světničky A.....	80
Obrázek 29: Drábské světničky B.....	80
Obrázek 30: Drábské světničky C.....	81
Obrázek 31: Drábské světničky D.....	81
Obrázek 32: Obr Dráb.....	81
Obrázek 33: Scan pracovního listu, PŘÍPRAVA NA VYPRAVOVÁNÍ.....	83
Obrázek 34: Obrázková osnova	85
Obrázek 35: Scan textu – Pověst o Kostí	86
Obrázek 36: Obrázková osnova	88
Obrázek 37: Hrad Kost A.....	89
Obrázek 38: Hrad Kost B.....	89
Obrázek 39: Hrad Kost C.....	89
Obrázek 40: Hrad Kost D.....	89
Obrázek 41: Scan pracovního listu, VYPRAVOVÁNÍ	92
Obrázek 42: Kumburk A.....	95
Obrázek 43: Kumburk B	95

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdělení komunikačních činností	23
Tabulka 2: Součásti vyučovací hodiny	25
Tabulka 3: Dělení slohových postupů, stylů a útvarů	31

Tabulka 4: Dopis ve 4. a 5. ročníku ZŠ.....	39
Tabulka 5: Popis ve 4. a 5. ročníku ZŠ	40
Tabulka 6: Vypravování ve 4. a 5. ročníku ZŠ	41
Tabulka 7: Vysvětlení symbolů použitých v praktické části DP.....	50
Tabulka 8: Harmonogram výuky, DOPIS.....	51
Tabulka 9: Řešení aktivity – Rozstříhané dopisy	54
Tabulka 10: Úkoly na rozstříhání.....	55
Tabulka 11: Dopisy na rozstříhání	56
Tabulka 12: Harmonogram výuky - POPIS OSOBY.....	59
Tabulka 13: Dvojice slov – hra "Král Českého ráje"	61
Tabulka 14: Ukázka řešení malého BINGA	63
Tabulka 15: Harmonogram výuky - POPIS OBJEKTU	67
Tabulka 16: Harmonogram výuky - CHARAKTERISTIKA OSOBY	75
Tabulka 17: Harmonogram výuky - PŘÍPRAVA NA VYPRAVOVÁNÍ	83
Tabulka 18: Pořadí lepení obrázků	87
Tabulka 19: Scan textu k rozstříhání.....	89
Tabulka 20: Harmonogram výuky - VYPRAVOVÁNÍ.....	92
Tabulka 21: Karty na losování – POSTAVY.....	96
Tabulka 22: Karty na losování – MÍSTA.....	96

Seznam schémat

<i>Schéma 1: Slohové útvary využité v praktické části DP.....</i>	49
---	----

Seznam použitých zkratk a symbolů

atd.	a tak dále
DP	diplomová práce
CHKO	chráněná krajinná oblast
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
RVP	Rámcově vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání
tzv.	takzvaný
ZŠ	základní škola

Úvod

V dětství jsem navštěvovala Základní školu v malebném městečku Rovensku pod Troskami, odkud také pocházím. Mé třídní učitelky na prvním i na druhém stupni, které mě učily český jazyk, pro mě byly a dodnes jsou velkým vzorem. Doteď si na jejich hodiny českého jazyka pamatuji a děkuji jim za to, jak velkým přínosem a motivací pro mě tyto hodiny byly.

Začala jsem snít o tom, že jednou budu také učitelkou, která bude pro děti přirozenou autoritou a ony i rodiče ji budou mít rádi. V osmé třídě jsem se tedy rozhodla, že si za svým snem půjdu a udělám pro to maximum. Paní učitelka na český jazyk mě velice podporovala a po škole mi věnovala svůj volný čas, ve kterém mě připravovala na přijímací zkoušky na Střední odbornou školu pedagogickou v Nové Pace.

Po vystudování této odborné školy, která mi dala spousty praxe a zkušeností s dětmi předškolního věku, jsem byla odhodlaná nastoupit na Technickou univerzitu v Liberci a splnit si tak svůj sen. Při vykonávání všech praxí v oboru Učitelství pro první stupeň základní školy jsem dvakrát tuto praxi absolvovala v již zmiňované škole v Rovensku pod Troskami. Velkou ctí pro mě bylo, když mě paní ředitelka dala do třídy právě k paní učitelce, která mě měla od mých šesti let.

Nyní jsem se po čtyřech letech studia dostala do pátého a zároveň posledního ročníku mého studia a rozhodla se, že svoje téma diplomové práce zaměřím právě na místo, odkud pocházím, které miluji a které mi položilo základní stavební kámen pro mé vzdělávání.

Mnoho lidí si také myslí, že práce učitele na prvním stupni není vůbec náročná. Nyní všechny, které tento obor studujeme, víme, že je to velká mýlka, neboť je to opravdu náročné a vyčerpávající povolání, ve kterém musíte být neustále vzorem, oporou a základem pro to, z čeho budou děti čerpat po celý svůj život.

Dnes jsem odhodlaná dokončit studium na této univerzitě a stát se takovou učitelkou, kterou budou mít děti i rodiče rádi, stejně tak jako jsem měla já tu svoji. Od tohoto cíle už mě dělí pouze státní závěrečné zkoušky, diplomová práce a její obhajoba.

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala sloh a komunikační výchovu, neboť při absolvování všech praxí na základních školách jsem se setkala s nedostatečným učebním materiálem pro tuto výuku a paní učitelky mě pobízely k tomu, abych nepoužívala slohové stránky z učebnice, ale vymyslela si vždy hodinu slohu se svým vlastním didaktickým materiálem.

Pokud chceme po dětech, aby byly tvořivé, hodiny slohu je bavily a byly pro ně přínosem, musíme je zaujmout nějakými zajímavými materiály, hrami nebo příběhy. Napadlo mě tedy vymyslet metodický sborník pro všechny školy v Českém ráji. Domnívám se, že pokud bude materiál souviset s okolím, ve kterém se děti nacházejí, bude to pro ně mnohem poutavější a zajímavější než různorodé články z učebnic českého jazyka, které učitel stejně musí obohatit svými aktivitami. Děti se tak dozví spousty informací o okolí svého bydliště a budou mít možnost se na základě těchto informací samy vyjádřit.

Doufám, že tato diplomová práce splní nejen stanovený cíl, ale zároveň i má vlastní očekávání.

Cíl a struktura práce

Cílem této diplomové práce je rozvoj slohových a komunikačních dovedností u žáků 2. období na 1. stupni ZŠ prostřednictvím vlastního didaktického materiálu zaměřeného na realie Českého ráje.

Dílčím cílem teoretické části je podat ucelený výklad problematiky, která zahrnuje vývoj a pojetí slohové a komunikační výchovy obecně i v kurikulárních dokumentech a pojmy související s praktickou částí. Cílem praktické části je vytvořit metodiku vyučovacích hodin s využitím vlastního didaktického materiálu pro rozvoj slohových a komunikačních dovedností u žáků 4. a 5. ročníku 1. stupně ZŠ.

První kapitolu bych ráda krátce věnovala historickému pojetí slohové a komunikační výchovy, neboť představuje základy, podle kterých se komunikační výchova a sloh učily, než jsme se dostali k dnešnímu pojetí výchovy v této oblasti. Druhá kapitola je zaměřená na metody práce při rozvoji komunikace a slohu, ve které je zmíněno dělení těchto metod z pohledu více autorů. Na tuto kapitolu dále navazuje komunikační a slohová výchova na prvním stupni ZŠ, ve které jsou vysvětleny základní pojmy související s tímto tématem a dále v této kapitole zmiňujeme rozvoj komunikace a slohu v RVP ZV. Poslední kapitolou teoretické části jsou realie Českého ráje a stručný popis vybraných pojmů využitých v praktické části.

Praktická část diplomové práce je věnovaná didaktickému materiálu pro komunikační a slohovou výchovu, zejména se zaměřuje na podrobný popis, jak postupovat ve vyučovacích hodinách. Celou tuto část je možné využít ve školách ležících v oblasti Českého ráje jako podporu pro slohovou a komunikační výchovu ve 4. a 5. ročníku. Materiál obsahuje pracovní listy, didaktické poznámky pro učitele i řešení jednotlivých cvičení z pracovních listů (viz kap. 7).

Podrobné přípravy na vyučovací hodiny vycházejí ze stylistických útvarů, kterými jsou například dopis, popis (osoby, objektu), charakteristika a vypravování. Každému útvaru se věnujeme 90 minut, tedy dvě vyučovací hodiny, kdy je první hodina věnována přípravě, opakování či práci s pracovním listem a druhá samotnému výslednému projevu.

Celá diplomová práce vychází zejména z odborných publikací, učebnic, kurikulárních dokumentů a v praktické části se opírá i o moje vlastní postoje a názory získané v průběhu studijních praxí na pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývoj pojetí komunikační a slohové výchovy

„V průběhu vývoje slohového vyučování se setkáváme s dvěma protikladnými názory na sloh: **sloh je umění**, slohu tedy nelze naučit, a proti tomu: **dobrému slohu se může naučit každý**.“ (Čechová, 1998, s. 25).

Potřebnou součástí existence a kontaktu člověka s člověkem je dorozumívání a jeho kvalita, která se týká slovní zásoby a normy spisovného jazyka. Souhrn toho všeho znamená být úspěšný v běžném životě i ve svém povolání. Od školy se očekává, že nás na tento „úspěch“ připraví. Bohužel ani nejvyšší vzdělání nezaručí kulturní a kultivovaný jazykový projev (Palenčárová 2006, s. 21). My jakožto budoucí učitelé, se tohoto úspěchu budeme u všech žáků snažit docílit.

1.1 Vyučování v 18. století

Pokud se budeme zajímat o pojetí slohové a komunikační výchovy z hlediska historického dle Marie Čechové (1998, s. 23), musíme se přesunout zhruba do doby od konce 18. století, kde se budeme zabývat vývojem v novočeské škole. Roku 1775 za vlády Marie Terezie vstoupila v platnost nová školská reforma J. I. Felbigera s jeho knihou – *Kniha methodní* (1777), zvláště pak její výtah *Jádro Knihy methodní* (1789). Tato díla ovlivnila naše školství na několik desetiletí.

Hubáček (1990, s. 9) uvádí, že sloh jako takový se zařadil do vyučovacích předmětů v učebních plánech pro nově organizované školy. V jeho výuce se žáci spíše zaměřovali na příští potřeby dospělého občana, se kterým se počítalo zejména jako s rolníkem či řemeslníkem, oproti dnešní době, kdy je kladen důraz hlavně na rozvoj osobnosti samotného dítěte. V tomto předmětu byl sice zastoupen jak projev psaný, tak i mluvený, ale základní již zmíněná metodická příručka – *Kniha methodní* z r. 1777 – kladla veliký důraz na sloh psaný. Cíle v *Knize methodní* stanovily, že na nižší škole šlo o jednoduchou reprodukci toho, čemu se žáci ve věku 8–11 let naučili, a teprve pak starší žáci mohli psát jednoduché písemnosti. Domnívalo se, že se nedá od žáků požadovat zapsání jejich vlastních myšlenek. Na základě toho došlo u starších žáků k dlouhodobému memorování naučeného s čistě utilitaristickým požadavkem sestavit podle vzoru jednoduché písemnosti (Čechová 1998, s. 25).

Dle Hubáčka (1990, s. 9) se tedy nácvik zajímal nejvíce o projev k napsání dopisu, potvrzení o příjmu peněz, sestavení účtu za práci atd. Obsah tohoto předmětu pro výuku a vyučování slohu dobře vystihují názvy našich prvních českých „učebnic“: *Krátké uvedení*

k vyhotovení psaní a jiných písemností, kteréž v obecnství uměti zhotoviti velmi užitečné jest (Klička in Hubáček 1990, s. 9) a další učebnice *Navedení k vyhotovení písemností ve všelikých potřebách obecného života* (Jezdinský in Hubáček 1990, s. 9). Na základě tohoto pojetí J. Jelínek odvodil příčinu, proč se naše současná škola zaměřuje na psaný projev (Čechová 1998, s. 23). Doplnujícím úkolem k tomuto základnímu obsahu byla dle Hubáčka (1990, s. 9) reprodukce přečteného textu. Aby bylo alespoň v menší míře dosaženo stanovených cílů, byla zavedena a postupně zdokonalována soustava průpravných cvičení.

1.2 Vyučování v 19. století

Jak píše ve své knize Hubáček, trvalo několik let, než se došlo k závěru, že slohové vyučování zpomaluje přílišný zřetel na praktické potřeby dospělého člověka a zanedbání zájmů dítěte. Touto problematikou se zabýval J. Filčík ve svém útlém díle *Písemnosti pro nejoutlejší mládež českou a moravskou z r. 1831*, které konečně přispělo ke změnám dřívějšího stavu (Hubáček 1990, s. 9).

S postupně se utvářející českou společností rostl i tlak na obsah vyučování na základní škole. Tímto tlakem byly postihnuty všechny vyučovací předměty včetně slohu. Výsledkem nátlaku byla nová příručka *Theoreticko-praktické navedení k písemnostem*, kterou sepsal V. D. Bíba v roce 1848. (Hubáček 1990, s. 9). V tomto díle autor uvedl, že mnoho našich řemeslníků neumí podat zprávu ani napsat účet za vykonanou práci, tudíž se autor tázal, kde měli tito řemeslníci nabýt znalostí, když se tomu ve školách nevěnovali (Čechová 1998, s. 27).

Tato příručka naváděla jak do praxe, tak vedle toho se opírala i o teorii. V teorii šlo ve větším případě o učivo jazykové v širším slova smyslu a méně o teorii stylistickou. Na tuto dobu vytvořil Bíba moderní učebnici, neboť do ní zařadil jak stylizační cvičení, tak i cvičení lexikálně sémantická a propojil vyučování mluvnice, zejména syntaxe s výukou slohu. Bíba zde dále zdůraznil mimo písemností tradičně obsažených v minulých učebnicích i slohové útvary další, jako je vypravování a popis. Bohužel se tato kniha dalších vydání nedočkala, a tak se vyváženost slohu a mluvnice pomalu vytrácela ve prospěch stále více převažujícího učiva mluvnického. Dále se narušila rovnováha mezi částmi výkladovými a cvičeními. Stále více se praktikoval výklad na úkor cvičení. Bíba se tuto situaci snažil zachránit vydáním učebnice *Cvičení slohová pro hlavní obecné školy* (1857) a některá cvičení úzce spojil s učivem mluvnickým, rozborů čítankových textů a čtením (Hubáček 1990, s. 10).

Vedle toho je třeba také uvést Jungmannovu *Slovesnost*, která je bezesporu první novočeskou stylistikou a ovlivnila naši stylistiku i její vyučování. Toto dílo vyšlo v r. 1820 pod názvem *Slovesnost aneb Sbíрка příkladů s krátkým pojednáním o slohu*. Jungmann měl

bohaté zkušenosti s vyučováním českého jazyka na gymnáziu a slovesností chtěl vyučovat příkladem, ke kterému mu sloužily ukázkové texty (Čechová 1998, s. 23, 30).

Dále dle Hubáčka (1990, s. 10) se vývoj v praxi slohového vyučování pohyboval čím dál více v oblasti mluvnických cvičení doplňovaných cvičeními lexikálně sémantickými a stylizačními, ale pouze na jednoduché úrovni. Při nácviu souvislého projevu bylo využíváno reprodukcí čítankového textu a napodobování různých vzorů. Na základě toho se k metodické bezradnosti učitelů přidal i nezájem žáků. V porovnání s ostatními předměty, kde se jejich úroveň vzdělávání spíše zvyšovala, slohová výchova se spíše snižovala. Vyučování slohu se pak proměnilo v prakticismus a rutinu. Opakovaně byla vydávána Bíbova učebnice (Hubáček 1990, s. 10), ta však nestačila pokroku ve výuce, vzdalovala se školské praxi a měnila hledání východiska spíše v tápání.

Jungmann přepracoval a rozšířil svůj původní spis r. 1845 a znovu r. 1846 se změněným podtitulem *Náuka o výmluvnosti prosaické, básnické i řečnické se sbírkou příkladů v nevázané i vázané řeči*. Výmluvnost zde Jungmann definuje jako způsob, kterým lze své myšlenky dobře pronášet. Za nejvyšší zákon výmluvnosti autor považuje správnost, ale ne v našem slova smyslu, nýbrž že člověk má psát a mluvit tak, aby uspokojil svoji duši a mysl tím, že bude mluvit a psát pravdu, krásu a dobrotu, čili zřetelnost, líbeznost a mocnost (Čechová 1998, s. 30).

Nové osnovy vyučování slohu byly součástí školského zákona z roku 1869 a součástí školního vyučovacího řádu z roku 1870. Kvůli stanovení cílů a obsahu výuky byly považovány za příliš stručné. Jednalo se v nich o:

- porozumění jazykovému projevu a dosažení dovednosti vyjadřovat se v mateřském jazyce,
- rozvíjení myšlení a posilování paměti,
- spatřování zdroje poznatků, materiálu pro rozvoj myšlení i pro výcvik paměti jednak v názorném vyučování (nazírání), jednak v čítance,
- zajišťování výcviku ve formální správnosti projevu ústními a písemnými cvičeními,
- uplatňování nápodoby jako základní metody cvičení písemných. (Hubáček 1990, s. 10).

Z těchto stanovených cílů vyplývá, že získávání dovedností, vědomostí i poznatků probíhalo na základě řízených pozorování, pamětného ovládnutí učiva, opisováním a později obměnou textu, reprodukcí a u starších žáků rozborem čítankových článků z oblasti reálií, dějepisu i zeměpisu. Pro souvislejší projev napomáhala práce s osnovou (Hubáček 1990, s. 11).

Dále podle Hubáčka (1990, s. 11) rok 1874 přinesl nové normativní osnovy, ovšem později ani osnovy novelizované z r. 1885 nepřinesly zásadní změny. Také příliš velký počet žáků v jednotlivých třídách, nesourodost a nesrozumitelnost osnov zkomplikovaly práci učitelů i celkově danou situaci. Učitelé i odborníci tak hledali různé směry k naplnění těchto osnov. Vznikla tři různá řešení. První se týkalo navazování na tradici, vzniklou již vydanými učebnicemi od Bíby, kde se předpokládalo, že dojde ke sblížení výuky slohu s mluvnicí. Druhé řešení se týkalo navazování slohového vyučování na vypracované metody názorného vyučování. Bylo zdůrazňováno, že sloh učí žáky vyjadřovat se o věcech a ne se učit pouze samotným věcem. Třetí řešení využívalo ve výuce slohu čítanku. Tento směr měl nejvíce příznivců, ale vzhledem k ostatním řešením byl nejvíce mechanický a šablonovitý, tudíž se stal důvodem pro další zdokonalování a rozvoj výuky (Hubáček 1990, s. 11, 12).

Je nutné zde uvést, že Jungmann měl dříve na mysli i obsah výraziva, a to předtím ve školských definicích chybělo. Jeho požadavek na přiměřenost k funkci a situaci je v současné stylistice jedním ze základních (Čechová 1998, s. 31).

Později se začaly objevovat další a další pokusy i snahy o zlepšení výuky a vymezení jejích cílů a obsahu. Nejvíce se jednalo o názoru, který upřednostňoval nutný všestranný rozvoj osobnosti žáka a také potřebu pěstování ústního projevu ve školách. Názory, které autoři hlásali, že pojetí výuky je nutno řešit prostřednictvím oficiálních dokumentů, učebního plánu a osnov, dále přesné stanovení konkrétních cílů této výuky i návrh na vydání minimálních osnov alespoň pro školy pracující v obtížných podmínkách a požadavek (1998), aby došlo k připojení metodických instrukcí pro učitele k osnovám, rychle vymizely, a tak se odstartovala nová éra pojetí výuky slohu, která byla započata v roce 1888 článkem J. Harapata *O thmatech slohových* (Hubáček 1990, s. 12).

J. Harapat byl přesvědčen o tom, že jazykový projev žáka nemá sloužit pouze k opakování probraného učiva, ale téma je třeba zvolit tak, aby vycházelo ze zájmu dětí a bylo jim tak svým obsahem blízké a ne příliš široké. Tento návrh se objevil v české metodice už dříve u J. Filcíka. Populárním se stal s metodickou příručkou Vorovkovou (1889) a nahlédly k němu i velice podrobné osnovy z r. 1890 a 1892. V tu samou dobu padl návrh od Harapata, aby byl upřednostněn mluvený projev před projevem psaným, a Mrazík přišel s výzvou, aby byla ve školách nacvičována více témata aktuální a s vlasteneckým podtextem. Tyto návrhy podtrhl Šmíd názorem, že by se měla vybírat také témata, která by podněcovala žákovu fantazii. V praxi se tyto zmíněné návrhy velice osvědčily a podnítily aktivitu žáků. Od samého počátku školní docházky bylo cílem učitelů nacvičovat samostatný projev souvisle, aby nezastíral žákovu individualitu. Změny, které se koncem tohoto století objevily, však nevyústěly v soustavu, tudíž se dokázalo, že při reformě docházelo i k situacím, které byly nežádoucí.

Můžeme zmínit například zdůrazňování tématu jakožto samotný cíl výuky slohu, nerespektující zásadu přiměřenosti a také přílišné prosazování předčasné samostatnosti projevů (Hubáček 1990, s. 12, 13).

Ze zdroje Marie Čechové (1998, s. 34) je zřejmé, že existuje návaznost české stylistiky, rétoriky i teorie jazykové komunikace a vyučování literatury a slohu na Jungmannovu slovesnost. Jeho dílo ovlivňovalo výchovu české inteligence a díla mnohých autorů školních příruček na dalších několik desetiletí.

1.3 Vyučování ve 20. století

Jak tvrdí Hubáček (1990, s. 13), ve vyučování slohu stále chyběl základ pro kvalitní stylistické teorie. Stylistika jako samotná byla brána spíše jako praktická disciplína, ba dokonce jako pouhá dovednost, která je pouze jedním z mnoha úkolů školy.

Trojice metodiků F. Bednář, K. Jon a J. Müller se objevila s novou teorií a vystoupila tak s metodou volného slohu. V díle *Sloh v nových proudech školské praxe vůbec a jazyka vyučovacího zvlášť* (1904) sloučili nový směr se starší tradicí, kde bylo základní myšlenkou to, že pro správně motivovaného žáka není dostačující postavit ho před vybraný úkol, ale že celistvému jazykovému projevu je nutné se postupně učit. Dále musíme přihlédnout k zásadě přiměřenosti i k postupnému zvyšování náročnosti jednotlivých úkolů a mimo jiné také připravit žáka na tři základní fáze slohového tvoření, a to invenci, kompozici a stylizaci. Autoři se domnívali, že sestavování osnov před souvislým projevem může někdy žáky brzdit a bránit jim v jejich volném vyjadřování myšlenek. J. Müller byl zastáncem volby tématu, která je podmíněna zájmem žáků, ale je i vedena učitelem, který se opírá o své pedagogické i psychologické znalosti. Co se týkalo kompozice, využíval tak vzory, kterými byly texty z čítanek nebo samotné práce žáků. Na tomto základě doplnil svoje dílo novými texty a žákovskými pracemi a dosáhl tak oživení metodického tradičního prvku (Hubáček 1990, s. 14).

Nové reformní pojetí slohového vyučování bylo zakotveno v učebních osnovách z r. 1915 a v jejich modifikaci po první světové válce. Na prvním stupni se udrželo až do let třicátých. Výuka slohu se tak sice zbavila tradičního a zastaralého pojetí, ale velké zlepšení nepřinesla. Napomáhalo k rozvoji žákovy osobnosti i posilovalo jeho důvěru ve vlastní síly, ale v určitých projevech a v jejich jazykovém vyjádření zanechávalo jen nepatrnou stopu. Třicátá léta se vyznačovala snahou o přinesení nějakého systému do výuky slohu, který by přihlédl také k utváření slohu osobitého (Hubáček 1990, s. 15).

Osnovy z r. 1933 vytyčily jeden z cílů a tím byla „*schopnost jasného a obratného vyjadřování slohem osobitě zbarveným*“ (Svoboda 1977, s. 194).

V praxi se přišlo na to, že byl utlačen požadavek jasnosti a obratnosti vyjádření. Mathesiovo (1939) a Trávníčkovo (1943) varování nepomohlo a mnohými pedagogy byl stejně kladen důraz na sloh, který v žákovi probouzel osobité rysy, rozvíjel žákovu osobnost a přivedl jej až na práh uměleckého jazykového tvoření. V roce 1943 tak svým dílem *O vyučování slohu* F. Trávníček podal nesouhlas s tehdejší koncepcí slohového vyučování. Žáci si podle něj měli slohové dovednosti osvojovat především z potřeb praktických. Slohová výuka se měla stát nadstavbou vyučování mluvnice, ale v praxi pak docházelo k náhodnému a násilnému spojování mluvnického učiva s učivem slohovým. Padesátá léta pak kritizovala tento stav a kladla důraz na spojitost výuky slohu s četbou. Základem pro strukturu učiva a metodických postupů se stala soustava slohových útvarů. Koncem 50. let však tato koncepce našla své odpůrce, protože se v praxi učilo více dovednostem o slohových útvarech než slohovým dovednostem (Hubáček 1990, s. 15, 16).

Na přelomu padesátých a šedesátých let v souvislosti s reorganizací československé školské soustavy došlo k opětovanému přiřazení jazykově slohového vyučování k jazykové složce. Na základních školách bylo vyučování slohu pouze praktické podle příruček, které vycházely k učebnicím, a teoretickému poučení v souvislosti s analýzou ukázek slohových útvarů se žáci věnovali až na středních školách (Čechová 1998, s. 29).

Šedesátá léta přinesla pokus o nápravu tohoto stavu a sloh byl koncipován ne jako nadstavba, ale jako paralela k mluvnici. Soubor slohových útvarů byl ponechán a celkem velkou překážkou bylo přílišné teoretizování a menší schopnost využít slohových útvarů v praxi. Slohová výuka se tak měnila ve výcvik, který směřoval k tematickému zpracování formálního modelu, kterým byl slohový útvar. Dále se začala uplatňovat zásada spojení školy se životem a úkoly ve slohovém vyučování měly přihlížet k věku žáků a zabývat se i výchovou mravní a estetickou. V sedmdesátých letech došlo k několika změnám, které se týkaly koncepce výuky slohu. To nakonec přešlo v obsáhlejší uplatnění didaktických zásad ve slohovém vyučování na prvním stupni. Dále šlo o oslabení soustavy slohových útvarů, avšak tato soustava byla víceméně zachována. Učební osnovy pro 1.–4. ročník základní školy vyústily v současnou koncepci (Hubáček 1990, s. 15, 16).

1.4 Vyučování komunikační a slohové výchovy dle současného pojetí

Mezi hlavní poslání komunikační výchovy patří všestranné rozvíjení komunikačních kompetencí¹ jedince a podpoření jejího růstu, neboť moderní společnost klade vysoké nároky na komunikaci, do které patří komunikace neverbální, komunikace zprostředkovaná elektronickými médii, komunikace v pracovním kolektivu, komunikace vyžadující dovednosti na vysoké úrovni a dále změny lingvistické teorie (Šebesta 1999, s. 59, 60). Dle Čechové (1998, s. 19) je hlavním principem vyučování mateřštině právě princip komunikační, neboť hlavním znakem osobnosti je komunikace a jazyková kultura.

Komunikační kompetenci lze chápat jako komplex veškerých mentálních předpokladů, díky nimž je člověk schopný komunikace, tedy účastnit se komunikačních událostí, uskutečňovat komunikační akty a hodnotit je (Šebesta 1999, s. 60).

V učebním textu pro Pedagogickou fakultu v Hradci Králové Josef Hubáček (1981, s. 3) zmiňuje, že jazykové vyučování a sloh má za úkol rozšiřovat žákovu slovní zásobu a rozvíjet jeho ústní projev a kulturu řeči. Dále je také nezbytné rozvíjet žáka po stránce rozumové a výchovné – vychází se z těsné spojitosti mezi jazykem a myšlením. Dle Palenčárové (2006, s. 23) je hlavním výchovným cílem výuky mateřského jazyka učit žáky takovému způsobu dorozumívání, které je společensky žádoucí, tedy že je učíme zdvořile se vyjádřit, spolupracovat, řešit problémy atd.

Hubáček (1990, s. 66–72) zmiňuje, že na začátku školní docházky se nepředpokládá u žáků zvláštní slohové nadání, tudíž je potřeba se opírat o obecné jazykové schopnosti. Ve své knize uvádí pro vyučování slohu tyto předpoklady:

- schopnost napodobovat jazykový projev,
- schopnost operovat určitou slovní zásobou,
- schopnost tvořit větu,
- schopnost členit kontext na významové celky,
- schopnost jazykového zjednodušení,
- schopnost kompoziční,

¹ RVP ZV (MŠMT 2016, s. 11) vysvětluje pojem kompetence jako komplex vědomostí, dovedností, schopností, hodnot a postojů zásadních pro růst a realizaci každého jedince ve společnosti. Kompetence se přizpůsobují a podřizují potřebám společnosti.

- schopnost uplatňovat synonymii,
- schopnost pohotové slovní reakce.

Komunikační výchova se zaměřuje především na komunikativní činnosti a rovnoměrně rozvíjí všechny komunikační dovednosti, mezi které patří dovednosti mluvit, naslouchat, psát i číst (Šebesta 1999, s. 59, 62). Pokud se zaměříme na vyučování slohu, jde o to, že si žák osvojuje stylistické poznatky a stylizační činnosti, které si osvojováním mění ve vědomosti (např. které výrazy jsou vhodné) a dovednosti, kterými rozumíme např. reprodukci textu a odpovídání na otázky (Hubáček 1990, s. 57).

Tabulka 1: Rozdělení komunikačních činností, zdroj: Šebesta (1999, s. 61)

	Receptivní dovednosti	Produktivní dovednosti
Zvukové médium	naslouchání	mluvení
Vizuální médium	čtení	psaní

Dle Palenčárové (2006, s. 26, 27) se receptivní oblast, tedy oblast vnímání, týká dostávání informací a myšlenek z vnějších zdrojů. V těchto hodinách by mělo jít o tiché čtení, pochopení hlavní myšlenky a dovednost pochopit vyslechnuté. Na druhé straně produktivní oblast, která je jinak nazývána jako oblast vyjadřovací, je založena na činnosti, při níž dítě myšlenky a informace vytváří a zároveň se o ně podělí i s ostatními. Jedná se o mluvení a psaní, při kterém jsou podávány myšlenky a informace pomocí slov a smysluplně.

Současná koncepce výuky slohu je postavena na několika zásadách, na kterých jsou postaveny cíle, úkoly vyučování, obsah i metody a koncepce učebnic. Některé z těchto zásad ovlivňují výchovné působení předmětu, jeho obsah či jiné metody (Hubáček 1990, s. 20). Pro slohovou a komunikační výchovu je podle Josefa Hubáčka (1990, s. 20–50) důležité dodržovat tyto zásady:

- zásada spojení školy se životem,
- zásada zřetele k věkovým zvláštěnostem,
- zásada všestranné výchovnosti,
- zásada integrity vyučování slohu,
- zásada uvědomělosti,
- zásada přiměřené náročnosti,
- zásada strukturálního uspořádání učiva,
- zásada názornosti,
- zásada aktivity,
- zásada trvalosti.

Zásada spojení školy se životem směřuje jedince k tomu, aby získané zkušenosti i zážitky prověřoval v praktickém životě. Jazykem se jedinec dorozumívá s okolím a jeho prostřednictvím získává mnoho informací, účastní se společenského života, ovlivňuje ostatní lidi a podílí se na stavbě řízení společnosti. Je velice důležité zvolení správného tématu, které bude pro žáka aktuální a bude se přibližovat skutečnosti.

Zásada zřetele k věkovým zvláštnostem žáků se týká jejich oblasti řeči a oblasti myšlení. Žáka musíme rozvíjet na základě jeho vývojové etapy a dosavadních zkušeností. U žáků si všímáme také individuálních zvláštností a podle toho k nim přistupujeme.

Zásada všestranné výchovnosti nám připomíná, že slohová a komunikační výchova není pouze o vzdělání, tedy naukou o slohu, ale také zasahuje do složky výchovné. Pokud vybereme správné téma, můžeme výchovně působit na žáka. Úkoly by měly být z různých oblastí a obohacovat tak žáky všestranně. Zasahujeme tedy do výchovy vlastenecké, pracovní, estetické, rozumové, k ochraně životního prostředí a dalších.

Zásada integrity vyučování slohu velice souvisí s myšlenkou RVP ZV, kde je zdůrazňováno, že všechny jazykové složky se mezi sebou prolínají, navzájem se doplňují, navazují na sebe, ba dokonce se překrývají. K tomu samému dochází i mezi školními předměty.

Zásada uvědomělosti napomáhá vyhnout se získávání poznatků drilováním, tedy formálním a verbálním ovládnutím učiva a díky tomu žák může nabyté znalosti snadněji využít v běžném životě.

Zásada přiměřené náročnosti navádí k postupné obtížnosti činností. Postupně vzrůstá náročnost úkolů. Učitel musí znát obsah učiva v jednotlivých ročnících a respektuje učebnice a metodické příručky. Neopomenutelným článkem v této zásadě je správně zvolená motivace.

Zásada strukturálního uspořádání učiva vede k tomu, aby látka tvořila určitý a smysluplný celek. Do výuky zařazujeme také různé stylizační a kompoziční aktivity, jako např. práce s osnovou, reprodukce textů, nácvik pozorování atd.

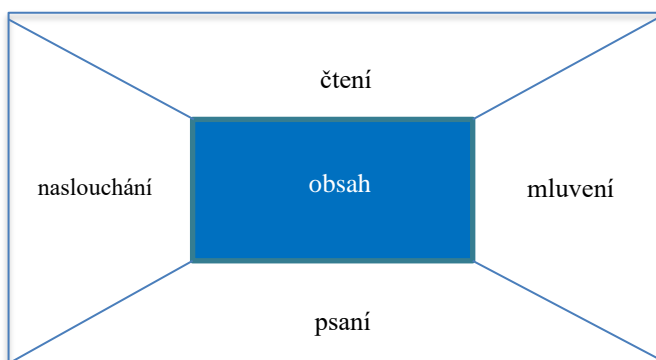
Zásada názornosti spočívá ve skutečnosti, že žáci přichází na vlastnosti pozorovaných věcí a jevů díky tomu, že je pozorují, porovnávají a spojují s poznatky, které jsou pro ně již známé.

Zásada aktivnosti pobízí jedince ke zvýšení aktivity, kterou ovlivníme volbou forem práce, motivací nebo volbou metod.

Zásada trvalosti souvisí s osvojením učiva a jde o to, že bychom měli dávat přednost praktickým aktivitám před znalostí definic.

Všechny čtyři komunikační dovednosti (čtení, psaní, mluvení, naslouchání) spolu souvisí a měly by se vyučovat jako celek. Toto tvrzení je podpořeno několika výzkumy. Zvláště u menších dětí dochází k průběhu učení, do kterého patří tyto čtyři dovednosti přirozeně. Na těchto dovednostech by tedy mělo být založeno komunikačně-poznávací vyučování mateřského jazyka (Palenčárová 2006, s. 29).

Tabulka 2: Součásti vyučovací hodiny, zdroj: Palenčárová (2006, s. 28)

Další informace o moderním pojetí vyučování komunikační a slohové výchovy najdeme v RVP ZV (viz kapitola 3.2).

2 Metody práce při rozvoji slohu a komunikace

Pokud budeme vycházet z přesvědčení, že komunikační a slohová schopnost není závislá na vrozených dispozicích, předpokládáme, že můžeme působit na žáka s cílem rozvoje těchto dovedností. K tomu je však zapotřebí využívání různorodých metod a postupů. Dále je nutné pěstovat u žáků praktické vyjadřování a upřednostňovat aktivní metody práce (Čechová 1998, s. 121).

Znalost výukových metod je znakem profesionality a můžeme ji nazývat výbava pro učitelské povolání. Pestré výukové metody napomáhají k všestrannému rozvoji žáků a jsou nejdůležitějším prvkem motivace a základem pro zapojení žáků do smysluplné školní práce. Abychom měli aktivně pracující třídu, je třeba žákům nabízet pestré, zábavné a prakticky zaměřené aktivity. Pokud bude výše uvedené žákům nabídnuto, zlepšuje se jejich vztah k předmětu, nezábavným činností, kterým se nemůžeme vždy vyhnout i jejich osobě. Pestrá výuka je zárukou toho, že žáci budou v daném předmětu dosahovat dobrých výsledků (Čapek 2015, s. 25, 26).

České školy ve 21. století mají za cíl kompetence, které si žák osvojí prostřednictvím výukových metod. K tomu je zapotřebí pomoc učitele a jeho znalost těchto metod, aby žákovi usnadnil a zpříjemnil pobyt ve škole (Víška 2009, s. 5).

Rozdělením metod komunikační a slohové výchovy rozepsali ve svých dílech Hubáček (1989) a Čechová (1998). Pro porovnání zde uvedeme oba jejich systémy třídění metod. Protože se jedná o starší utřídění, nebudeme je rozepisovat podrobně a zaměříme se více na autory zmiňující metody 21. století, tedy na publikace od Víšky (2009) a Čapka (2015).

V základním přehledu třídí autorka Marie Čechová (1998, s. 122) metody následovně:

A. Metody získávání stylistických znalostí

1. teoretické
2. praktické

B. Metody cvičné

1. nižšího typu
2. vyššího typu
 - propedeutická cvičení
 - stylizační cvičení
 - textová cvičení

C. Metody opakovací a prověřovací

Naproti tomu rozdělení podle Josefa Hubáčka (1990, s. 96 –143):

- A. Metody poznávání
- B. Názorné metody
- C. Metody upevňování učiva
- D. Metody opravy slohových projevů
- E. Metody hodnocení slohových projevů

Všechny tyto metody na sebe logicky navazují a můžeme je rozdělit na několik odvětví. Jedná se o myšlenkové postupy, kam řadíme například poznávací metody, které uvádí oba autoři. Dále jsou zde metody slovní, názorné i problémové, které nám určují původ. A také metody podle fáze vyučovacího procesu. Zde zmiňujeme motivační metody, prověřovací, hodnotící, kontrolní atd.

Václav Víška (2009) ve své publikaci uvádí několik aktivizujících metod výuky v hodinách českého jazyka na ZŠ. Protože je tato problematika velice obsáhlá, vysvětlíme zde pouze metody základní nebo ty, které byly využity v praktické části diplomové práce. Jejich klasifikace vypadá takto:

A. Klasické výukové metody

- *Metody slovní:* vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem, rozhovor.
- *Metody názorně-demonstrační:* předvádění a pozorování, práce s obrazem, instruktáž.
- *Metody dovednostně-praktické:* napodobování, manipulování, laborování, experimentování, vytváření dovedností, produkční metody.

B. Aktivizující metody

- *Metody diskuzní:* navazují na rozhovor a předmětem pro diskuzi je problém.
- *Metody heuristické, řešení problémů:* podporují pátrání, hledání a objevování.
- *Metody situační:* vychází z nějaké konkrétní situace, kterou žáci musí řešit.
- *Metody inscenační:* žáci hrají role, které jsou jim přidělené nebo které si zvolili. Tyto metody přibližují lidské chování v reálné situaci.
- *Didaktické hry*

C. Komplexní výukové metody

- *Frontální výuka*

- *Skupinová a kooperativní výuka*
- *Partnerská výuka*
- *Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků*
- *Kritické myšlení*
- *Brainstorming*
- *Projektová výchova*
- *Výuka dramatem*
- *Otevřené učení*
- *Učení v životních situacích*
- *Televizní výuka*
- *Výuka podporovaná počítačem a další (Viška 2009, s. 9–15)*

Autor Robert Čapek (2015) ve své publikaci uvádí několik výukových a hodnotících metod. Následující popsané metody korespondují s praktickou částí DP.

- **Asociační metody** (brainstorming, asociační evokace učiva, myšlenková mapa, volné psaní): jde o metody, které vycházejí z myšlenkového procesu a podvědomě spojují informace, vztahy nebo obrazy. Tyto metody přispívají ke kreativnímu a větvenému myšlení a žákům napomáhají řešit problémy.
- **Atraktivizace učiva:** v těchto metodách se učitel má snažit učivo zatraktivnit pomocí zábavných činností, praktických úkolů či zajímavým problémem.
- **Brainstormingové metody:** vedou ke vzniku množství nápadů k tomu, aby byl vyřešen nějaký problém. Do těchto metod řadíme vzájemné ovlivňování nápadů a přispíváme tak k tvůrčímu propojení účastníků, vzájemnému respektu a kreativě.
- **Činnostní učení:** Tato metoda se snaží vzbudit motivaci u žáka prostřednictvím názorností, vlastních činností, prožíváním a použitích vhodných pomůcek a materiálů. Činnostní učení vychází z metody objevování, žáci tedy dělají to, co mohou sami. Řadíme sem projektové výuky a práci na stanovištích.
- **Využití didaktických prostředků:** slouží k přiblížení tématu, pro větší názornost, nebo praktickému využití. Snažíme se využívat autentický materiál, ale i materiál, se kterým bude žák moci experimentovat. Patří sem deskové hry, filmy, fotografie, hudba, komiks, mapa, poštovní známka, pracovní list, prezentace, sešit, učebnice, zpravodajství atd.
- **Dramatizační metody:** slouží k rozvoji estetického citění a sociálních dovedností pomocí divadelního a dramatického umění. Propojuje prvky literatury, výtvarného i hudebního umění.

- **Exkurze:** Jedná se o spojení školy s běžným životem. Většinou volíme významná nebo zajímavá místa či zařízení s poznávacím cílem a vztahem k obsahu výuky. Exkurze je metoda, ze které si žáci nejvíce zapamatují. Je vhodné ji doplnit pracovními listy s úkoly a otázkami.
- **Metody práce s textem:** Slouží hlavně k rozvoji schopnosti čtení s porozuměním, dovednosti analytického zhodnocení textu a zvýšení komunikativních dovedností. Řadíme sem doplňování do textu, určování klíčových slov, čtení s otázkami, skládání textu, společné čtení a jiné.
- **Metody tvůrčího psaní:** Jsou to aktivity umožňující získání dovedností pro vlastní tvorbu textu. Napomáhají k rozvoji osobnosti žáka, kreativity, fantazie, motivuje k poznání a zlepšuje třídní klima. Řadíme sem slohové práce, popisy, bajky, komiksy, reportáže atd.
- **Pohybové metody:** Umožňují žákům pohyb většinou po třídě a zařazují se zpravidla v závěru hodiny či po dlouhém sezení žáků ve výuce. Z mnoha obyčejných aktivit je možné udělat aktivitu pohybovou.
- **Další metody:** evokační metody, komunikační metody, kognitivní metody, diferenciací výukové metody, problémové výukové metody, projektové výukové metody, soutěže a tak dále (Čapek 2015, s. 34–481).

3 Komunikační a slohová výchova na 1. stupni ZŠ

3.1 Slohový styl, útvar a postup

Základním pojmem stylistiky je **funkční styl**. Těchto stylů máme několik a vzájemně se prolínají a dále se vyvíjejí. Dělení těchto stylů je následovné: prostě-sdělovací, publicistický, umělecký a odborný.

Slohové vyučování vychází ze **slohových útvarů**. Dříve se po žácích požadovalo, aby psali čisté slohové útvary, tedy například do vypravování nevkládali prvky popisné. Kombinace útvarů se dovozovala až tehdy, kdy žáci zvládali útvary čisté (Bečka in Svoboda 1977, s. 200). Nutit žáka ke psaní čistého slohového útvaru by vedlo k nepřírozenému poutání jeho postupu a jeho myšlenkového procesu. Proto je zapotřebí označovat slohové útvary dle převažujícího **slohového postupu** (Svoboda 1977, s. 205). Slohovým útvarem rozumíme vypravování, popis, zprávu, oznámení atd. (Hubáček 1981, s. 63).

Výcvikem ve slohových útvarech vedeme žáka k tomu, aby se učil správně a vhodně využívat jazykové prostředky, kompozici souvislých projevů. Slohové útvary, které jsou vhodně rozloženy do jednotlivých let školní docházky, zajišťují, aby byl výcvik spojen s výchovným obsahem a aby výcvik v užívání spisovného jazyka byl všestranný. Každý jazykový útvar určuje rozdílné požadavky na volbu jazykových prostředků, to ovšem neznamená, že každý jazykový prostředek je charakteristický pouze pro jeden slohový útvar. Například výcvik vypravování vede k obohacování žáka o zásobu dějových sloves, vhodné využívání souřadného poměru slučovacího, vět časových a dále. Naproti tomu výcvik popisu obohacuje žáka o slovní zásobu přídavných a podstatných jmen (Svoboda 1977, s. 201).

Výcvik ve slohových útvarech je důležitý zejména i pro společenské potřeby a pro účast v politickém životě. Žáci se učí sestavovat zprávy, popisy, referáty, projevy, vést diskuzi a zapojovat se do ní (Svoboda 1977, s. 202).

Vedle těchto pojmů se dále nachází slohový postup, který je definován jako soubor otevřených složek, které na sebe navazují a navzájem se prolínají. Tyto složky vystihují nějaké téma či motiv (Čechová 1998, s. 40). Slohový postup máme např. vyprávěcí, popisný a informativní (Hubáček 1981, s. 63).

Tabulka 3: Dělení slohových postupů, stylů a útvarů, zdroj: <http://atterdag.webnode.cz/>

Slohové postupy a funkční styly		Slohové útvary
informační	prostěsdělovací	oznámení, zpráva, dopis, telegram, běžný rozhovor
	odborný/administrativní	úřední oznámení, obchodní dopis, formulář, dotazník
	publicistický	zprávy, inzerát, reklama, rozhlasové a televizní zprávy
vyprávěcí	prostěsdělovací	vyprávění vzpomínky, příhody (ústně i písemné - memoáre)
	publicistický	novinové, črty, rozhlasové a televizní reportáže
	umělecký	v próze ve vyprávění se zápletkou (novela, povídka, román) originalita, působivost
popisný	prostěsdělovací/admin.	seznam, dotazník, životopis
	prakticky odborný	odborný popis, návod
	vědecký a naučný	popisné části ve výkladu
	publicistický	popis v reklamních prospektech, cestopis
	umělecký	popis postav, prostředí (součást vyprávění)
charakterizační	prostěsdělovací/admin.	charakteristika, posudek
	umělecký	charakteristika postav, prostředí (součást vyprávění)
výkladový	prakticky odborný	směrnice, předpisy, zákony a výklady k nim, referáty
	vědecký	výklad, pojednání (odborné publikace, učebnice), přednáška, odborný referát
	publicistický (řečnický)	proslov, projev
úvahový	prakticky odborný	diskuze, úvaha
	vědecký	úvaha v odborných publikacích, učebnicích, kritická stať, recenze, odborná diskuze
	publicistický	úvodník, komentář, úvaha, rozhlasová a televizní beseda
	umělecký	úvaha (postoje a city autora) v próze i poezii
smíšené útvary		esej - prostředky umělecké i odborné fejton, umělecká reportáž - prostředky publicistické a umělecké

3.2 Komunikační a slohová výchova v RVP ZV

V Rámcovém vzdělávacím programu (dále jen RVP ZV), který je roku 2016 aktualizován, řadíme komunikační a slohovou výchovu do oblasti *Jazyk a jazyková komunikace*. Obsah této vzdělávací oblasti se realizuje v oborech *Český jazyk a literatura*, *Cizí jazyk a Další cizí jazyk*.

Jazyk a jazyková komunikace jsou jednou z nejdůležitějších oblastí ve výchovně vzdělávacím procesu. Jazyková výuka, která podporuje především komunikační kompetence, by měla žáka vybavit znalostmi a dovednostmi, díky kterým bude správně vnímat různá

jazyková sdělení, rozumět jim, vhodně se vyjadřovat a uplatňovat i prosazovat tyto výsledky svého poznávání v běžném životě.

Dovednosti, které žák nabyde ve vzdělávacím oboru **Český jazyk a literatura**, jsou potřebné pro kvalitní jazykové vzdělání, ale plní také důležitou součást při osvojování poznatků v dalších oblastech vzdělávání. Užívání češtiny v mluvené i písemné formě umožňuje žákům seznámit se se společensko-kulturním vývojem lidské společnosti a také ji pochopit. Při naplňování tohoto oboru napomáháme k tvorbě efektivní mezilidské komunikace, neboť se žáci učí vyložit své pocity tak, aby dokázali pochopit svoji roli v různých komunikačních situacích a dovedli se orientovat při vnímání sebe sama i okolního světa.

Obsah vzdělávací oblasti je rozdělen na tři složky: **Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova a Literární výchova**. Tyto složky se ve výuce vzájemně prolínají.

„V komunikační a slohové výchově se žáci učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně psát, mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analyzovat jej a kriticky posoudit jeho obsah.“ (MŠMT 2016, s. 18)

3.2.1 Cíle vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura

V této podkapitole považujeme za potřebné citovat jednotlivé kompetence. Vzdělávací oblast si klade za cíl směřování *„k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:*

- *pochopení jazyka jako nositele historického a kulturního vývoje národa a důležitého sjednocujícího činitele národního společenství,*
- *pochopení jazyka jako důležitého nástroje celoživotního vzdělávání,*
- *rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápání jako zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství,*
- *rozvíjení pozitivního vztahu k mnohojazyčnosti a respektování kulturní rozmanitosti,*
- *vnímání a postupnému osvojování jazyka jako prostředku k získávání a předávání informací, k vyjádření jeho potřeb i prožitků a ke sdělování názorů,*
- *zvládnutí pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a rozvíjení pozitivního vztahu k jazyku v rámci interkulturní komunikace,*
- *samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření,*

- získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a ke kultivovanému projevu jako prostředku prosazení sebe sama,
- individuálnímu prožívání slovesného uměleckého díla, ke sdílení čtenářských zážitků, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře i k dalším druhům umění založeným na uměleckém textu a k rozvíjení emocionálního a estetického vnímání.“(MŠMT 2016, s. 19)

3.2.2 Očekávané výstupy komunikační a slohové výchovy na 1. stupni ZŠ

První stupeň ZŠ je rozdělen do dvou období. Ve druhém období, kterým se rozumí 4. a 5. ročník, žák:

- „čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
- posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
- reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
- rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
- volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
- rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
- píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
- sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti“ (MŠMT 2016, s. 20, 21)

„Minimalní doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření: žák

- vypráví vlastní zážitky, jednoduchý příběh podle přečtené předlohy nebo ilustrací a domluví se v běžných situacích
- má odpovídající slovní zásobu k souvislému vyjadřování
- v mluveném projevu volí správnou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo řeči
- popíše jednoduché předměty, činnosti a děje
- opisuje a přepisuje jednoduché texty
- píše správně a přehledně jednoduchá sdělení

- *piše čitelně a úpravně, dodržuje mezery mezi slovy*
- *ovládá hůlkové písmo – tvoří otázky a odpovídá na ně“ (MŠMT 2016, s. 21)*

3.2.3 Probírané učivo v komunikační a slohové výchově

Učivo slohové a komunikační výchovy dle RVP ZV dělíme na čtení, naslouchání, mluvený projev a písemný projev.

Ve čtení usilujeme zejména o praktické čtení, kam řadíme čtení pozorné, plynulé, techniku čtení a znalost orientačních prvků v textu. Dále je zde využíváno věcného čtení, kterým rozumíme čtení jako zdroj informací, čtení vyhledávací a klíčová slova.

V praktickém naslouchání jde o zdvořilost a vyjádření kontaktu s partnerem. Proti tomu ve věcném naslouchání využíváme pozornost, soustředěnost, aktivnost (zaznamenat slyšené) a reakci na otázky.

Mluvený projev je zaměřen na základní techniky mluveného projevu, mezi které patří dýchání, tvorba hlasu i výslovnost. Dále pak vyjadřování závisející na nějaké komunikační situaci a komunikační žánry (pozdrav, oslovení, omluva, prosba, vzkaz, zpráva, oznámení, vypravování, dialog na základě obrazového materiálu). V neposlední řadě sem také patří základní komunikační pravidla, čímž rozumíme oslovení, zahájení a ukončení dialogu, střídání rolí mluvčího a posluchače i zdvořilé vystupování. Do tohoto projevu patří také mimojazykové prostředky, jako jsou mimika a gesta.

Do posledního projevu, kterým je projev písemný, řadíme nejprve základní hygienické návyky, mezi které patří správné sezení, držení psacího náčiní, hygiena zraku a zacházení s grafickým materiálem. Pokud se zaměříme na techniku samotného psaní, jde nám o úhlednost, čitelnost a přehlednost písemného projevu i o jeho formální úpravu. Mezi žánry písemného projevu patří adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin, omluvenka, zpráva, oznámení, pozvánka, vzkaz, inzerát, dopis a popis. Jednoduchým tiskopisem rozumíme přihlášku a dotazník. Posledním nejčastějším písemným projevem je vypravování.

Ve druhém období by žák na prvním stupni ZŠ měl ve svém souvislém projevu umět logicky navazovat věty na sebe, členit na odstavce a měl by být schopen sestavit jednoduchou osnovu (Hubáček 1981, s. 14).

4 Mluvený a psaný projev

Ve vlastním jazykovém vyučování žák poznává prostředky psaného i mluveného jazyka a ve slohovém nácviku se ve svých mluvených i psaných projevech učí tyto jazykové prostředky využívat. V týdenním rozvrhu se slohu věnuje jedna pevně stanovená vyučovací hodina. (Hubáček 1981, s. 4). Mezi základní prostředky praktického slohového výcviku patří právě práce písemné. Jde o to, že v nich více než v projevech mluvených dochází k soustředění na jazykovou formu i stavbu projevu tedy text (Svoboda 1977, s. 205).

Jedním z nejdůležitějších cílů výuky slohu je cvičit se v tvorbě souvislých jazykových projevů ústních i písemných (Hubáček 1990, s. 53). Marie Čechová (1998, s. 54, 55) uvádí, že nácvik mluveného projevu je velice důležitý, neboť člověk by měl být schopný pronášet kultivovaný projev, který je nezbytný v mnoha různých povoláních, např. herec, hlasatel, učitel, prodavač, číšník, ale i vedoucí pracovníci, manažeři a lidé pracující v týmu.

Mluvní cvičení je důležité odlišovat od cvičení písemného proto, že prostředky ústních projevů se celkem liší od prostředků písemných a ústní vyjadřování vyžaduje mnohem větší pohotovost. Navíc se v tomto projevu pracuje i s hudebními prostředky jako je důraz, melodie, pauzy, tempo i zabarvení hlasu (Svoboda 1977, s. 227).

Ústní cvičení je nejlepší provádět v úvodu nebo závěru probírané složky a jejich délka na jednoho žáka se pohybuje okolo pěti minut (Svoboda, 1977, s. 228).

4.1 Mluvený projev

Oblast komunikační a slohová výchova nám nabízí obsah vzdělávání, který je rozdělen na dvě období, přičemž jejich hlavním učivem typickým pro 1. stupeň ZŠ je mluvený projev, zejména mluvní cvičení.

Jak už jsme uvedli výše, k očekávaným výstupům prvního období zařazujeme také správné dýchání, tempo řeči, respektování základních komunikačních pravidel rozhovoru a správnou výslovnost. Žák by měl být schopný pracovat s informacemi a určit, které informace jsou stěžejní a které méně podstatné. Dále by měl rozhodnout, zdali je sdělení úplné, či neúplné a zapamatovat si jeho podstatu.

Hlavním cílem mluvních cvičení a ústního vyjadřování je, že se od žáka vyžaduje, aby projev byl výstižný, jasný, plynulý, přehledný a také spisovný (Svoboda 1977, s. 225).

Mluvené projevy mají základní místo ve společenském styku a mají mít své řádné místo ve vyučovacím procesu, ve kterém se bude pravidelně a systematicky usilovat o zlepšení kultury těchto projevů. K mluveným projevům řadíme také projevy řečnické, ve kterých jde

o kultivovaný projev na veřejnosti, a jeho nácvik je nezbytný ve školní přípravě, neboť je zapotřebí v několika profesích a souvisí s ní i schopnost argumentace. (Čechová 1998, s. 54, 55).

4.2 Psaný projev

Písemné práce jsou základním prostředkem praktického slohového výcviku. Více než v mluvených projevech zde dochází k soustředění na jazykovou formu a stavbu projevu (textu). (Svoboda 1977, s. 205).

Témata slohové práce ne vždy závisí na originalitě. Témata ve školním vyučování se často opakují a mohou se jevit učitelům jako šablonovitá, ale pro žáka jsou aktuální a zajímavá (např. charakteristika mého kamaráda). Učitel by měl vždy vybírat náměty, které vycházejí ze životních zkušeností a zájmů žáků a aby vyhovovaly vnitřní potřebě žáků a podněcovaly je ke svěření zážitků a myšlenek. Žák si musí být dále vědom toho, že úkolem písemného projevu vyjádření je vytvořit souvislý text, jasně a výstižně se vyjadřovat, a to gramaticky správně, ale dbát i na správný pravopis (Svoboda 1977, s. 207, 208). Volbu tématu často konkretizují učebnice nebo metodické knihy, ve kterých se dbá na to, aby látka a téma odpovídaly věku žáků (Hubáček 1981, s. 60).

Příprava písemných slohových prací spočívá v řádné přípravě žáků na daný slohový útvar za pomoci pracovních listů, výkladu či cvičení (Svoboda 1977, s. 210).

Psaní lze rozdělit dle několika hledisek na základní, elementární a pokročilé. Mezi elementární patří dovednost korektně graficky zaznamenávat mluvenou nebo myšlenou řeč. Základem je dovednost používat technické prostředky psaní, jako je například pero, a především znalost písma. V pokročilém psaní se rozvíjí dvěma směry.

- a) Rozvíjí se dovednost tvořit formálně korektní jazykové projevy v psaném médiu, využívá znalosti pravopisu a grafickou úpravu textu, ovládá prostředky psaného jazyka atd.
- b) Rozvíjí se dovednost a chuť v užívání psaného slova funkčně a způsobem odpovídajícím jeho komunikačním potřebám a na základě podmínek komunikační situace (Šebesta 1999, s. 97).

Nejprve píšou žáci zcela neplánovaně, tak jako když mluví. Postupně je třeba zabývat se určitým plánováním, kterým rozumíme utřídění a strukturování látky. V nižších ročnících a u slabších žáků musí učitel hodně napomáhat. Například při charakteristice připomenout výrazy vystihující vnější vzhled, povahu atd. Dále pak nabídka ústní přípravy formou hraní rolí, dramatizací nebo diskuzí. Poslední pomocí bývá napsání osnovy (Šebesta 1999, s. 103).

4.3 Slohové vyučování a gramatika jazyka

Vyučování gramatiky českého jazyka a vyučování slohu má poměrně stejný cíl. Jsou mezi nimi plynulé hranice a obě tyto složky předmětu český jazyk na sebe navazují a navzájem se doplňují. Pokud má vyučování slohu vést k ovládnutí mateřského jazyka, je nezbytné vycházet z poznání jeho gramatiky a základů nauky o slovní zásobě. Má-li jazykové vyučování vést k ovládnutí jazyka, měli bychom žáky navádět k tomu, aby dovedli hodnotit jazykové prostředky po stránce stylistické, ale zároveň aby je také dokázali a především chtěli správně a vhodně užívat (Svoboda 1977, s. 197).

V hodinách slohu žák získává zejména znalosti o slohové povaze jazykových prostředků a souvislých projevů, nejvíce se však v těchto hodinách zaměřujeme na systematické cvičení užívání jazykových prostředků a vytváření souvislých projevů (Svoboda 1977, s. 197).

4.4 Slohové vyučování a literatura

Dříve se doporučovalo vycházet při slohovém vyučování zejména z literární četby, neboť krásná literatura je vzorem vypěstěného slohu. Literatura poukazuje na krásy přírody, ukazuje nám nitro literárních postav, vysvětluje jejich chování a jednání, představuje nám život ve společnosti v minulosti, nyní i u jiných národů (Bečka in Svoboda 1977, s. 198). Krásná literatura zajisté ovlivňuje myšlení žáka, jeho citový život i způsob jazykového vyjadřování. Měli bychom z umělecké literatury vybírat například různé druhy popisu, zaměřit se na ně a určit jazykové prostředky, kterých autor využil. Výsledkem by mělo být určité ovlivnění vyjadřování žáka, a to v různé míře a na základě vloh i jiných dispozic žáků (Svoboda 1977, s. 198).

Vyučování slohu čerpá z literatury náměty k slohovým pracím, rozvíjí estetické city žáků, pěstuje smysl pro krásu a jiné, ovšem za předpokladu, že učitel vybere vhodné ukázky. Cílem slohového vyučování je učit žáky zejména jazykovým prostředkům stylově neutrálních, stylu prostě sdělovacímu a základům stylu odborného, tudíž se vyhýbáme ukázkám umělecké literatury, která omezuje běžné vyjadřování (Svoboda 1977, s. 199).

4.5 Oprava a klasifikace slohových prací

Díky slohovým cvičením roste vyjadřovací úroveň žáků, pokud tedy žák pracuje s přiměřeným úsilím a po napsání práce je seznámen s jejími nedostatky i klady. Velice důležité je, aby se žáci k opraveným pracím vraceli a poznámky z oprav si zopakovali. Oprava a kontrola těchto prací je tedy nezbytná a provádí se třemi různými způsoby:

- V hodině se přečte několik (2–3) povedených slohových prací a žáci je hromadně posuzují. Dobré je děti rozdělit po řadách a každá řada se zaměří na nějakou složku a zapisuje si poznámky.
- Učitel opraví práce mimo vyučovací hodinu a dává zpětnou vazbu žákům sám.
- Každý žák dostane na opravu sloh jiného žáka a za domácí úkol ho opraví, napíše poznámky a za ně svoje jméno, aby se vědělo, kdo dané cvičení opravoval. Musí se však jednat pouze o slohová cvičení a ne o kontrolní práce. Žáci se díky opravě učí všimnout si nedostatků a navrhnout vhodnější řešení (Svoboda 1977, s. 220–222).

Oprava projevů žáka je důležitou součástí činnosti učitele při vyučování slohu, který má pro toto opravování různé dispozice. Velkou úlohou je zde způsob, kterým učitel oba projevy opravuje. Při opravě písemného projevu nezáleží tolik na rychlosti jako při opravě projevu mluveného, na který se často musí reagovat okamžitě a mnohdy v tomto projevu žákovi i napomáhat. Hodnocení pravopisu v českém jazyce je jednoduché, buď je hodnoceno správně, nebo chybně. Ve slohu existují stupně tři: správně, chybně, nebo lépe. Jde o to, že žák napíše například větu: Šplhali jsme na Sněžku. V této větě by se lépe hodilo: Šli jsme na Sněžku (Hubáček 1981, s. 78, 79).

Klasifikace slohových písemných prací spočívá v hodnocení stránky obsahové, jazykové, morfologické i pravopisné a celková známka je souhrnem za všechny tyto složky. Jestliže je nějaká složka zcela podprůměrná vzhledem k ostatním, učitel hodnotí průměrnou známkou a vyjádří to vepsanou poznámkou pod známkou. Pokud je práce zcela nedostatečná ve všech hodnotících složkách, je práce nedostatečná i jako celek (Svoboda 1977, s. 224). Hodnocením a klasifikací činnost učitele nekončí. Měl by si udělat takzvaný souhrn výsledků, které budou sloužit jako zpětná vazba pro učitele samotného a může se tak k probírané látce znovu vrátit či v ní pokračovat, pokud uzná, že pochybení bylo na jeho straně (Hubáček 1981, s. 90).

Po každé písemné opravě by měl zbýt čas na to, aby se učitel s žáky znovu vrátil k chybám a společně je spolu prošli. U provádění opravy by měl učitel například vepsat žákovi správný výraz, neboť někdy nestačí pouze podtrhnout, že je daný výraz špatný, když si v mnohých případech žák není schopen sám tento výraz opravit. Často se taky setkáme s hromadnými chybami žáků, které jsou obvykle řešeny rozebráním na tabuli. Tyto chyby by si měli všichni žáci napsat do sešitu. Výraznou motivací pro žáka je umístění žakovy práce na nástěnku ve třídě (Hubáček 1981, s. 80, 81, 89).

5 Slohové útvary korespondující s praktickou částí DP

V této kapitole se zaměříme na slohové útvary, které souvisejí s praktickou částí diplomové práce. Ke každému slohovému útvaru je uvedena didaktická tabulka, která obsahuje informace o zaměření výuky v daných ročnících dle Seifertové (2007).

a. Dopis

Pokud nemáme možnost sdělit někomu něco závažného osobně, píšeme dopis. Psaní dopisu záleží na vztahu mezi adresátem a pisatelem. Dopisy tedy dělíme na osobní (neformální) a úřední (formální), (Seifertová 2007, s. 72). V osobním dopise můžeme použít srdečnější tón, tedy můžeme užít i hovorové a citově zabarvené výrazy. Často v těchto dopisech sdělujeme podrobnosti. Pokud ale píšeme osobě neznámé, musíme dopis formulovat vážněji a uctivěji (Melicahar, Styblík 1981, s. 216).

Dopisy obsahují datum, oslovení, pozdrav, sdělení, přání či poděkování a podpis, který je většinou vlastnoruční. Dále musíme znát adresu, na kterou daný dopis posíláme. Pro napsání dopisu potřebujeme mít papír, obálku a úhledné písmo, kterého můžeme docílit použitím psacího stroje či počítače (Seifertová 2007, s. 72).

Tabulka 4: Dopis ve 4. a 5. ročníku ZŠ

4. ročník ZŠ	V tomto ročníku věnujeme pozornost především formální stránce dopisu, adrese, oslovení, závěru a podpisu. Je třeba dětem ukázat příklady krátkých dopisů se všemi náležitostmi (Seifertová 2007, s. 75).
5. ročník ZŠ	Po zvládnutí problematiky oslovování a zakončování dopisu přichází vymezení využívání vhodných spojení v různých situacích. Do tohoto období zařazujeme psaní dopisu kamarádovi, rodině i učitelovi či pracovníkům (Seifertová 2007, s. 77).

b. Popis

Popis je využíván zejména pro seznámení čtenáře s tím, jak nějaké zvíře, věc, krajina či osoba vypadá (Melichar, Styblík 1981, s. 211). Popis nás informuje o výsledcích pozorování (Seifertová 2007, s. 41).

Pokud popisujeme předmět, jedná se o popis statický, a pokud popisujeme děj nebo pracovní postup, hovoříme o popisu dynamickém. Tento slohový útvar nemá časové uspořádání, ale měl by být utvořen tak, aby si čtenář či posluchač mohl utvořit představu odpovídající skutečnosti. Nejprve popisujeme hlavní a nápadné rysy a pak teprve doplňujeme podrobnosti (Seifertová 2007, s. 41).

V tomto útvaru je nutné využívat hlavně podstatná a přídavná jména. Ze sloves používáme nejvíce sloveso být, ale dbáme na to, aby nedošlo k častému opakování. Pro názornou představu je vhodné užívat přirovnání (Melichar, Styblík 1981, s. 211).

- **Popis předmětu:** Při tomto popisu je nezbytný výčet vlastností, znaků a jasná pojmenování. V úvodu se s ním většinou seznámíme a sdělíme jeho přednosti. Ve stati popisujeme velikost, tvar, barvu, jednotlivé části a zvláštnosti. V závěru uvedeme zařazení či užití (Seifertová 2007, s. 41).
- **Popis osoby:** Pokud v popisu osoby přejdeme k popisu duševních a povahových vlastností člověka, hovoříme o charakteristice osoby. Sledujeme nejprve základní a nápadné rysy člověka, celkový vzhled a poté přecházíme k jednotlivostem, kterými rozumíme obličej, oči, uši, ústa, tváře, nos, brada. Na závěr se přejde k popisu duševních a povahových vlastností dané osoby (Seifertová 2007, s. 41).

Pro **charakteristiku** je také důležitá slovní zásoba na přirovnání a povahové vlastnosti. V charakteristice opět pracujeme s osnovou (Seifertová 2007, s. 50).

Tabulka 5: Popis ve 4. a 5. ročníku ZŠ

4. ročník ZŠ	Procvičování popisu se ve 4. třídě hodí zařadit na začátek školního roku, kdy žáci popisují krajinu, ve které byli na prázdninách. Před každým popisem je třeba dostatečně připravit bohatou slovní zásobu. Příprava se obvykle provádí společně a jde nám zejména o přesná pojmenování a výstižná slovesa, která se nebudou opakovat stále dokola. Žáci mohou popisovat pokoje, třídy, školy, divadla a různá obydlí z pohádek či historie. V závěru roku můžeme zařadit i popis děje. Pro každý popis využíváme osnovu (Seifertová 2007, s. 47).
5. ročník ZŠ	I v tomto je ročníku je zapotřebí obohacovat slovní zásobu a připravovat žáky na popis ve cvičeních na přirovnání, zdrobněliny a slovní spojení. Pro psaní popisu sestavujeme osnovu. V tomto ročníku se více zaměřujeme na: <ul style="list-style-type: none"> - popis děje, pracovního postupu, představení, vycházky atd. - prostý popis osoby, nejčastěji se využívá popis známé osoby, např. maminky nebo kamaráda. Můžeme však popisovat i osobu náhodně spatřenou s výraznými rysy, kam řadíme filmové hvězdy, klauny, zloděje atd. Nejprve si všímáme hlavních rysů (celkový vzhled, typická postava, velikost) a poté přecházíme k detailům (vlasy, oči, nos, ústa, tváře). Nakonec oblečení a doplňky (Seifertová 2007, s. 50–54).

c. Vypravování

Posluchači i čtenáři jsou seznámeni s nějakým dějem či příběhem prostřednictvím vypravování (Melichar, Styblík 1981, s. 209). Vypravování je slohový útvar, který se zaměřuje

na děj odehrávající se okolo jedné či více osob. Důležitá je časová posloupnost, příčinná návaznost a názorné vystižení událostí (Seifertová 2007, s. 5).

V tomto útvaru je vhodné využít přímou řeč a vypravování v 1. osobě čísla jednotného. Ve většině případů se využívá nejvíce čas minulý, ale pro dosažení většího napětí, živosti a rychlejšího spádu je možné využít přítomný čas (Seifertová 2007, s. 5). Na začátku bývá úvod, který nás zpravidla naladí na vypravování, a na konci závěr, v němž vypravěč příběh shrnuje, hodnotí nebo naznačuje, jaké měl příběh důsledky (Melichar, Styblík 1981, s. 209).

Abychom dosáhli poutavého, živého vypravování, je třeba zvolit zajímavé téma, využívat bohatou slovní zásobu, dějová slovesa, synonyma, zdrobněliny, obrazná pojmenování, užívání prostředků hovorových a nespisovných a mnoho dalších (Seifertová 2007, s. 5).

Tak jako u ostatních slohových útvarů členíme i vypravování do odstavců (Melichar, Styblík 1981, s. 209).

Tabulka 6: Vypravování ve 4. a 5. ročníku ZŠ

4. ročník ZŠ	V tomto ročníku sloh nabývá na odbornosti a využívají se zde více vhodné jazykové prostředky. Dodržuje se posloupnost vypravování a text se člení do odstavců. Dále se sestavuje osnova textu i vlastního vypravování a tvoří se nadpisy (Seifertová 2007, s. 12).
5. ročník ZŠ	Je možné se vrátit k vypravování podle obrázků a pokoušet se o různé obměny, vypravování v 1. osobě, vlastní jména pro hlavní postavy, vymýšlení názvu vypravování. Stále dbáme na posloupnost a sestavujeme osnovu (Seifertová 2007, s. 17).

6 Představení zájmové oblasti

6.1 Základní informace

V této kapitole budou podány základní informace o oblasti Českého ráje vzhledem k cíli a zaměření této DP. Protože respektujeme stanoviska a citace autorů, mohou se zde objevit subjektivnější vyjádření.

Česká republika sice není svojí rozlohou velká země, ale každého návštěvníka zaručeně překvapí svojí rozmanitostí. K jejím nejpozoruhodnějším koutům patří Český ráj (Randák 2004, s. 1).

Za název Český ráj vděčíme českým lázeňským hostům, kteří kolem roku 1870 navštívili vodoléčebné lázně Sedmihorky a byli okouzleni zdejší krajinou vytvořenou přírodou a lidmi, kteří zde žili a žijí. Tento název se postupně ujal pro všechny oblasti mezi Jičínem, Sobotkou, Mnichovým Hradištěm, Kopaninou, Železným Brodem a Lomnicí nad Popelkou. (Randák 2004, s. 1). Miroslav Střída a Marcela Nováková se ve svém průvodci domnívají, že název Český ráj se postupně rozšířil díky podnětu básníka Jaroslava Vrchlického. (Střída, Nováková 2002, s. 9).

Území Českého ráje není totožné se samotnou oblastí CHKO Český ráj a není ani samotným geografickým celkem (Podhorský 2005, s. 11). V Českém ráji jsou právě tři území, ve kterých se nachází CHKO (viz obrázek 2, zvýrazněno žlutou barvou).

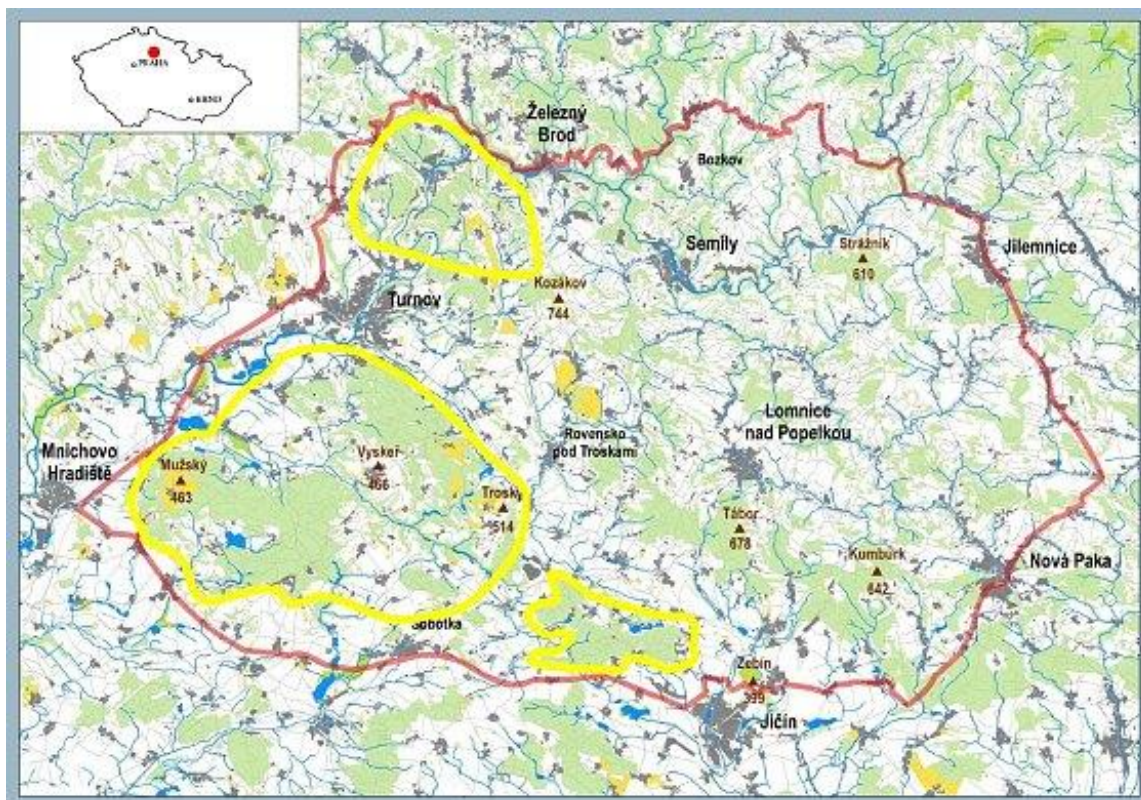

Obrázek 1: Znak CHKO Český ráj, zdroj: <http://ceskyraj.ochranaprirody.cz/>

Mozaikovitou krajinu Českého ráje tvoří dva odlišné světy. Jedním je část, kterou vytvořila sama příroda, a druhou část postupně v průběhu tisíců let přeměnil původně prakticky souvisle lesnatou krajinu k obrazu svému člověk. Jde o otevřenou krajinu s poli, loukami, pastvinami, sady a zahradami, lidskými sídly, komunikacemi a dalšími prvky. Většinu z nich také v minulosti provázely rozsáhlé změny půdních i vodních poměrů. Dále zde také z původních rozsáhlých lesů zůstaly spíše jen ostrovy. Spíše tedy hovoříme o klasické podobě

kulturní krajiny. Základem krásy i bohatství Českého ráje je členitost zemského povrchu a je také nejlepším přirozeným regulátorem a ochranou před postupem civilizace. Nachází se zde spousta žijících živočichů i rostlin. Příroda tento kraj mění dlouhé miliony let a posledních 7000 let také člověk (Mrkáček 2006, s. 7, 13).

Hlavním znakem krajiny Českého ráje je zřícenina hradu Trosky, která spojuje kulturní i přírodní krajinu této oblasti v jeden velký celek a působí na nás jako sídlo všeho, co zde bylo vytvořeno.

Obrázek 2: Mapa Českého ráje, zdroj: www.geology.cz

6.2 Vybrané pojmy korespondující s praktickou částí

Dále představíme místa a objekty, které jsou využity v praktické části DP. Jedná se o tyto pojmy:

6.2.1 Trosky

Tento hrad patří k nejpozoruhodnějším a nejmalebnějším zříceninám v Čechách. Byl vybudován ve 14. století Čechem z Vartemberka a na obou sopečných vrcholech byly postaveny věže Panna 57 metrů vysoká a Baba 47 metrů (Velartová 1990, s. 3).

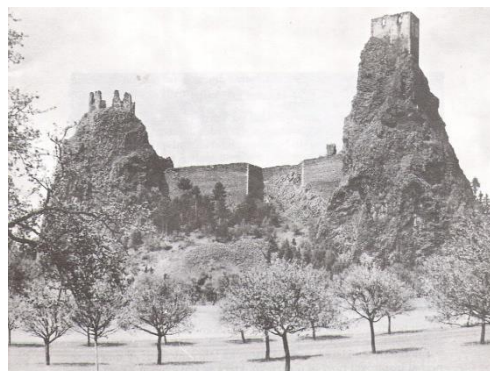
Z Bezdězu, Ještědu, Krkonoš i Prachovských skal můžeme dohlédnout na tento výtvar. Trosky jsou nejlepším rozhledovým bodem široko daleko (Randák 2004, s. 16).

Kde domov můj?
Tam, kde Trosky tmavolesklé,
svědkové jsou slávy české.
K nebesům se hrdě pnou,
k činům velkým
čecha zvou.
Tam, kde bydlí národ pilný,
pod Troskami domov můj.

Obrázek 3: Návrh na pokračování hymny, autor neznámý

Obrázek 4: Hrad Trosky v minulosti, zdroj: Velartová 1990, s. 3

Obrázek 5: Hrad Trosky nyní, zdroj: Pišl 1996, s. 3

6.2.2 Hrubá Skála

Zámek Hrubá Skála se nachází v hruboskalském skalním městě, které je svou rozlohou druhé největší v republice. Jeho rozloha činí 120 hektarů. Zámek byl postaven na místě původního gotického hradu z poloviny 14. století. V 2. polovině 16. století byl zámek přestavěn na renesanční a od roku 1960 byl objekt změněn na rekreační středisko. Z tohoto zámku je krásný výhled na Kozákov i Trosky (Randák 2004, s. 14).

Dříve se tento objekt jmenoval pouze Skály, ale aby se nepletl s Malou Skálou, byl změněn na Hrubou Skálu (Velartová 1990, s. 7).

Od zámku se můžeme vydat takzvanou Myší dírou k Sedmihorkám nebo dojít podle ukazatele k Adamovu loži, kde se točila známá pohádka Bajaja (Randák 2004, s. 14).

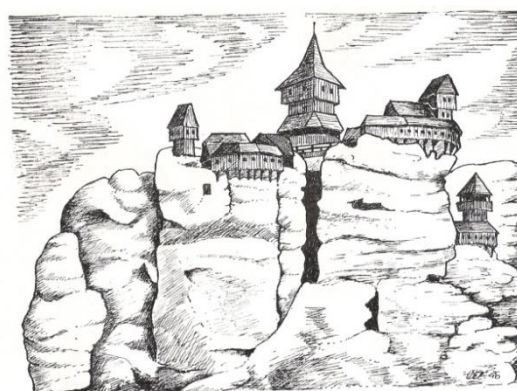
6.2.3 Drábské světničky

Dříve bylo na tomto místě dřevěné opevnění, z něhož se dalo dohlédnout na rozsáhlé území Pojizeří. Dnes si můžeme všimnout stop po dřevěných stavbách vytesaných do skal a zbytků chodeb (Randák 2004, s. 18).

Název Drábské světničky podle domněnek souvisí se slovem drápati, anebo souvisí s myšlenkou, že se zde ukrývali v pozdější době drábové (loupežníci). Jisté je, že se zde schovávali hlavně pronásledovaní. K tomuto místu se pojí i pověst o obru Drábovi (Velartová 1990, s. 19).

Obrázek 6: Hrubá Skála, zdroj: Velartová 1990, s. 7

Obrázek 7: Drábské světničky, zdroj: Velartová 1990, s. 19

6.2.4 Hrad Kost

Gotický hrad, který se tyčí na pískovcové skále nad Černým rybníkem, patří k nejjachovalejším hradům v Čechách. Byl vybudován ve 14. století a má neobvyklou hranolovitou věž, ze které je možné z určitého místa vidět všechny hrany. Nepravidelnost sloužila jako součást obranného systému. Tento hrad patří k nejvyhledávanějším místům v Českém ráji (Randák 2004, s. 21).

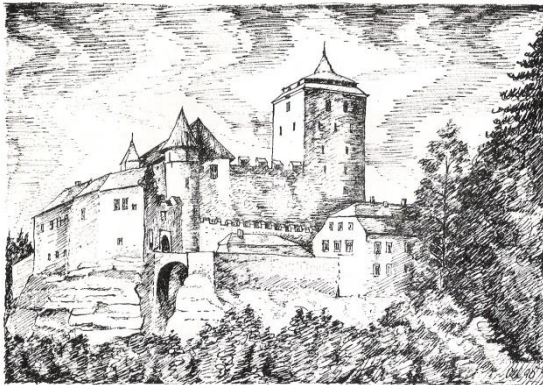
K tomuto hradu se pojí pověst z dob husitských válek. Protože Žižka nemohl tento hrad dobýt, ustoupil se svým vojskem se slovy: „Hrad je tvrdý jako kost a kost patří psu.“ Od té doby je prý hrad nazýván Kostí (Velartová 1990, s. 29).

6.2.5 Kumburk

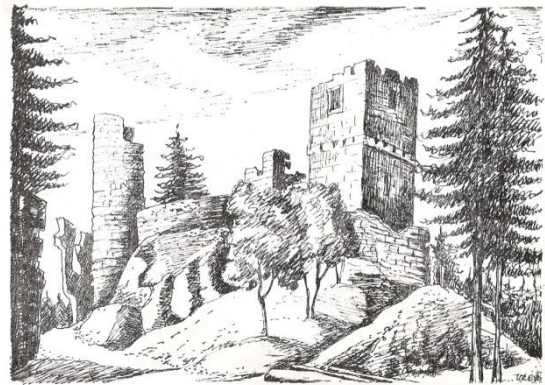
Dříve se na tomto místě nacházel gotický hrad, nyní můžeme vidět jen zbytky zdiva (Randák 2004, s. 24).

Kumburk byl založen ve 14. století. Tento hrad býval pevný a obklopený dvojitou hradbou. Kumburk patřil k hradům, které nechal zbořit Ferdinand III., aby se nestal oporou pro

nepřátelská vojska. Co nebylo zničeno náloží prachu, použili lidé z okolí jako stavební kámen. Ke Kumburku se váže pověst o Bílé paní (Velartová 1990, s. 50).

Obrázek 8: Hrad Kost, zdroj: Velartová 1990, s. 23

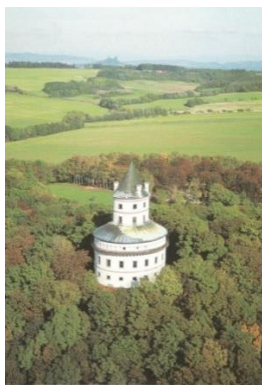
Obrázek 9: Kumburk, zdroj: Velartová 1990, s. 50

6.2.6 Další místa

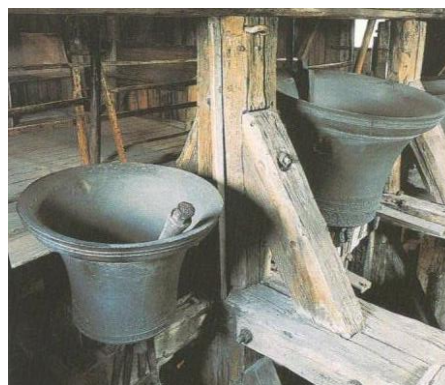
Zde uvedeme další místa, která jsou zmíněna v praktické části diplomové práce:

- **Turnov:** Město je přezdíváno srdcem Českého ráje s okresním muzeem a sídlem správy CHKO Český ráj (Randák 2004, s. 8).
- **Dlaskův statek:** Roubená stavba z roku 1716, která se nachází ve vsi ležící v údolí řeky Jizery (Randák 2004, s. 9).
- **Kozákov:** Hora, která je známá nálezy drahých kamenů (achátů, jaspisů, chalcedonů), dosahuje 744 metrů nadmořské výšky (Randák 2004, s. 11). Kozákov bývá nazýván „Olympem Českého ráje“ kvůli dominantní poloze a značnému převýšení nad okolním Pojizeřím (Kročá 2008, s. 64).
- **Tatobská lípa:** Tento strom je nejstarším stromem v Pojizeří a před osmi sty lety ho prý zasadili šťastní manželé (Kročá 2008, s. 68). Tato lípa se umístila v soutěži „O evropský strom“ na druhém místě a stala se tak nejúspěšnějším stromem v Čechách.
- **Věžický rybník:** Tento rybník obklopený skalami je jeden z neoblíbenějších rybníků pro letní koupání (Střída, Nováková 2002, s. 98). Toto místo je také proslaveno filmem „Jak dostat tatínka do polepšovny“.
- **Rovensko pod Troskami:** Nachází se zde zvonice z roku 1630, ve které jsou umístěny „rebelantské zvony“. Tyto zvony jsou obrácené srdcem vzhůru a zvoní se na ně pomocí šlapání. Zvony jsou pro svou zvláštnost jediné v Evropě (Randák 2004, s. 17).

- **Borecké skály:** nachází se v Rovensku pod Troskami a jsou přírodní památkou. I když patří k méně známým místům, je odtud krásný výhled a najdeme tu zajímavou skálu ve tvaru želvy (Randák 2004, s. 17).
- **Zámek Humprecht:** Blízko města Sobotky se nachází zámek Humprecht s neobvyklým elipsovitém půdorysem. Byl vybudován v 17. století jako letní sídlo pro hodování, ale dnes je pro dobrou akustiku využíván jako koncertní sál (Randák 2004, s. 20).
- **Prachovské skály:** Největší a nejznámější skalnaté město v Českém ráji jsou Prachovské skály, které mají 187 hektarů. Jsou přírodní rezervací (Randák 2004, s. 22).

Obrázek 10: Humprecht, zdroj: Randák 2004, s. 4

Obrázek 11: Obrácené zvony, zdroj: Randák 2004, s. 16

6.3 Český ráj v literatuře

V této podkapitole představíme myšlenky, které sepsali ve svých publikacích autoři, jejichž text je velice expresivní, a je evidentní, že krajina Českého ráje, kterou se zabývali, je do jisté míry okouzlena. Proto je užití expresivních výrazů pochopitelné.

A „Mnozí tento kraj známe důvěrně od narození, chodíme po jeho stezkách i jezdíme po silnicích vyhýbajících se nyní stále více kontaktu s městy a vesničkami. Obdivujeme skalní města a brouzdáme hlubokými lesy, posedíme na břehu říčky či rybníka, pracujeme zde, poznáváme první písmenka ve škole, seznamujeme se s minulostí kraje a jeho památkami, zveme sem rádi své přátele.“

Eva Bílková (in Prošek 1988)

- B *„Svůj život jsem zasvětil přírodě a především Českému ráji. Nelituji toho. Na rozdíl od člověka mne příroda nikdy nezklamala. Trvale mě obohacuje po všech stránkách. Je nevyčerpatelným zdrojem radosti, síly, i poznání. Český ráj mi dává tolik a tak, že se opakovaně cítím dlužníkem.“*

Zdeněk Mrkáček (2006, s. 7)

- C *„Když Trosky zakryjí mraky či mlha, spatříme zalesněný, zarovnaný a ničím neobvyklý kopec. Teprve v tu chvíli pochopíme, čím pro nás Trosky jsou, pro náš, kraj, jak pevně zakotvily v našem životě a staly se součástí našeho řádu. Bez nich by nebyl Český ráj kompletní. Mezi ostatními dominantami sopečného původu dodávají kraji právě ony pečeť nejvyšší kvality. Skalní města jsou monumentální, rybníky území přidávají na poezii, zvykli jsme si na lesy, hrady, zámky i výtvořivé lidového umění. Všechno má svoje místo, ale Trosky jsou jenom jedny. Potvrzují jistotu domova, Vracíme-li se odjinud, hledáme jejich siluetu již z dálky. Jsou přesně tam, kde mají být. Nikdo by pro ně nenašel lepší místo. Jsou vidět z Kumburku, Veliše, Prachovských skal, Rváčova stejně jako z Daliměřic, od Stéblovic, Kněžnic, Turnova, Žlábků, Kopaniny, Besedic, Sychrova či Valdštejna, Jako světový unikát a jeden z nejslavnějších symbolů naší vlasti jsou perlou. Jedinečnou v našem pokladu zvaném krajina. Ta je základem našeho přírodního i kulturního dědictví. Vedle přírodních sil se na její podobě podílí nadále člověk. Jsme její součástí, je v ní naše minulost, přítomnost i budoucnost. Tím spíše je hlavní odpovědnost za její další osud, za Český ráj, v našich rukách.“*

Zdeněk Mrkáček (2006, obal).

- D *„Celkový dojem krásy našeho Českého ráje je možné vychutnat z několika vyhlídkových míst – z vrcholu Kozákova, z rozhledu na Hlavatici, Kopanině, a Táboře, z hradní věže Trosek a z vyhlídkové věže Ještědu. Jako pestré kameny, zasazené do smaragdu zahrad, luk a polí se před námi objevují města s věžemi a vesnice se štíty a střechami, pokrytými červenými taškami. Snivé háje a tmavé chlupy, z nichž se vypínají k modrému nebi vrchy a kopce, korunované zámky a hrady. Tichá údolí s romantickými skalinami divných fantastických forem, v nichž šumí stříbrné pásy potoků a řek, nám připomínají nějakou kamennou pohádku z dětství.“*

Milan Pišl (1996, s. 3, 4)

- E *„Český ráj, to je láska, osud a program na celý život.“*

Zdeněk Mrkáček (2006, s. 1)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Metodika vyučovacích hodin s pracovními listy

Pro praktickou část byly vybrány slohové útvary: dopis, popis, charakteristika a vypravování. Popis se dělí dále na popis osoby a popis objektu. Vypravování je také rozděleno na dvě části. Například dopis, popis osoby a příprava na vypravování byly využity ve 4. ročníku, nicméně všechny materiál je možný použít dle potřeb v obou zmiňovaných ročnících.

Realizace pracovních listů a jejich metodiky probíhala na ZŠ v Rovensko pod Troskami, která je koncipovaná jako „Škola, kde máme blízko k sobě i přírodě“, tudíž výuka s těmito materiály do tohoto konceptu celkem zapadla. Realizace probíhala v zimním období 2017 v rámci hodin českého jazyka. Všechny materiály byly využity ve 4. a 5. ročníku této školy a předpokládalo se, že žáci z tohoto okolí mají základní znalosti o okolí své školy a svého bydliště.

Jak je již zmiňováno v teoretické části (kap. 3.2), pro všechny přípravy na výuku slohových útvarů platí tyto náležitosti:

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

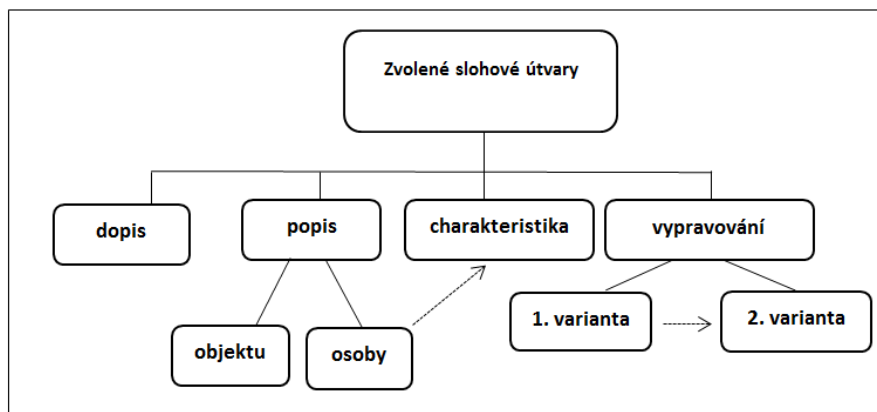
Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura

Vyučovací předmět: Český jazyk

Ročník: 4. a 5.

Pro lepší porozumění vypracované metodiky je níže uvedeno schéma zvolených slohových útvarů. Přerušovaná šipka značí možnou návaznost výuky na sebe.

Schéma 1: Slohové útvary využité v praktické části DP

Následující tabulka vysvětluje symboly využitě především v následující metodice výuky.

Tabulka 7: Vysvětlení symbolů použitých v praktické části DP, ilustrovala Lucie Brožková

	předpokládaný čas aktivity / cvičení
	odkaz na číslo cvičení v pracovním listě
	číslo pomůcky
	znak pro promítání daného materiálu na projektové tabuli
	úkol pro rychlé žáky/putovníčky (rychlíky)

U každého zvoleného slohového útvaru jsou uvedeny:

- a) **Základní informace** (cíl, očekávané výstupy, klíčové kompetence, časová dotace ...) a **přehledný harmonogram výuky v tabulce.**
- b) **Pracovní list**
- c) **Metodický postup:** Metodický postup je doplněn správným řešením, které je vždy zvýrazněno modrou barvou.
- d) **Pomůcky:** Jako samotnou podkapitolu jsem se rozhodla uvést pomůcky, protože jsou nedílnou součástí vypracované metodiky výuky. Pro využití v praxi je možné vytisknout celou kapitolu včetně pomůcek, které se tak nemusejí hledat v příloze. Příloha je určena originálními pracovními listy a výsledným pracím žáků.
- e) **Reflexe a dílčí diskuze:** Závěr kapitoly vždy patří reflexi a dílčí diskuzi, v rámci které jsou uvedena možná řešení problémů ve výuce a připomínky k realizaci.

Pro propojení výuky jednotlivých slohových útvarů je zvolena smyšlená postava skřítko Poutníčka, který s dětmi v hodinách slohu cestuje po různých místech Českého ráje.

Celá metodika postupu ve vyučování popisuje aktivity a cvičení v pracovním listě i mimo něj. S pracovním listem se pracuje ve všech slohových útvarech. Důležité jsou pro nás symboly (viz tabulka 7), které nám usnadňují orientaci v této metodice a popřípadě nás odkáží na cvičení v pracovním listě. Pro usnadnění orientace v metodice je vhodné si k ní tento pracovní list vytisknout, abychom nemuseli neustále listovat (pracovní list je v příloze a jeho náhled je ofočen na začátku každého zvoleného útvaru).

Obrázek 12: Skřítek Poutníček – představení, pro účely DP ilustrovala Radka Osterová

7.1 Dopis

Ročník: 4.–5.

Cíl:

- Žák dokáže rozlišit znaky formálního a neformálního dopisu.
- Žák dokáže písemně zformulovat odpověď na dopis.

Očekávané výstupy:

- Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry.

Klíčové kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální

Pomůcky: poštovní obálky, lístečky s otázkami, rozstříhané dopisy, dopisní papír, pracovní listy, lepidlo

Časová dotace: 90 minut (1. část přípravná, 2. část tvořivá)

Tabulka 8: Harmonogram výuky, DOPIS

	AKTIVITA				
1)	Motivace: Hra „Na pošťáky“	10 min	-	I.	-
2)	Společný výklad učiva – DOPIS	10 min	cv. 1	-	-
3)	Rozstříhané dopisy	15 min	cv. 2	II. a III.	-
4)	Dopis od kamaráda/ky Míši - pravopis	15 min	cv. 4	-	-
5)	Odpověď pro Míšu	30 min	cv. 5	III. a IV.	-
6)	Úkol pro rychlé putovníčky	10 min	-	-	-

7.1.1 Pracovní list

Pracovní list I.
DOPIS

4. Přečti si dopis.

I. Odpověz na otázky:

a) Proč se piší dopisy? _____

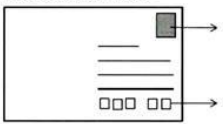
b) Jaké dopisy roztvářejeme? A: _____
B: _____

c) Co vše k napsání dopisu potřebujeme? _____

d) Co dopis obsahuje? Nápověda:
ADRESAPŘÍJEMCEDATUMSLOVENÍSĎELÉNÍPŘÁNÍPODĚKOVANÍPODPIS

e) V dopisech se Ti, Tobě, Vy, Vám, píše s _____

f) Napiš, co vše by mělo být na obálce.

g) Co znamená v dopise P.S. nebo PS ? _____

2. Nalep jednotlivé dopisy, které jsi dostal a správně složil, do příslušného sloupce.

NEFORMÁLNÍ	FORMÁLNÍ

3. V této tabulce podtrhni v jednotlivých dopisech barvou:

□ červenou: formální znaky dopisu □ zelenou: neformální znaky dopisu

Praha 14, 1. 2017

Ahoj, kamaráde!

Tak už se nám blíží letní prázdniny. Doufám, že se brzy uvidíme. Slíbily jsi mi, že letos pojedou na vílet k vám do českého ráje. Protože pojedou na dovolenou i s babičkou a rodiči, potřebuji vědět, kdy plánujete naše setkání a na jak dlouho. Také mi prosím napiš, jaké oblečení si mám vzít a kam půjdeme. Například myslu, která u vás navštívím a tak.

Jak se jinak máš? Já hájčím. Chciom počítat na ping pong a teď se učím hrát i na kytaru. Ve škole to ujde.

Zdravek párek

Mila

PS: Doufám, že se nezlobíš, že nemůžu přijít na tvoje narozeniny.

5. Oprav v dopise to, co na něm jinak, než by mělo být.

6. Odpověz na předchozí dopis a napiš obálku (adresu si můžeš vymyslet). Vše potřebné dostaneš od vyučujícího.

Zde nalep obálku s dopisem

Úkol pro rychlíky:
Napiš formální dopis: objednávka na exkurzi do Městského muzea Turnov pro celou tvoji třídu (20 žáků) na 10. 5. 2017 od 9 hodin.

Obrázek 13: Scan pracovního listu, DOPIS

7.1.2 Metodický postup

1) Motivace

Hra: Na pošťáky

Ve třídě pošleme obálku, ve které jsou různé otázky či úkoly týkající se Českého ráje a úkolem žáků je posílat si obálku postupně mezi sebou po lavicích. Paní učitelka je otočená zády k dětem a v určitém okamžiku tleskne. U kterého dítěte se obálka zastaví, musí vytáhnout z obálky lístek a danou otázku zodpovědět či provést úkol. Důležité je, aby si žák nejprve přečetl otázku či úkol potichu a až poté se postavil a plnil ho.

Z této hry tedy vyvodíme téma vyučovací hodiny, kterým je dopis.

52

2) Společný výklad učiva - DOPIS

Učitel vyvolává žáky na jednotlivé přečtení otázek a společně s ostatními probíhá jejich zodpovídání. Odpovědi píšeme na tabuli, aby stíhali i žáci pomalejší. Není však nutné na otázky odpovídat písemně, některé můžeme provést pouze ústně.

a) Proč se píše dopisy? *Když nemáme možnost sdělit někomu něco osobně.*

b) Jaké dopisy rozlišujeme? A: *formální (úřední)*

B: *neformální (osobní)*

c) Co vše k napsání dopisu potřebujeme? *Obálku, dopisní papír, adresu, známku, pero.*

d) Co dopis obsahuje? *ADRESA, PŘÍJEMCE, DATUM, OSLOVENÍ, SDĚLENÍ, PŘÁNÍ nebo PODĚKOVÁNÍ, PODPIS.*

e) V dopisech se Ti, Tobě... Vy, Vám... *píše s velkým písmenem.*

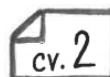
f) Napiš, co vše by mělo být na obálce:

Obrázek 14: Nadepsání obálky

g) Co znamená v dopise P. S. nebo PS? *Dodatek dopisu, píše se obvykle pod podpisem a nesouvisí s hlavním sdělením. Post scriptum = po napsání.*

3) Rozstříhané dopisy

Každý žák dostane rozstříhané dopisy, které jsou smíchané dohromady, a jeho úkolem je složit čtyři jednotlivé dopisy (dva formální, dva neformální). Důležité je zdůraznit žákům, aby si našli všechna čtyři čísla a srovnali si je vedle sebe do řady. Pak následuje hledání sdělení (tedy střední části dopisu) a rozloučení. Tyto ostatní části tedy žáci dávají pod čísla

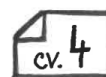
do sloupečků. Nejprve žáci pracují každý samostatně a učitel prochází mezi lavicemi a kontroluje žáky, kteří se hlásí, že již mají hotovo. Teprve po společné kontrole a přečtení jednotlivých dopisů žáci nalepí dopisy do příslušné kolonky v tabulce v pracovním listě.

Na závěr žáci označí červenou barvou formální znaky dopisu, zelenou barvou neformální znaky dopisu (viz cvičení 3).

Tabulka 9: Řešení aktivity – Rozstříhané dopisy

FORMÁLNÍ	NEFORMÁLNÍ
1. <i>Vážená paní</i> Tomášková, <i>chtěl bych Vás požádat o vyjádření k mému dotazu ohledně prohlídky na hradě Kost, který jsem Vám zaslal minulý týden.</i> <i>Na shledanou</i> Josef Kučera	2. <i>Čau kámo,</i> <i>jen Ti chci napsat, že náš plán na prázdniny v Krčkovicích klapne. Rodiče mi slíbili, že mi ho zaplatí. Jsem rád, že se konečně uvidíme.</i> <i>Zdar</i> Kuba
3. <i>Dobrý den, pane</i> Tomšů, <i>zasílám Vám informace k Vašemu pobytu v Českém ráji. S místem budete jistě spokojen, neboť se nachází v blízkosti zámku Hrubá Skála a najdete tu vše, co jste požadoval. Stravování probíhá formou all inclusive. Další dotazy Vám ráda kdykoliv zodpovím.</i> <i>Děkuji, s pozdravem</i> Andrea Kvapilová	4. <i>Milá tetičko,</i> <i>představ si, že pojedeme na výlet do Jičína. Je to město pohádky, ve kterém uvidíme i Rumcajse. Přivezeme Ti nějaký dáreček a budeme pořádat fotit, abys viděla, jaké to tam bylo. Už se těším, až se my dvě uvidíme.</i> <i>Ahoj</i> Adélka

4) Dopis od kamaráda/ky Míši – pravopis

Nejprve si dopis s žáky společně nahlas přečteme. Pan/í učitel/ka se zeptá, jestli je Míša dívka, nebo chlapec. V dopise není poznat pohlaví, tudíž jsou možné obě dvě varianty.

Dále se žáků zeptáme, zdali si nevšimli něčeho zvláštního? Dopis obsahuje několik pravopisných chyb, takže dáme dětem nějaký čas na jejich samostatné opravování. Povolíme jim vzít si červenou tužku a zahrát si na učitele.

<i>Ahoj, kamaráde!</i>	<i>Praha 14. 1. 2017</i>
<p><i>Tak už se nám blíží letní prázdniny. Doufám, že se brzi uvidíme. Slíbyl jsi my, že letos pojedu na výlet k vám do českého ráje. Protože pojedu na dovolenou i s babičkou a rodiči, potřebuji vědět, kdy plánuješ naše setkání a na jak dlouho. Také my prosím napiš, jaké oblečení si mám vzít a kam půjdeme. Například místa, která u vás navštívím a tak.</i></p> <p><i>Jak se jinak máš? Já báječně. Chodím pořáť na ping pong a teď se učím hrát i na kytaru. Ve škole to ujde.</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Zdárek párek</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Míša</i></p> <p><i>PS: Doufám, že se nezlobíš, že nemůžu přijed na tvoje narozeniny.</i></p>	

5) Odpověď pro Míšu

Žáci dostanou obálku a dopisní papír. Každý odepíše Míše nebo Míšovi na předchozí dopis. Důležité je připomenout, na co se Míša v dopisu ptá. Zeptáme se žáků, kolik stojí nyní poštovní známka, popřípadě je to necháme zjistit na internetu či doma. Obálku je možné si vyrobit i v rámci pracovních činností. Přikládáme proto šablonu obálky (viz pomůcka č. IV).

Pokud budou žáci hotovi s dopisem, nadepíší obálku (příjmení i adresu mohou zvolit libovolnou). Protože víme, že je Míša z Prahy, napíšeme na tabuli některá směrovací čísla, aby si žáci mohli vybrat.

Praha 7 – 170 00

Praha 14 – 198 00

Praha-Chodov – 141 00

Praha 2 – 128 00

Nakonec si žáci mohou nakreslit libovolný obrázek na obálku s tematikou Českého ráje a hotovou ji i s dopisem složeným uvnitř nalepí na místo v pracovním listu.

6) Úkol pro rychlé Putovníčky (rychlíky)

Žáci se pokusí napsat formální dopis, konkrétně objednávku na exkurzi do Městského muzea Turnov pro svoji třídu (20 žáků).

7.1.3 Pomůcky

I. Pomůcka: Hra: „Na pošťáky“

Tabulka 10: Úkoly na rozstřihání

Vyjmenuj dva hrady v Českém ráji.
Postav se a řekni, že vítáš všechny v Českém ráji.
Vyvolej si nějakého žáka a zeptej se ho, jaké město je městem pohádky.
Jdi před tabuli a zeptej se dětí, jak se jmenují věže Trosek.
Postav se a řekni, že všechny žáky vítáš v Rovensku pod Troskami.
Vyjmenuj dva zámky v Českém ráji.
Někoho vyvolej a zeptej se, čím je rovenská zvonice originální?

Zeptej se spolužáka, kde v Českém ráji se točila pohádka Bajaja?

Někoho se zeptej, jaké skály jsou nejbližší naší školy?

II. Rozstříhané dopisy

Tabulka 11: Dopisy na rozstříhání

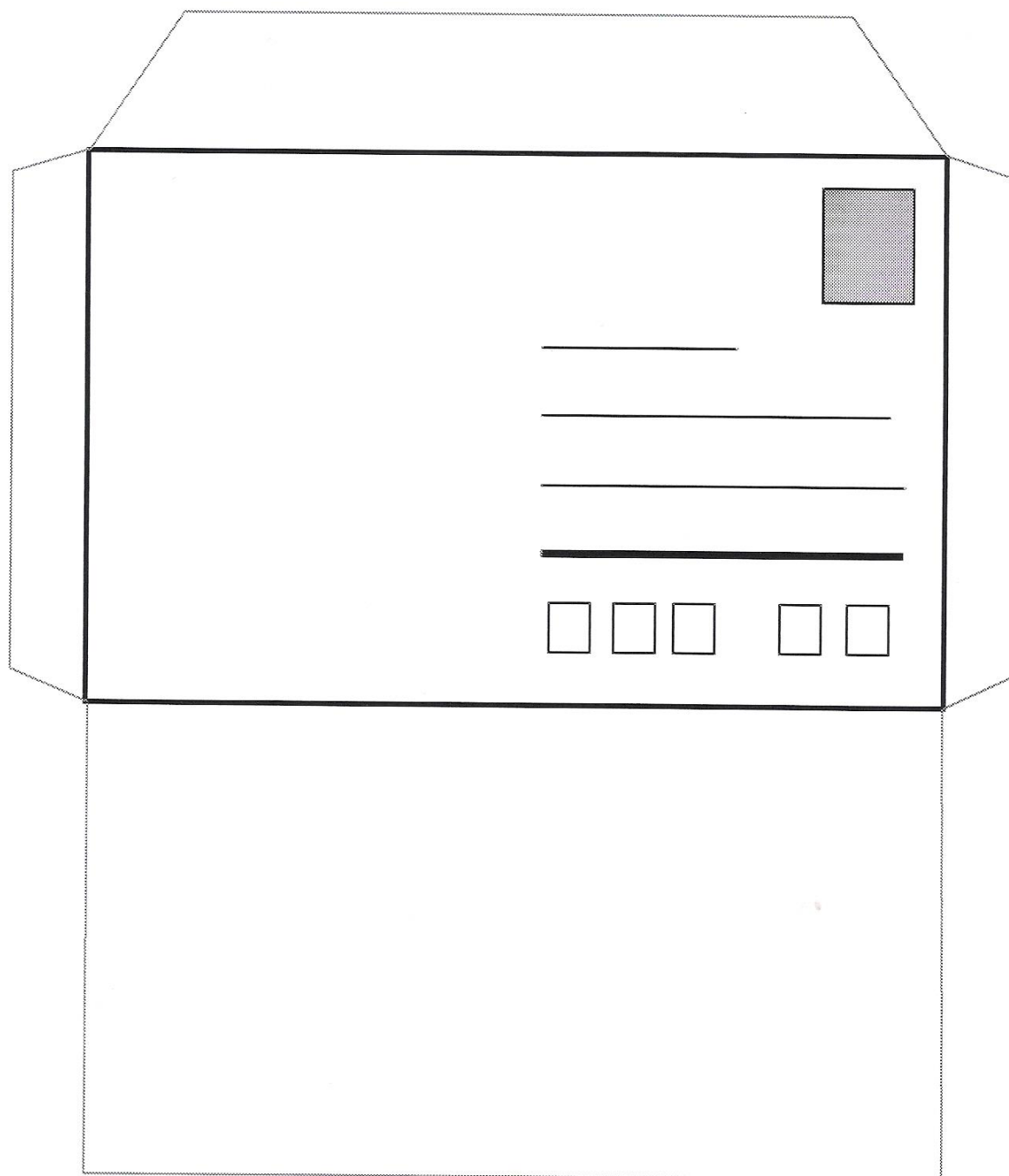
1. Vážená paní Tomášková,	2. Čau kámo,
3. Dobrý den, pane Tomšů,	4. Milá tetičko,
zasílám Vám informace k Vašemu pobytu v Českém ráji. S místem budete jistě spokojen, neboť se nachází v blízkosti zámku Hrubá Skála a najdete tu vše, co jste požadoval. Stravování probíhá formou all inclusive. Další dotazy Vám ráda káykoliv zodpovím.	představ si, že pojedeme na výlet do Jičína. Je to město pohádky, ve kterém uvidíme i Rumcajse. Přivezeme Ti nějaký dáreček a budeme pořád fotit, abys viděla, jaké to tam bylo. Už se těším, až se my dvě uvidíme.
chtěl bych Vás požádat o vyjádření k mému dotazu ohledně prohlídky na hradě Kost, který jsem Vám zaslal minulý týden.	jen Ti chci napsat, že náš plán na prázdniny v Krčkovicích klapne. Rodiče mi slíbili, že mi ho zaplatí. Jsem rád, že se konečně uvidíme.
Děkuji, s pozdravem Andrea Kvapilová	Ahoj Adélka
Na shledanou Josef Kučera	Zdar Kuba

III. Dopisní papír

Obrázek 15: Dopisní papír, pro účely DP vytvořila Lucie Brožková

IV. Poštovní obálka

Obrázek 16: Poštovní obálka, pro účely DP vytvořila Lucie Brožková

7.1.4 Reflexe a dílní diskuze

Tyto dvě vyučovací jednotky proběhly ve 4. ročníku. Do všech aktivit i úkolů se zapojili všichni žáci a v úvodu hodiny se osvědčila hra „Na pošťáky“, která děti pozitivně naladila na zbytek celé hodiny. V této hře chtěli žáci ještě pokračovat, ale kvůli nedostatku času a s ohledem na jiné aktivity jsme se přesunuli k další činnosti.

Připomenutí učiva týkající se problematiky psaní dopisů nezpůsobovalo žákům sebemenší problémy a společně dali dohromady všechny odpovědi na otázky.

Drobné problémy se však objevily u aktivity „Rozstříhané dopisy“, v níž většina žáků nedokázala správně spojit dopisy tak, aby odpovídala vždy stejná osoba ve všech třech částích. Tento problém příkládám spíše tomu, že jsem s žáky tyto části dopisů nejprve nepřečetla a rovnou je nechala pustit se do skládání. Třídní učitel však podotkl, že tato třída je celkově slabší v orientaci v textu. Tento problém by však šel vyřešit zvýrazněním slovesných tvarů, podle kterých by žáci mohli lépe přiřadit náležité části k sobě, tedy rozeznat jaké osoby patří k sobě.

Opravu chyb v dopisech si nejprve zkoušeli žáci sami a poté se hlásili, kdo našel více chyb. Pro kontrolu jsem psala na tabuli číslo řádku a vypisovala všechna slova s chybami, které mi žáci hlásili tak, jak šla v řádku postupně za sebou. Nemusela jsem však sama nic doplňovat, protože se žáci vždy sami opravili i doplnili.

V závěrečné činnosti, kdy měli žáci odpovědět na dopis, jsme si připomněli náležitosti, které nesmí v dopise chybět a také to, na co se Míša ptal/a. Obálky jsem pro děti měla již připravené, ale mohly by si je připravit v rámci pracovní výchovy samy.

Výsledné dopisy pro Míšu mě celkem překvapily, neboť mi přišlo, že mnoho žáků není schopna se souvisle a srozumitelně vyjádřit i přesto, že všichni nejprve tento dopis psali „na nečisto“. Někteří dokonce používali nesprávné osoby a „zamotali“ se tak do toho, kdo vlastně na dopis odpovídá. Paní učitelka však reagovala na práce s nadšením, neboť tvrdila, že tato třída je ve slohu a českém jazyce opravdu slabá. Její tvrzení potvrdil i nespočet pravopisných chyb včetně psaní i/y po tvrdých a měkkých souhláskách.

7.2 Popis osoby

Ročník: 4.

Cíl:

- Žák dokáže popsat osobu podle obrazového materiálu.
- Žák rozvíjí slovní zásobu.
- Žák dokáže písemně formulovat své myšlenky.

Očekávané výstupy:

- Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché žánry.

Klíčové kompetence: k učení, komunikativní, sociální a personální

Pomůcky: (fotky žáků), pracovní list, zvětšený skřítek Poutníček pro pověšení na tabuli (pomůcka I.)

Časová dotace: 90 minut (1. část přípravná, 2. část tvořivá)

Tabulka 12: Harmonogram výuky - POPIS OSOBY

	AKTIVITA				
1)	Motivace: Hra „Král Českého ráje“	10 min	-	-	-
2)	Popis spolužáka	5 min	-	vlastní	-
3)	Výklad učiva – POPIS OSOBY	10 min	cv. 1	-	-
4)	Cvičení na přídavná jména	5 min	cv. 2	-	-
5)	Cvičení na přirovnání	5 min	cv. 3	-	-
6)	Slovesné tvary	5 min	cv. 4	-	-
7)	Hra: BINGO	10 min	cv. 5	-	-
8)	Vzhled skřítky Poutníčka	5 min	cv. 6	I.	pomůcka I.
9)	Vybarvení skřítky Poutníčka	5 min	cv. 7	-	
10)	Písemný projev: Popis skřítky Poutníčka	30 min	cv. 8	-	-

7.2.1 Pracovní list

Pracovní list II.
POPIS OSOBY

1. Odpověz na otázky:
a) K čemu nám slouží popis? _____
b) Co vše můžeme popisovat? _____
c) Jaký by měl být popis? _____

d) Jak postupujeme při popisu osoby? Označuj.
 obličej obličej
 oči, nos, tvář, ústa, brada celkový vzhled

e) Jak se liší popis osoby od charakteristiky osoby? Co musíme dále popsat při charakteristice oproti popisu? _____

f) V jakém čase popis probíhá? Vyber: minulé – přítomný – budoucí

2. Napíš přídavná jména k těmto slovům:
oči: _____
postava: _____
vlasy: _____
obličej: _____
oděv: _____

3. Dopiš přirovnání:
a) vysoký jako _____ b) štíhlý jako _____ c) černý jako _____
d) usměvavý jako _____ e) bílý jako _____ f) špičatý jako _____
g) hubený jako _____ h) uší jako _____ ch) race jako _____
i) vlasy jako _____ j) oči jako _____ k) červený jako _____

4. Napíš slovesné tvary, které často využíváme při popisu osoby: _____

5. Z této nabídky vyber devět slov a zapis je do tabulky: HEZKÝ, OŠKLIVÝ, DOBRÝ, ŠPATNÝ, TLUSTÝ, ŠTÍHLÝ, RYCHLÝ, POMALÝ, VYSOKÝ, NIZKÝ, SPINAVÝ, STARÝ, SMUTNÝ, VESELÝ

--	--	--

6. Společně beslovitě napište vzhled skřítky Poutnička.

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

7. Libovolně vybarvi skřítku Poutnička z Českého ráje (na druhé straně).

8. Popiš skřítku Poutnička a drž se dané osnovy.
Popis skřítky – osnova: 1. Obecné informace (jméno, věk, odkud pochází)
2. Vnější popis (postava, obličej, jednotlivé části-vlasy, oči, ústa, nos, uši ...)
3. Obličej – popisu od hlavy k nohám!
4. Závěr – celkové zhodnocení, názor
Pokus se text rozdělit na odstavce a nezapomeň na nadpis!

Obrázek 17: Scan pracovního listu, POPIS OSOBY

7.2.2 Metodický postup

1) Motivace

Hra: „Král Českého ráje“

Všichni žáci se postaví a paní učitelka si vybere vždy jednu dvojici, která bude soutěžit (lze i nesoutěžně). Většinou postupujeme od lavice k lavici. Učitel vysloví jedno slovo a někdo z dvojice musí přidat slovo další, aby vzniklo slovní spojení, které známe, a souvisí s Českým rájem. Kdo z dvojice bude rychlejší ve správné odpovědi, vyhrává. Poražený hráč se musí posadit. Takto se postupuje až do chvíle, kdy ve třídě zůstane stát poslední žák, který se stává vítězem. Jestliže dvojice dlouho nereaguje, dáme nový příklad.

Některé příklady mají více možných řešení, proto je nutné mít o tomto kraji jistý přehled. Pokud nám nestačí tabulka pojmů, opakujeme je dokola.

Tabulka 13: Dvojice slov – hra "Král Českého ráje"

Klokočské	Skály
Panna	Baba
Tatobská	Lípa
Rozhledna	Kozákov, Kopanina, ...
Hrad	Valdštejn, Trosky, Frýdštejn, Valečov, Kost, Pantheon, Frýdštejn, Pecka, Kumburk, ...
Jičín = město	Pohádky
Drábské	Světničky
Dlaskův	Statek
Hrubá	Skála
Věžický	Rybník
Rumcajs	Cípísek, Manka, Jičín
Malá	Skála
Bílá	Paní
Prachovské	Skály
Valdická	Brána
Jinolické	Rybníky
muzeum Českého ráje	Turnov
Zámek	Hrubá Skála, Hrubý Rohozec, Sychrov, Dětěnice, Humprecht, ...
Granát	Turnov
Bozkovské	Jeskyně
Valdštejnská	Lodžie
Semtínská	Lípa
Lomnice	nad Popelkou

2) Popis spolužáka podle fotografie

Nejprve se této role zhostí učitel a popíše nějakého žáka ze třídy. Žáci hádají. Kdo uhodne, postaví se před tabuli a také popíše nějakého dalšího žáka. Abychom se vyvarovali toho, že žák se bude dívat na popisovaného, máme fotografie žáků a každý si z nich losuje.

3) Výklad učiva – POPIS OSOBY

Žákům necháme nějaký čas na přečtení a samostatnou práci na otázkách a poté vše projdeme společně.

a) K čemu nám slouží popis? **Informuje nás o předmětech, osobách, zvířatech, ... pro vytvoření představy**

b) Co vše můžeme popisovat? **Předmět, osobu, pracovní postup, děj.**

c) Jaký by měl být popis? **Jasný, stručný a názorný. Postupujeme od nejzákladnějších (nejnápadnějších) znaků až po detaily.**

d) Jak postupujeme při popisu osoby? Očísluj: 1. celkový vzhled, 2. obličej, 3. oči, nos, tváře, ústa, brada, 4. oblečení

e) Jak se liší popis osoby od charakteristiky osoby? Co musíme dále popsat při charakteristice oproti popisu? Při charakteristice popisujeme i charakterové vlastnosti člověka (jeho chování).

f) V jakém čase popis probíhá? Vyber: minulý – přítomný – budoucí.

4) Cvičení na přídavná jména

Žáci mají za úkol zapsat co nejvíce přídavných jmen k těmto slovům (podstatným jménům). První dvě slova uděláme společně s dětmi a ostatní tři slova rozdělíme mezi řady s tím, že žáky necháme libovolně chodit k tabuli po jednom týmu a psát slova, která je napadají. Tabuli pouze rozdělíme na tři části, aby měli žáci jasně vymezený prostor, kam mohou psát.

Poté si všechna slova přečteme a zhodnotíme jejich vhodnost. Všichni si pak do svého pracovního listu napíší ta slova, která se jim líbí.

oči: modré, velké, kulaté, vykulené, hnědé, zelené, ...

postava: vysoká, malá, sportovní, vytvarovaná, štíhlá, silná, obézní, ...

vlasý: dlouhé, krátké, vlnité, mastné, kudrnaté, rovné, černé, ...

obličej: kulatý, protáhlý, veselý, smutný, milý, bledý, snědý, hranatý, pihovatý, ...

oděv: upravený, potrhaný, elegantní, moderní, pracovní, sportovní, společenský, ...

5) Cvičení na přirovnání

Žáci budou nyní vymýšlet různá přirovnání. Nejprve necháme opět chvíli času na samostatnou práci a poté učitel vždy řekne přirovnání a děti mohou vykřikovat různé nápady, dokud nebudeme už žádný vědět.

a) vysoký jako věž, topol, ...

g) hubený jako lunt, vyžle, ...

b) štíhlý jako laňka, jedle, ...

h) uši jako slon, netopýr, ...

c) černý jako havran, kos, uhel, ...

ch) ruce jako lopaty, kladiva, ...

d) usměvavý jako sluníčko, klaun, ...

i) vlasý jako hřebíky, čarodějnice, ...

e) bílý jako sníh, lilie, křída, zeď, ...

j) oči jako pomněnky, studánky, tenisáky, ...

f) špičatý jako jehla, hora, ...

...

k) červený jako broskvička, krev, růže, ...

Bylo by dobré dětem vysvětlit tyto dva nejpoužívanější pojmy u přirovnání hubený jako:

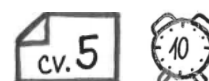
- lunt: starší výraz pro doutnák, zápalná šňůra
- vyžle: říkalo se tak hubeným psům, dětem

6) Cvičení na slovesa

V tomto cvičení žáci na volné řádky napíší, jaké slovesné tvary můžeme použít při popisu osoby. *Vypadá, nosí, má, je oblečen, je oděn, je atd.*

7) Hra: BINGO

Toto cvičení je spojené s činností BINGO, kdy si děti nejprve libovolně zvolí do každého rámečku nějaké přídavné jméno z nabídky.

Učitel pak začne jednotlivá slova předvádět pantomimicky a úkolem dětí je škrtnat políčka, ve kterých se tato slova vyskytují. Nejprve hrajeme malé BINGO, to znamená, kdo první bude mít celý řádek nebo celý sloupec proškrtnutý. Žák musí zakřičet BINGO! Učitel musí vždy důkladně zkontrolovat, zdali žák poznal, o jaké pantomima se jednalo, a zdali má škrtnuta správná slova. Poté se musí říct, že již nikdo nekřičí malé BINGO, ale hraje se už pouze na BINGO velké. Takže pokud má některý žák přeškrtnutá všechna slova v devíti kolonkách, stává se vítězem celého BINGA. Nezapomínáme však opět na kontrolu, která probíhá nyní již nahlas a všichni žáci si tak mohou zkontrolovat, že škrtnali správná slova.

Na závěr se žáků ptáme, komu chyběla tři a více slov, dvě a více slov a jedno slovo. Žáci se hlásí. Ukončíme činnost zatleskáním vítězi.

Tabulka 14: Ukázka řešení malého BINGA

STARÝ	DOBŘÝ	ŠPATNÝ
VESELÝ	SMUTNÝ	TLUSTÝ
NÍZKÝ	VYSOKÝ	ŠPINAVÝ

8) Vzhled skřítky Poutníčka

Nyní přecházíme k úkolu, který děti připraví na samostatné psaní. Na tabuli pověsíme skřítku Poutníčka, kterého jsme si zvětšili na velký formát, tak aby viděli všichni žáci.

Žáky vybídeme k nápadům na stručný popis skřítky a jako první uvedeme příklad:

a) nos jako bambulka

Ostatní pak žáci vymýšlí samostatně a vhodné a pravdivé příklady napíšeme na tabuli. Žáci pak z těchto příkladů budou moci čerpat ve svém psaném projevu. Pro lepší porozumění uvedeme další příklady:

b) špičatá čepice

f) krátké vlásky

c) šiřatá hlava

g) usměvavý obličej

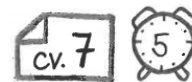
d) oči jako dva tenisáky

h) malé dlaně

e) velké boty

ch) elfí uši

9) Vybarvení skřítky Poutníčka

Každé dítě si vybarví Poutníčka jinak, tudíž dosáhneme toho, že v následujícím popisu bude mít každý žák jiný popis oblečení. Žákům s bohatou fantazií nezakazujeme přidělování náčiní či jiných věcí do rukou či na oblečení Poutníčka.

10) Písemný projev: popis skřítky Poutníčka

Výstupem v tomto vyučovacím bloku je popis daného skřítky dle následující osnovy. Upozorníme žáky na rozdělení textu na odstavce a vymyšlení nadpisu.

Osnova: 1. Obecné informace (jméno, věk, odkud pochází)

2. Vnější popis (postava, obličej, jednotlivé části-vlasy, oči, ústa, nos, uši ...)

3. Oblečení – popisuj od hlavy k nohám!

4. Závěr – celkové zhodnocení, názor

7.2.3 Pomůcky

I. Skřítek Poutníček

Obrázek 18: Skřítek Poutníček, pro účely DP ilustrovala Radka Osterová

7.2.4 Reflexe a dílčí diskuze

Realizace proběhla u mladších žáků, tedy ve 4. ročníku, protože pro starší žáky jsem měla připravenou charakteristiku osoby. Do této hodiny byla zakomponována postavička Skřítky Poutníčky, který cestuje s žáky v hodinách slohu po různých místech Českého ráje.

V úvodu se opět osvědčila hra „Král Českého ráje“, která děti opravdu bavila. Ukázalo se, že někteří žáci chodí s rodiči hodně na výlety a znají všechna místa. Našli se i někteří žáci, kteří nevěděli názvy „ležící přímo za jejich domem“. V mnoha doplněních jsme se společně zasmáli.

V popisu spolužáka, jsem neměla k dispozici fotografie žáků, tudíž jsem je upozorňovala, že se nesmí dívat na spolužáka, kterého popisují. Žáci s tímto však problém neměli, ale začínali od podstatných (hlavních) znaků, tudíž hádání bylo velmi rychlé.

Cvičení v pracovním listu na přídavná jména a přirovnání žáky bavila a vymýšleli je co nejtípnější. Musela jsem však zakázat používání vulgárních slov, protože do nich žáci měli hned tendenci vklouznout. Žádným překvapením pro mě nebylo, že nikdo z žáků nevěděl, co je to lunt. Toto slovo znají jen z přirovnání, ale nevědí, co znamená. Cvičení na slovesa proběhlo v pořádku.

Další hrou bylo BINGO, které probíhalo pantomimicky, a žáci neměli problém z pantomimy uhádnout, o jakou vlastnost se jedná, dokonce je tato hra opravdu bavila.

Jednou z posledních příprav na písemný projev bylo sepsání nápadů na vzhled skřítky, ze kterých pak žáci mohli čerpat ve svém projevu. Potom, co žáci řekli jasné znaky pro vzhled skřítky, si každý žák jeho postavičku vybarvil a tím se tak každý odlišil barvou oblečení od ostatních žáků.

Samotný popis žáky zaujal a všichni se drželi dané osnovy. Myslím, že tato příprava a hotové písemné projevy patřily mezi nejpovedenější vůbec.

7.3 Popis objektu

Ročník: 4.–5.

Cíl:

- Žák dokáže popsat známý objekt s podporou obrazového materiálu.
- Žák rozvíjí slovní zásobu.
- Žák dokáže své myšlenky písemně formulovat.

Očekávané výstupy:

- Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché žánry.

Klíčové kompetence: komunikativní, k učení, sociální a personální, občanské, k řešení problémů

Pomůcky: pracovní list, indicie, fotografie Hrubé Skály, fotografie Trosek

Časová dotace: 90 minut (1. část přípravná, 2. část tvořivá)

Tabulka 15: Harmonogram výuky - POPIS OBJEKTU

AKTIVITA				
1) Motivace: Kresli, jak slyšíš.	10 min	cv. 4	-	-
2) Výklad učiva – POPIS OBJEKTU	5 min	cv. 1	-	-
3) Slovesné tvary	5 min	cv. 2	-	-
4) Cvičení na přídavná jména	5 min	cv. 3	-	-
5) Hrubá Skála	10 min	cv. 5, 6	I.	pomůcka I.
6) Hra: Hledání indicií	10 min	cv. 7	II.	-
7) Hádanka (Komu patří indicie?)	5 min	cv. 8	III.	pomůcka III.
8) Popis hradu – TROSKY	30 min	cv. 9	III.	pomůcka III.
9) Úkol pro rychlé Putovníčky	10 min	cv. 10	-	-

7.3.1 Pracovní list

Pracovní list III.

POPIS OBJEKTU

1. Odpověz na otázky:
a) K čemu nám slouží popis?
b) Kdy se setkáme s popisem v běžném životě?
c) Jaký by měl být popis?
d) V jakém čase probíhá popis? Vyber: minulý – přítomný – budoucí

2. Napište slovesné tvary, které často využíváme při popisu objektu (např. domu, zámku):
Rozlišá se _____

3. Vymysli a zapiš přídavná jména k těmto slovům:

- les _____
- zeď _____
- krajina _____
- hrad/zámek _____

4. Nakresli obrázek podle popisu učitele:

5. Přeti si popis zámku Hrubá Skála a rozděl text na tři části (úvod, star, závěr).

Hluboko v lesích na skalnaté plošině se nad údolím řeky Libušky tyčí zámek Hrubá Skála. Tato stylóva a romantická stavba je zbarvena do světlé žluté barvy. Nachází se zde velké nádvoří a upravená věž. Z této vyhlídkové věže vidíme Trošky i Kozákov. Tento zámek stojí na místě původního gotického hradu z roku 1350 a jmenoval se pouze Skála. Aby se nepletl s Malou Skálou, byl později název upraven na Hrubá Skála. Dnes je zámek využíván i jako hotel a restaurace. Tento zámek patří mezi nejnavštěvovanější místa Českého ráje a je mým oblíbeným místem pro odpočinek.

6. Zakroužkuj všechna přídavná jména a podtrhni slovesné tvary.

7. Indicie: _____

8. Přeti si znovu nashbírané indicie a zkus uhodnout, jaké pamětihodnosti patří.

9. Popis hradu – osnova: **ÚVOD:** obecné představení a název hradu
STAŘ: bližší znaky - větší vzhled, velikost, tvar, barva ...
ZÁVĚR: vlastní název nebo vzňak k tomuto hradu
Nezapomeň na nadpis a správné členění textu do odstavců!

Obrázek:

Úkol pro rychlíky:
Vymysli a napiš básničku, která se týká Českého ráje

Obrázek 19: Scan pracovního listu, POPIS OBJEKTU

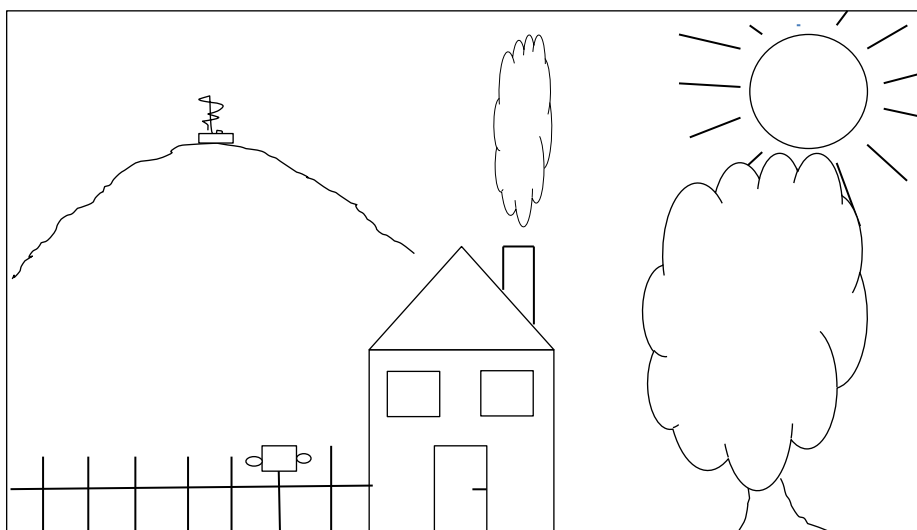
7.3.2 Metodický postup

1) Motivace: Kresli, jak slyšíš.

Žákům rozdáme pracovní listy a jejich úkolem bude tužkou nakreslit do rámečku to, co slyší. Upozorníme je, aby pečlivě poslouchali (viz 4. cvičení v pracovním listu).

Připravený diktát: Na obrázku uprostřed dole je postavený domeček vysoký asi do středu rámečku. Domeček má uprostřed dveře s klikou napravo. Nad dveřmi jsou dvě čtvercová okénka. Jedno vlevo a druhé vpravo ve stejné výšce. Na střeše vpravo je hranatý komín, ze kterého jde kouř. Vedle domečku vpravo je velká Tatobská lípa, která je o trochu větší než domeček (Tatobská lípa je nejúspěšnějším stromem ČR a umístila se na druhém místě v soutěži o evropský strom). Nad lípou svítí kulaté sluníčko. Nad domečkem vlevo je v dálce vidět rozhledna Kozákov. Vlevo vedle domečku je postavený plot ze sedmi kůlů a jedné příčky uprostřed (možno dětem nakreslit na tabuli, co je příčka a co je kůl). Na druhém kůlu od domečku je přiklopený hrnec s dvěma uchy.

Obrázek 20: Obrázkový diktát, pro účely DP vytvořila Lucie Brožková

Nakonec někdo z žáků nebo samotný učitel nakreslí obrázek na tabuli a poté se děti ptáme, kdo má co jinak. Z toho můžeme například vyvodit, že popis učitele nebyl tolik přesný, jak bylo potřeba, nebo žáci jen špatně poslouchali.

Z této činnosti vyvodíme téma hodiny, kterým je popis objektu. Tato aktivita usnadní žákům odpovědět na otázky z prvního cvičení pracovního listu.

2) Výklad učiva – POPIS OBJEKTU

Odpověz na otázky:

- a) K čemu nám slouží popis? Popis nám slouží pro vytvoření představy, informuje nás o předmětech, zvířatech, ... Popisuje jejich znaky (vzhled).
- b) Kdy se setkáme s popisem v běžném životě? Popis předmětu, obrázku, pracovního postupu, osoby, děje, ...
- c) Jaký by měl být popis? Jasný, stručný a uspořádaný. Nejprve popisujeme hlavní znaky, poté podrobnosti.
- d) V jakém čase probíhá popis? Vyber: minulý – přítomný – budoucí

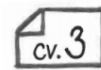
3) Slovesné tvary

Napište slovesné tvary, které můžete použít při popisu objektu (např. domu, zámku):

Rozléhá se, vypadá, má, tyčí se, vyčnívá, vyrůstá, rozprostírá se, je postaven, je vybudován ...

4) Cvičení na přídavná jména

Nyní opět uděláme společně první slovo a poté žáci sami vymýšlí slova ostatní. Využijeme opět tabuli a každá řada chodí psát na svůj vymezený prostor na tabuli jedno přiřazené slovo. Pravidlem však je chodit maximálně po jednom členu z jednoho týmu. Poté proběhne společná kontrola a doplnění dalších přídavných jmen na tabuli ostatními skupinami. Každý žák si zapíše do cvičení, co nejvíce příkladů a vybere si sám, jaká se mu líbí.

Vymysli a zapiš přídavná jména k těmto slovům:

- les: hluboký, temný, černý, hustý, smrkový, borovicový, ...
- zeď: barevná, bílá, hrboilatá, kamenná, šikmá, strmá, ...
- krajina: rozlehlá, zalesněná, zimní, pohádková, rozkvetlá, skalnatá, ...
- hrad/zámek: starý, novodobý, rozpadlý, zřícený, rozlehlý, opuštěný, nádherný, pohádkový, strašidelný, ...

5) Hrubá Skála

Nyní přecházíme k úkolu, kdy si s žáky přečteme nahlas popis zámku Hrubá Skála. Obrázky Hrubé Skály jsou během toho promítnuté na tabuli.

Daný text následně také promítneme, protože jej žáci musí rozdělit na úvod, stať a závěr. Musíme žáky upozornit, že je vhodně rozdělit tento text na dvě části statě. Vyvoláváme tedy žáky a vybízíme je, aby přečetli celý úvod, další žák celou první část statě, druhou část statě a poslední žák závěr.

Pokud žák správně určil úsek a ostatní s ním souhlasí, může to jít znázornit na tabuli, kde je celý text promítnut.

Další částí je zakroužkování přídavných jmen, aby si žáci uvědomili důležitost jejich používání při popisu a podtrhnout slovesné tvary pro zviditelnění toho, že se neopakují (viz 6. cvičení v pracovním listu).

Vysvětlivky:

... Přídavná jména

... Slovesné tvary

Hluboko v lesích na skalnaté plošině se nad údolím řeky Libuňky tyčí zámek Hrubá Skála.

Tato stylová a romantická stavba je zbarvena do světle žluté barvy. Nachází se zde velké nádvoří a upravená věž. Z této vyhlídkové věže vidíme Trosky i Kozákov.

Tento zámek stojí na místě původního gotického hradu z roku 1350 a jmenoval se pouze Skála. Aby se nepletl s Malou Skálou, byl později název upraven na Hrubá Skála. Dnes je zámek využíván i jako hotel a restaurace.

Tento zámek patří mezi nejnavštěvovanější místa Českého ráje a je mým oblíbeným místem pro odpočinek.

6) Hra: Hledání indicií

Nejprve se žáků zeptáme, co je to indicie. Indicie jsou znaky, které nás k něčemu přivedou.

Žákům rozmístíme po celé třídě (lepící hmotou na nábytek) lístečky, kde budou různá slovní spojení (indicie), která mají za úkol hledat a zapisovat do pracovního listu (cvičení č. 5),

který leží v průběhu hry stále na lavici každého žáka a žáci se vždy s informací vrací na své místo, kde je průběžně zapisuje. Nesmí se běhat a mluvit, jinak je daná žák ze hry vyloučen. Dáme žákům omezený čas (např. 5 min) a předem je informujeme o tom, kolik času do konce hry zbývá.

Po uplynutí stanoveného času oznámíme konec hry a možnost zapsat si poslední indicii na papír a zůstat již na místě. Poté proběhne hodnocení, kolik kdo našel indicií a následné vypsání všech na tabuli, aby žáci, kteří nemají všechny, měli možnost si je dopsat.

Indicie: **mohutný a pevný, dominanta Českého ráje, Čeněk z Vartemberka, nejmalebnější a nejpozoruhodnější, přírodní památka, 14. století, tmavo-lesklé, zřícené, čedičové skály, 57m mladá, 47m stará, nejnavštěvovanější.**

7) Hádanka (Komu patří indicie?)

V pracovním listě (cvičení č. 6) mají pak žáci doplnit do rámečku, které pamětihodnosti tedy tyto indicie patří. Správná odpověď je: **TROSKÁM.**

Nejprve žákům promítneme obrázek fotek a zeptáme se jich, kdo na Troskách alespoň jednou byl. K fotkám si na tabuli také promítneme návrh na pokračování české hymny, který je nyní uložen v muzeu, a nikdo neví, jaký autor ho navrhl. Dobré je si o hudební výchově hymnu zazpívat a přidat i tuto sloku.

*„Kde domov můj?
Tam, kde Trosky tmavolesklé,
svědkové jsou slávy české.*

*K nebesům se hrdě pnou,
k činům velkým Čecha zvou.
Tam, kde bydlí národ pilný,
pod Troskami domov můj.“
(autor neznámý)*

8) Popis hradu – TROSKY

Nakonec mají děti za úkol napsat popis Trosek s jasně danou osnovou. Po popisu mají v pracovním listě okénko pro vlastní ilustraci Trosek. Důležité je, aby žáci měli po celou dobu psaní na tabuli promítnut obrázek Trosek s upozorněním, že v popisu mohou využít všechny indicie, které našli.

Popis hradu – osnova:

ÚVOD: obecné představení a název hradu

STAŤ: hlavní znaky - vnější vzhled, velikost, tvar, barva ...

vedlejší: historie, zvláštnosti ...

ZÁVĚR: vlastní názor nebo vztah k tomuto hradu

Nezapomeň na nadpis a správné členění textu do odstavců!

9) **Úkol pro rychlé putovníčky (rychlíky)**

Pokud žáci dokončí popis Trosek i obrázek před koncem vyučovací hodiny, mohou vymyslet nějakou básničku týkající se Českého ráje.

7.3.3 Pomůcky

I. Fotografie Hrubá Skála

*Obrázek 21: Zámek Hrubá Skála A, 26. 3. 2017,
Radvánovice*

*Obrázek 22: Zámek Hrubá Skála B, 26. 3. 2017,
Hrubá Skála*

*Obrázek 23: Zámek Hrubá Skála C, 26. 3. 2017,
Hrubá Skála*

*Obrázek 24: Zámek Hrubá Skála D, 26. 3. 2017,
Hrubá Skála*

Zřícené

mohutný a pevný

dominanta Českého ráje

Čeněk z Vartemberka

nejmalebnější a

nejpozoruhodnější

přírodní památka

14. století

47 m = stará

tmavo-lesklé

57 m = mladá

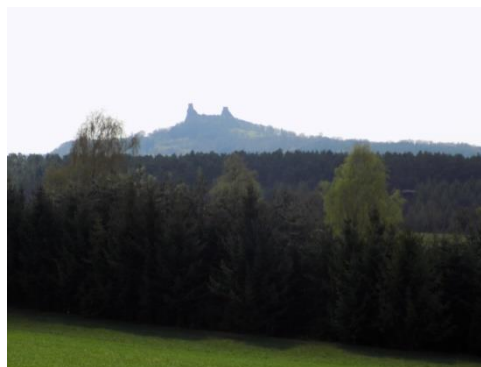
čedičové skály

nejnavštěvovanější

III. Fotografie Trosky

*Obrázek 25: Hrad Trosky A, 19. 11. 2016,
Újezd pod Troskami*

Obrázek 26: Hrad Trosky B, 9. 4. 2017, Blatec

7.3.4 Reflexe a dílčí diskuze

Tato výuka proběhla v 5. ročníku. Realizaci této přípravy považuji za velice zdařilou. Popis obrázku při motivační činnosti, který měli žáci nakreslit, je dle mého názoru dostatečný, neboť všichni žáci měli až na výjimky téměř shodný obrázek.

Připomenutí týkající se problematiky popisu a cvičení pro rozvoj slovní zásoby proběhla bez sebemenších problémů. Popis týkající se zámku Hrubá Skála byl podpořen obrazovým materiálem, který byl promítnut na projektové tabuli. Žáci tak mohli číst a zároveň sledovat fotografii. Cvičení spojené s tímto popisem byla provedena v očekávaném čase a bez problémů. Pro kontrolu oddělení textu do odstavců jsem tento text nechala promítnutý na tabuli a žáci daný text fixou oddělovali.

Hra hledání indicií byla pro žáky zajímavá a získala si opravdu každého z nich. Pravidla byla s překvapením dodržena a nemusela jsem nikoho napomínat. Žáci dokonce nikomu neprozradili správnou odpověď až do vyhodnocení aktivity. Při přečtení návrhu na pokračování hymny, si spousta žáků začalo pobrukovat i zpívat pro ně novou sloku. Doporučuji tedy využít tuto hymnu v hudební výchově, protože při této realizaci nezbýval na zpěv čas.

Po ukázce fotografií Trosků, zvolili žáci fotografii, která jim přišla nejlepší a nechala se promítnutá na tabuli. Žáci během samotného písemného projevu často tuto fotografii sledovali a posloužila jim jako nápověda.

Myslím, že tato realizace, jak dokazují ukázky prací žáků, patřila také k těm nejvíce zdařilým.

7.4 Charakteristika osoby

Ročník: 5.

Cíl:

- Žák dokáže popsat osobu podle obrazového materiálu.
- Žák dokáže vyvodit z textu potřebné informace pro svůj písemný projev.
- Žák rozvíjí slovní zásobu.
- Žák dokáže své myšlenky písemně formulovat.

Očekávané výstupy:

- Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché žánry.
- Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas.

Klíčové kompetence: komunikativní, k učení, sociální a personální, občanské, k řešení problémů

Pomůcky: pracovní list, zvětšeného obra Drába na pověšení na tabuli (pomůcka II.), fotografie Drábských světniček

Časová dotace: 90 minut (1. část přípravná, 2. část tvořivá)

Tabulka 16: Harmonogram výuky - CHARAKTERISTIKA OSOBY

	AKTIVITA				
1)	Motivace	10 min	-	-	-
2)	Výklad učiva – CHARAKTERISTIKA OSOBY	5 min	cv. 1	-	-
3)	Cvičení na přídavná jména	5 min	cv. 2	-	-
4)	Kladné a záporné vlastnosti	5 min	cv. 3	-	-
5)	Přirovnání	10 min	cv. 4	-	-
6)	Slovesné tvary	5 min	cv. 5	-	-
7)	Pověst o obru Drábovi	10 min	cv. 6 a 7	I.	fotografie
8)	Charakterové vlastnosti Drába	10 min	cv. 8 a 9	II.	-
9)	Charakteristika	30 min	cv. 10	-	-
10)	Úkol pro rychlé putovníčky (rychlíky)	5 min	-	-	-

osoby bez charakterových vlastností. Toto učivo je rozšířením předchozího (popis skřítky Poutníčka).

Odpověz na otázky:

a) Jaký je rozdíl mezi charakteristikou osoby a popisem osoby? **Při charakteristice popisujeme i povahové vlastnosti člověka.**

b) Jak postupujeme při charakteristice osoby? Očísluj.

2. obličej (oči, nos, tváře, ústa, brada...)

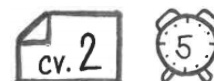
4. chování

1. celkový vzhled

3. oblečení

c) V jakém čase charakteristika nebo popis osoby probíhají? **Přítomném.**

3) Cvičení na přídavná jména

Aby žáci zvládli popis a charakteristiku osoby, je nutné rozšířit či připomenout jejich slovní zásobu přídavných jmen.

Napiš přídavná jména k těmto slovům:

postava: vysoká, malá, štíhlá, silná, sportovní, ...

obličej: kulatý, protáhlý, hranatý, veselý, smutný, milý, bledý, snědý, ...

oblečení: roztrhané, sportovní, zašité, moderní, pracovní, ...

oči: modré, velké, kulaté, vykulené, hnědé, zelené, ...

vlasý: dlouhé, krátké, vlnité, kudrnaté, rovné, černé, ...

nos: placatý, skobovitý, špičatý, pihatý, ...

4) Kladné a záporné vlastnosti

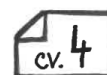
Žáci nejprve vyplní toto cvičení samostatně a poté pojedeme postupně po lavicích a každý řekne jednu vlastnost. Polovina třídy kladnou vlastnost a polovina zápornou.

Napiš nejvíce kladných i záporných vlastností (svých vlastních, svého kamaráda):

+ hodný, citlivý, přátelský, pracovitý, dobrosrdečný, pravdomluvný, ...

- zlý, závistivý, nepořádný, ulhaný, ...

5) Přirovnání

Důležité pro tento slohový postup je i procvičení přirovnání. Žáci nejprve doplňují ta, která znají, a poté společně u každého příkladu řekneme všechny možnosti, které žáky napadly.

Doplň přirovnání:

a) lakomý jako potkan, skrblík, ...	f) mlsný jako medvěd, koza, ...
b) líný jako veš, vepř, ...	g) pracovitý jako včelka, ...
c) bystrý jako rys, ...	h) zlý jako čert, ďábel, ...
d) chytrý jako liška, rádio, ...	ch) mazaný jako liška, ...
e) hloupý jako Honza, poleno, ...	

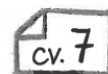
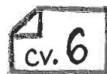
6) Slovesné tvary

Nedílnou součástí popisu a charakteristiky je využívání sloves, která se v projevu neopakují.

Napiš slovesné tvary, které často využíváme při charakteristice osoby: **vypadá, má, je oblečen, je oděn, nosí, rád si bere, chová se, je, ...**

7) Pověst o obru Drábovi

Žákům před čtením pověsti o Drábských světničkách ukážeme fotky, aby si vybavili, k jakému místu se daná pověst vztahuje.

Od zvýrazněného modrého textu by bylo dobré, aby všichni žáci otočili pracovní list a zkoušeli uhádnout, co s obrem lidé asi udělali a proč?

Blízko Mnichova Hradiště jsou pískovcové skály, které připomínají tajemný hrad. Prý zde před dávnými časy bydlel obr Dráb.

Bydlel tak daleko od lidí, aby nerušil jejich klid, ale zároveň tak blízko, aby si mohl kdykoliv dojit pro nějaké jídlo. Často lidem bral jejich dobytek, ale člověku nikdy neublížil. Drábova žena brzy zemřela a on neměl nikoho, kdo by mu doma hospodařil. Tížila ho samota. Proto se jednoho dne vydal do nedaleké vesničky a jako malého vrabčáka unesl do své jeskyně v dlani krásnou děvenku.

Dráb byl sice na děvenku hodný, ale ona často plakala a chtěla zpátky domů. Jednoho dne se nad ní Dráb slitoval a povolil jí navštívit rodiče. Musela však slíbit, že se vrátí. Děvenka ve vesnici všem vyprávěla, jak u obra bydlí a pomáhá mu hospodařit. Protože se jí nechtělo zpět, vymysleli společně plán, jak obra dopadnout.

Dívka na cestě zpět k obrovi odmotávala klubko vlny a lidé tak druhý den ráno zastihli spícího obra. Nejprve ho chtěli svázat, ale nakonec usoudili, že není zlý a snaží se s lidmi vycházet. Obra tak nechali žít dál v jeho jeskyni a on jim za to prozradil, kde najdou jeho schovaný poklad. Tento poklad lidé opravdu našli a děvenka ho dostala jako výslužku za služby u Drába.

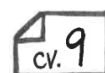
Lidé pak začali Drába navštěvovat, aby se necítil tak sám, a on měl z těchto návštěv vždy velikou radost. Na oplátku pak lidem pomáhal orat pole či sklízet úrodu. Lidé si vážili Drába a Dráb lidí.

Z velkého přátelství vzniklo pojmenování těchto skal, kterým dnes nikdo neřekne jinak než Drábské světničky.

Upraveno podle pověsti (zdroj: Velartová 1990, s. 22)

O jaký slohový útvar se v předchozím článku jedná? [Vypravování](#).

8) Charakterové vlastnosti obra Drába

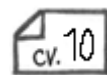
Z předchozí pověsti, kterou si žáci společně s učitelem přečetli, nyní mohou vyvodit charakterové vlastnosti obra Drába. Jak obr vypadá, mají na obrázku, který si libovolně vybarví. Jediné, co společně s žáky uděláme, vyvodíme jeho povahu (dle dané pověsti, cv. 6).

Jakou povahu má asi obr Dráb? [Pravdomluvný, přátelský, hodný, milý, společenský, citlivý, dobrotivý, dobrosrdečný, ... ale i nepořádný, sobecký, smutný, vypočítavý, ...](#)

Připomeneme ale i žákům, jak by mohli obra popsat vzhledově. Oblečení bude mít barevně každý jinak. Náповědou dětem budou opět slova a přirovnání ze cvičení 2, 3, 4 a 5.

[Např. silný, velký, strašidelný, starý, ...](#)

9) Charakteristika: písemný projev - OBR DRÁB

Žáci mají opět jasně danou osnovu, podle které písemný projev napíší. Připomene dětem, aby text členily do odstavců a nezapomněly na nadpis. Pod osnovou to mají pro jistotu připomenuté.

ÚVOD: obecné informace (jméno, věk, odkud pochází)

STAŤ: 1. Vnější popis (postava, obličej, jednotlivé části-vlasy, oči, ústa, nos, uši ...)

2. Oblečení – popisuj od hlavy k nohám!

3. Povaha / chování

ZÁVĚR: celkové zhodnocení, vlastní názor

10) Úkol pro rychlé putovníčky (rychlíky)

Jaké charakterové vlastnosti měla asi Anička? Vypiš jaké a odůvodni, proč si to myslíš.

Jako druhou variantou by mohlo být, že žáci vypíší nějaké vlastnosti a k nim by pastelkou znázornily barvu, která by jim k této vlastnosti padla.

7.4.3 Pomůcky

I. Drábské světničky

Obrázek 28: Drábské světničky A, 26. 3. 2017, Mnichovo Hradiště

Obrázek 29: Drábské světničky B, 26. 3. 2017, Mnichovo Hradiště

*Obrázek 30: Drábské světničky C, 26. 3. 2017,
Drábské světničky*

*Obrázek 31: Drábské světničky D, 26. 3. 2017,
Drábské světničky*

Obrázek 32: Obr Dráb, pro účely DP ilustrovala Radka Osterová

7.4.4 Reflexe a dílčí diskuze

V přípravě na charakteristiku jsem zvolila některá cvičení i úkoly na popis, neboť tato realizace proběhla v 5. ročníku a žáci tak neměli tuto dílčí část zvládnutou, protože popis osoby probíhal ve 4. ročníku. Nicméně se tyto dvě přípravy dají spojit a mohou na sebe navazovat. Bylo by to pro žáky plynulejší a přínosnější.

Jako motivaci jsem zvolila variantu charakteristika pohádkových osob, neboť jsem chtěla předejít konfliktu, že žáci si při vzájemné charakteristice ublíží. V této třídě je mnoho problémových žáků, tudíž jsem tomuto problému chtěla předejít.

Všechna cvičení v pracovním listě proběhla podle mých očekávání bez problému a žáci skvěle vyvodili podle daného příběhu Drábských světniček charakterové vlastnosti obra Drába. Protože mu zprvu dávali jen vlastnosti kladné, bylo zapotřebí je upozornit, že má i záporné charakterové vlastnosti (např. obr unesl dívku).

Samotná charakteristika obra Drába byla velice zdařilá.

7.5 Příprava na vypravování

Ročník: 4.–5.

Cíl:

- Žák dokáže užít přímou řeč.
- Žák dokáže využívat obrázkovou osnovu a na jejím základě vytvoří mluvený projev.
- Žák dokáže vyplnit text pro komiks.
- Žák dokáže písemně formulovat své myšlenky.

Očekávané výstupy:

- Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché žánry.
- Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti.
- Žák reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta

Klíčové kompetence: komunikativní, k řešení problémů, sociální a personální, občanské, k učení

Pomůcky: pracovní list, obrázková osnova, fotografie hradu Kost, pověst o hradu Kost vcelku i rozstříhaná

Časová dotace: 90 minut (1. část přípravná, 2. část tvořivá)

Tabulka 17: Harmonogram výuky - PŘÍPRAVA NA VYPRAVOVÁNÍ

	AKTIVITA				
1)	Motivace	10 min	cv. 1	-	-
2)	Přímá řeč	5 min	cv. 2	-	-
3)	Sloveso BÝT	10 min	cv. 3	-	-
4)	Obrázkový příběh	10 min	-	I.	-
5)	Hledání odpovědí	15 min	cv. 4	II. a III.	hrad Kost
6)	Pověst o hradu Kosti	10 min	-	I. a III.	
7)	Obrázková osnova	10 min	cv. 5	I.	-
8)	Tvorba komiksu	20 min	-	I.	-

7.5.1 Pracovní list

Pracovní list V.

PŘÍPRAVA NA VYPRAVOVÁNÍ

1. Přepiš příběh z citoslovcí:
 Crrrrrrrrrrrrrr! Bum, uuuáááááá! Ššš čččč ššš čččč, gloglo, ham ham , prásk! Frrrrrrrrrrrrrr...

2. Dopln přímou řeč:
 Tatínek křičí na zlobivého syna: „!“
 Syn mu odpovídá: „“
 Maminka se přidala a oba okřikla: „!“
 „“, odpověděl jí tatínek.

3. Změň věty tak, aby se neopakovalo stále sloveso být.
 Když jsem byla malá, byli jsme několikrát na hradech v Českém ráji. Byla to nádhera. Počasí bylo krásné. V batohu byla vždy nějaká ta svačina od maminky. Byla jsem z těchto dní nadšená. Jednou jsme byli na Troskách a tam bylo ošklivo. Byla jsem celá promoklá a zmrzlá. Jen tatínek byl celý suchý, protože jako jediný byl svědomitý a vzal si do batohu pláštěnku.

4. Hledej ve třídě odpověď na otázky:

a) Jaké vojsko chtělo dobýt hrad? _____

b) U jakého stolu zasedali spolubojovníci? _____

c) O čí hlavě vypráví příběh? _____

d) Jaký hrad je dobýván? _____

e) Jaké město má nyní ve znaku kančí hlavu? _____

f) O jakých válkách vypráví příběh? _____

g) Co vše bylo hozeno z hradu? _____

h) Co prohlásil Žižka o tomto hradu? _____

5. Sestav osnovu příběhu za pomoci obrázku. Užij jednoduché věty.

Obrázek číslo 1: _____

Obrázek číslo 2: _____

Obrázek číslo 3: _____

Obrázek číslo 4: _____

Obrázek číslo 5: _____

Obrázek číslo 6: _____

Obrázek 33: Scan pracovního listu, PŘÍPRAVA NA VYPRAVOVÁNÍ

7.5.2 Metodický postup

1) Motivace

Učitel vejde do třídy a upozorní žáky, aby dávali pozor, že jim zahraje nějaký příběh, ale nebude u toho mluvit ani se hýbat, pouze vydávat zvuky.

Crrrrrrrr crrrrrrrr! Bum, uuuáááááá! Ššš čččč ššš ččč, gloglo, ham ham, prásk!
Frrrrrrrrrrrrr...

Poté vybereme jednoho žáka, který bude chtít a bude doplňovat učitelův zvuk o pantomimum. Nakonec všem žákům rozdáme pracovní listy a doplní příběh slovy, a to v krátkých větách ve cvičení č. 1.

Např.: Ráno zvoní budík, tak ho zamáčknu, pořádně se protáhnu a zazívám. Vyčistím si důkladně zuby, vypláchnu pusku a sním si něco k snídani. Nakonec prásknu dveřmi a odjízďím autobusem do školy.

2) Přímá řeč

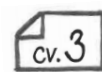

Protože v přípravě na vypravování je důležitá také přímá řeč, mají v tomto cvičení žáci předepsané uvozovky a pouze doplňují formu přímě řeči.

Doplň přímou řeč:

Tatínek křičí na zlobivého syna: „Nekoukej se na tu televizi a pojď si okamžitě uklidit v pokoji!“ Syn mu odpovídá: „Hned to bude.“ Maminka se přidala a oba okřikla: „Jděte si uklidit oba dva, protože tatínek má nepořádek v dílně!“ „Dílna není to samé jako pokojíček.“ odpověděl jí tatínek.

3) Sloveso BÝT

Nejčastější chybou ve stylistice v písemném projevu bývá opakování sloves. V tomto cvičení žáci musí nahradit všechna slovesa být. Celé cvičení uděláme s žáky ústně (můžeme i písemně, ale bude to trvat déle).

Změň věty tak, aby se neopakovalo stále sloveso být:

Když jsem byla malá, byli jsme několikrát na hradech v Českém ráji (několikrát jsme navštívili hrady v Českém ráji). Byla to nádhera (Probíhalo to úžasně). Počasí bylo krásné (počasí nám přálo). V batohu byla vždy nějaká ta svačina od maminky (Maminka nám

do batohu vždy nachystala nějakou svačinu). Byla jsem z těchto dní nadšená (tyto dny ve mně probouzely nadšení). Jednou jsme byli na Troskách a tam bylo ošklivo (Jednou jsme se vydaly na Trosky a tam na nás přišlo špatné počasí). Byla jsem celá promoklá a zmrzlá (Celá jsem promokla a zmrzla). Jen tatínek byl celý suchý, protože jako jediný byl svědomitý a vzal si do batohu pláštěnku (Jen tatínek zůstal suchu, protože si jako jediný svědomitý člověk z naší výpravy si vzal do batohu pláštěnku).

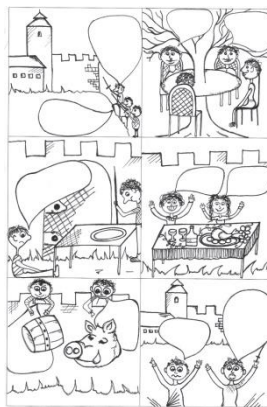
4) Obrázkový příběh

Žákům rozdáme do dvojice šest rozstříhaných obrázků, které mají za úkol libovolně složit a vymyslet si k nim stručný příběh. Na tabuli máme přichystané ty samé zvětšené obrázky, aby na ně dohlédl každý žák včetně těch v posledních lavicích. Vymyšlený příběh pak dvojice, které chtějí, prezentují u tabule. Nejprve složí obrázky popořadě a každý obrázek popíše, podle toho, co se dohodli, že se na něm odehrává.

Důležité je žáky upozornit, aby neskládali své obrázky v lavicích podle dvojic, které právě prezentují, protože v tomto úkolu existuje mnoho řešení.

Po prezentaci žákům řekneme, aby si obrázky dali stranou a nechali je připravené pro další aktivitu na později.

Obrázek 34: Obrázková osnova (složená podle skutečné pověsti – viz pomůcka 1)

5) Hledání odpovědí

Nejprve si s žáky společně nahlas přečteme otázky a poté přejdeme k samotné aktivitě. Úkolem žáků je najít v prostoru třídy lístečky, na kterých najdou odpovědi ke cvičení č. 4 v pracovním listě. Pravidlem je nebavit se se spolužákem, neopisovat a list s tužkou nechat vždy na svém místě. Jde o to, aby si žáci informace zapamatovali. Jako text je využita pověst O hradu Kosti, který je rozstříhán na několik částí. Učitel v průběhu hry obchází a kontroluje,

a dává pozor na dodržování pravidel hry. Před koncem časového limitu je nutné upozorňovat žáky na čas, který do konce zbývá.

Hledej ve třídě odpověď na otázky:

- a) Jaké vojsko chtělo dobýt hrad? [Husité](#).
- b) U jakého stolu zasedali spolubojovníci? [U kamenného stolu pod lípou](#).
- c) O čí hlavě vypráví příběh? [O Kančí](#).
- d) Jaký hrad je dobýván? [Hrad Kost](#).
- e) Jaké město má nyní ve znaku kančí hlavu? [Sobotka](#).
- f) O jakých válkách vypráví příběh? [O Husitských](#).
- g) Co vše bylo hozeno z hradu? [Kančí hlava a sud vína](#).
- h) Co prohlásil Žižka o tomto hradu? [Hrad je tvrdý jako kost a kost patří psu](#).

Po ukončení hry se žáků zeptáme, kdo má všechny odpovědi, poté si je společně řekneme a vyvolaní žáci je chodí psát na tabuli. Závěrem je uhádnutí, o jakou pověst se jedná. Žákům nyní ukážeme fotky hradu Kosti a zeptáme se, kdo tento hrad navštívil.

6) Pověst o hradu Kosti

Nyní učitel vyzve žáky znovu k rozložení obrázků, které však budou skládat podle skutečného příběhu, který žáci měli rozstříhaný po třídě. Nyní jim ho učitel přečte celý tak, jak je správně zapsaný.

Kdysi za husitských válek byl hrad Kost dobýván Žižkou. Slavný vojevůdce několikrát udeřil se svými vojsky na tvrdé hradby, ale marně. Hradní posádka bojovala statečně a nepřítel byl vždycky se ztrátami odražen. Husitský hejtman si tedy umínil, že dlouhým obléháním hrad vyhladoví. Jako hustý mrak se rozložilo Žižkovo vojsko v údolí a sevřelo hrad ze všech stran pevným řetězem stráží, že by ani myš neproklouzla. Po několik neděl zasedal Žižka se svými spolubojovníky za kamenný stůl pod lípou nedaleko hradu v marné naději, že se jeho obránci dobrovolně vzdají. Už i vlastní vojáci reptali na nedostatek jídla, kterého ve vydrancovaném okolí valem ubývalo. Ale kdyby tak věděli, jaké zlé časy nastaly obráncům tam nahoře! I když byly dávky jídla neustále snižovány, byla již všechna skladiště vyjedena a zbyla jen jediná vepřová hlava a soudek vína. Tu bleskla hlavou jednoho vtipného zbrojnoše spásná myšlenka. Navrhl uspořádat naoko velkou slavnost s hostinou. Rinkot nožů o prázdné talíře a hlasité přítukávání prázdnými poháry zalétávalo s veselým zpěvem hladových bojovníků do Žižkova tábora. Veselí dostoupilo nejvyššího bodu.

Když to viděli husité, začali reptat. Dlouhým obléháním již byli unavení, rozmrzelí a hladoví a na hradě se zatím pořádají veselice. Vření v táboře však propuklo přímo ve vzpuru, když onen chytrý zbrojnoš přistoupil k hradbám a shodil dolů do nepřátelského ležení pečenou kančí hlavu a soudek vína se slovy: „Tu máte a radujte se s námi! My máme potraviny ještě na celé měsíce!“

Druhého dne poručil Žižka troubit k ústupu. Svému hněvu prý ulevil slovy: „Hrad je tvrdý jako kost a kost patří psu.“

Od té doby je prý hrad nazýván Kost a jeho majitel přijal do erbu kančí hlavu.

Proč je ve znaku kančí hlava, vysvětluje se ještě jinak.

Jeden z předků Jana ze Šelemberka, Děťříšek Buzivec, měl pověst velkého siláka a hrdiny. Říká se o něm, že jednou chytil v lese za uši divokou svinu a živou ji přinesl na hrad. Proto si prý dal svinu hlavu na svůj štít. A tento znak přejalo i město Sobotka.

Obrázek 35: Scan textu – Pověst o Kosti, zdroj: Velartová 1990, s. 29

Na tabuli pak pro kontrolu vyvolaný žák složí tento obrázkový příběh také. Žáci ho pak podle tabule překontrolují a očíslojí své obrázky tak, jak jdou za sebou, a nelepí jej na čtvrtku v tomto pořadí:

Tabulka 18: Pořadí lepení obrázků

1.	2.
3.	4.
5.	6.

7) Obrázková osnova

Nyní přejdeme ke cvičení č. 5 z pracovního listu, kde žáci k tomuto již složenému příběhu o hradu Kostí dopíší osnovu, konkrétně ke každému obrázku jednu hlavní větu, o čem tento obrázek vypráví. Důležité je nechat žáky rozhodnout o těchto nadpisech pro obrázky a nevnučovat jim své nápady. Pro příklad uvádím své řešení, které se však nemusí shodovat s nápady žáků. Je třeba žákům zdůraznit, že chceme věty, takže musí obsahovat slovesný tvar.

Obrázek číslo 1: Husité chtějí dobýt hrad Kost.

Obrázek číslo 2: Husité zasedají u kamenného stolu pod lípou.

Obrázek číslo 3: Všem dochází jídlo.

Obrázek číslo 4: Na hradě uspořádají falešnou oslavu.

Obrázek číslo 5: Z hradu házejí lidé kančí hlavu a sud vína.

Obrázek číslo 6: Husité se stahují.

Učitel se vždy žáků u každého příkladu zeptá na příčinu, kterou doplníme pouze slovně.
Např.: Husité se stahují – protože jim došlo jídlo a nemají už sílu dál bojovat.

8) Tvorba komiksu

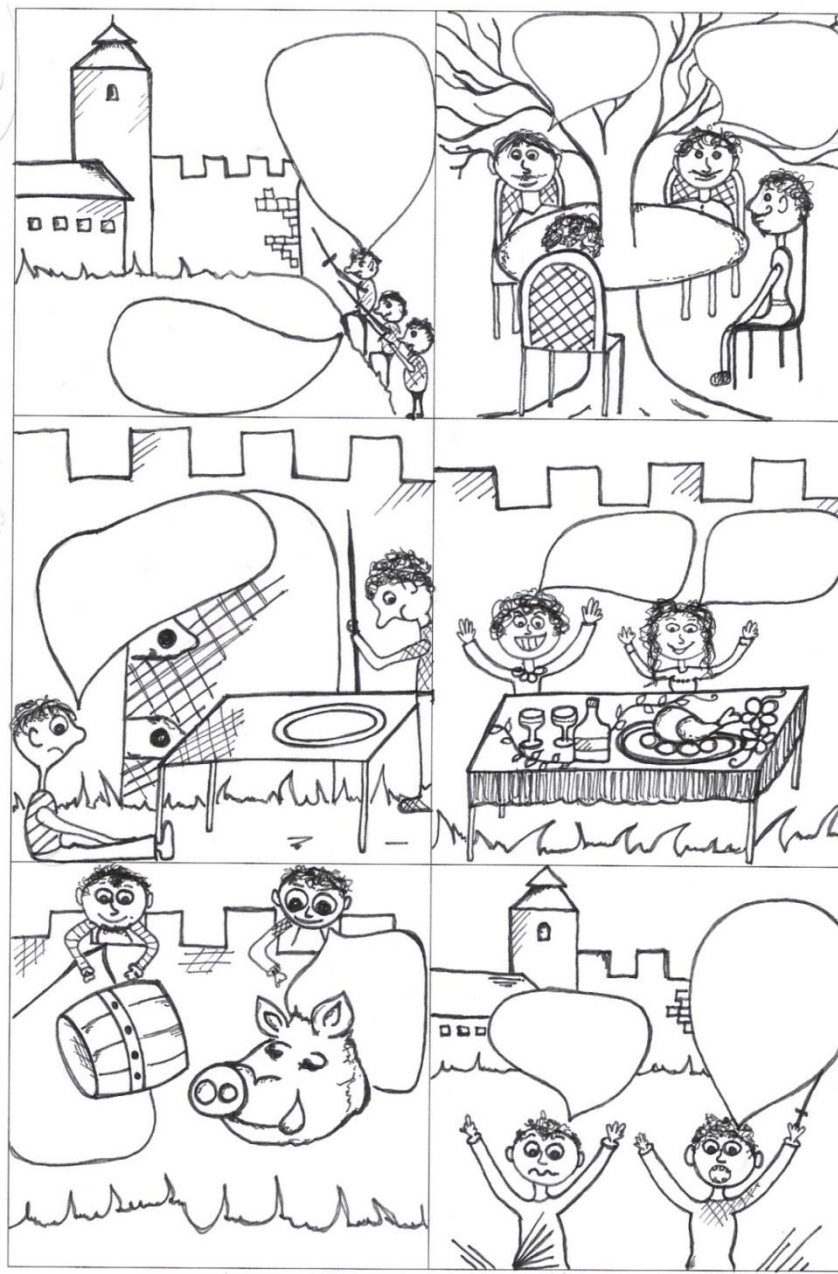
Závěrečnou prací žáků a výstupem pro tento blok je do složených a nalepených obrázků dopsat přímou řeč. Nyní žáci znají pravdivý příběh a mohou si domyslet, co si lidé na obrázku v tu dobu asi říkali. Dobré je, že v komiksu se nepíší uvozovky, tudíž se žáci této problematice zatím vyhnou.

Aby v této činnosti měl každý žák již svoji obrázkovou osnovu, je třeba zbylým žákům z dvojice rozdat již hotový obrázkový příběh.

Po dopsání přímé řeči žáci vybarví obrázky a dokončí tak komiks, který nám připomene pověst našeho známého hradu z Českého ráje.

7.5.3 Pomůcky

I. Obrázková osnova

Obrázek 36: Obrázková osnova, pro účely DP ilustrovala Radka Osterová

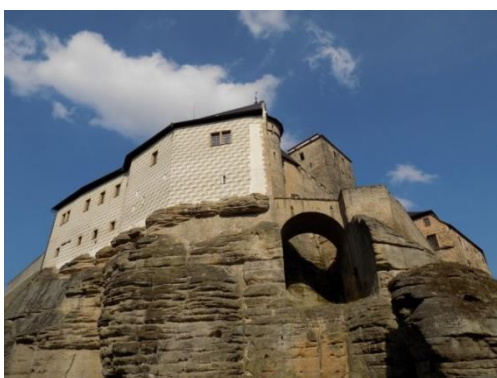
II. Hrad kost ve skutečnosti

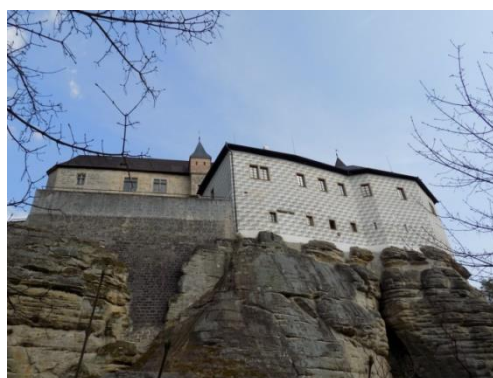
*Obrázek 37: Hrad Kost A, 2. 4. 2017,
Údolí Plakánek*

*Obrázek 38: Hrad Kost B, 2. 4. 2017,
Údolí Plakánek*

*Obrázek 39: Hrad Kost C, 2. 4. 2017,
Údolí Plakánek*

*Obrázek 40: Hrad Kost D, 2. 4. 2017,
Údolí Plakánek*

III. Pověst o hradu Kosti

Tabulka 19: Scan textu k rozstříhání, zdroj: Velartová 1990 s. 29

Kdysi za husitských válek byl hrad Kost dobýván Žižkou. Slavný vojevůdce několikrát udeřil se svými vojsky na tvrdé hradby, ale marně. Hradní posádka bojovala statečně a nepřítel byl vždycky se ztrátami odražen. Husitský hejtman si tedy umínil, že dlouhým obléháním hrad vyhladoví. Jako hustý mrak se rozložilo Žižkovo vojsko v údolí a sevřelo hrad ze všech stran pevným řetězem stráží, že by ani myš neproklouzla.

Po několik neděl zasedal Žižka se svými spolubojovníky za kamenný stůl pod lípou nedaleko hradu v marné naději, že se jeho obránci dobrovolně vzdají.

Už i vlastní vojáci reptali na nedostatek jídla, kterého ve vydrancovaném okolí valem ubývalo. Ale kdyby tak věděli, jaké zlé časy nastaly obráncům tam nahoře! I když byly dávky jídla neustále snižovány, byla již všechna skladiště vyjedena a zbyla jen jediná vepřová hlava a soudek vína.

Tu bleskla hlavou jednoho vtipného zbrojnoše spásná myšlenka. Navrhl uspořádat naoko velikou slavnost s hostinou. Řinkot nožů o prázdné talíře a hlasité přitukávání prázdnými poháry zalétávalo s veselým zpěvem hladových bojovníků do Žižkova tábora. Veselí dostoupilo nejvyššího bodu.

Když to viděli husité, začali reptat. Dlouhým obléháním již byli unavení, rozmrzelí a hladoví a na hradě se zatím pořádají veselice. Vření v táboře však propuklo přímo ve vzpouru, když onen chytrý zbrojnoš přistoupil k hradbám a shodil dolů do nepřátelského ležení pečenou kančí hlavu a soudek vína se slovy: „Tu máte a radujte se s námi! My máme potraviny ještě na celé měsíce!“

Druhého dne poručil Žižka troubit k ústupu. Svému hněvu prý ulevil slovy: „Hrad je tvrdý jako kost a kost patří psu.“

Od té doby je prý hrad nazýván Kost a jeho majitel přijal do erbu kančí hlavu.

Proč je ve znaku kančí hlava, vysvětluje se ještě jinak.

Jeden z předků Jana ze Šelmberka, Dětríšek Buzivec, měl pověst velkého siláka a hrdiny. Říká se o něm, že jednou chytil v lese za uši divokou svini a živou ji přinesl na hrad. Proto si prý dal sviní hlavu na svůj štít. A tento znak přejalo i město Sobotka.

7.5.4 Reflexe a dílčí diskuze

S ohledem na to, že výstupem této přípravy bylo vyplnění bublin v komiksu a ne obsáhlé psaní podle osnovy, realizovala jsem tuto přípravu u slabších žáků, tedy v již zmiňovaném 5. ročníku.

Při doplňování přímé řeči ve druhém cvičení pracovního listu měli žáci nutkání využívat vulgární slova. Bylo nutné jim tyto výrazy zakázat. Možná si většina z nich představila hádku svých rodičů. Myslím, že by bylo vhodné toto cvičení využít v dramatické výchově a tuto scénku si zahrát s tím, že by učitel četl daný text a děti by vstupovaly po skupinách do rolí a doplnily tak tento text i jinou formou, než jenom psaním.

Ve cvičení, kde měli žáci změnit věty tak, aby se neopakovalo sloveso být, by bylo vhodné provést písemně. Všimla jsem si, že žákům dělalo velké problémy okamžitě vymyslet a zareagovat na přečtenou větu. Doporučila bych nejprve podtržení všech těchto slovesných tvarů obsahujících sloveso být a následné věty přepisovat. Z časového důvodu bych však toto cvičení musela přesunout do hodiny českého jazyka.

Při skládání obrázkového příběhu žáci spolupracovali ve dvojicích a skvěle se doplňovali při prezentaci na tabuli, kde jsem měla k dispozici ty samé obrázky ve velkém provedení. Ostatní žáci pozorně poslouchali a vždy ocenili přednes zatleskáním. Musím podotknout, že každá dvojice měla jiný příběh a každý byl povedený. Co se týče mluveného projevu, neměli tito žáci žádný problém.

Při hledání odpovědí po třídě bylo vidět, jak některým žákům opět činí velké problémy orientovat se v textu a vyhledávat potřebné informace. Důležité však bylo, že i tyto žáky to moc bavilo. Po dokončení aktivity s hledáním otázek a prozrazení správných odpovědí, žáci sami vyvodili, že se obrázkový příběh týkal právě tohoto příběhu. Následovalo správné složení při čtení tohoto příběhu učitelem a poté vyplnění komiksových bublin.

Musím podotknout, že v této třídě byla tato výuka nejpovedenější a nejvíce žáky bavila. Snad každému z nich se práce povedla a bavila je tak, že si chtěli komiks vybarvovat v další hodině.

7.6 Vypravování

Ročník: 5.

Cíl: Žák dokáže vytvořit písemný projev na vypravování zakomponovaný do předem daného prostředí a určenou hlavní postavou.

- Žák rozvíjí slovní zásobu.

Očekávané výstupy:

- Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché žánry.
- Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržáním časové posloupnosti.
- Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas.
- Žák volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru.

Klíčové kompetence: k řešení problémů, komunikativní, k učení,

Pomůcky: kartičky na losování (místa a hlavní postavy), pracovní list, fotografie Kumburku

Časová dotace: 90 minut (1. část přípravná, 2. část tvořivá)

Tabulka 20: Harmonogram výuky - VYPRAVOVÁNÍ

	AKTIVITA				
1)	Motivace: zážitky z týdne	10 min	-	-	-
2)	Upravení vět	10 min	cv. 1	-	-
3)	Krátký příběh	5 min	cv. 2	-	-
4)	Zpráva z tisku	20 min	cv. 3	-	-
5)	Pověst o Kumburku	15 min	cv. 4	III.	Kumburk
6)	Losuj a piš!	30 min	-	I. a II.	

7.6.1 Pracovní list

Pracovní list VI.

VYPRAVOVÁNÍ

POSTAVA: _____

MÍSTO: _____

1. Uprav větu: *Obr se pomělně skládání, se má krátké mluvy...* tak, aby použil:

a) přímou řeč: _____

b) 2. os. č. j.: _____

c) přítomný čas: _____

d) číslovky: _____

2. Vymysli krátký příběh s těmito slovy: *řerřerřer, kama, nuděj, polůuchovat, hrnce.*

3. Přetři si krátkou zprávu: *V ústí českého náje, kde se nachází město Tarnov, museli zamlouvat haničí při počítání myšního mazec, který zmá neprosvorní paní skličecky. Tento počár zprávoň hlede za tři mdyomy boran.*

a) Oprav pravopisné chyby. _____

b) Vymysli nadpis pro tuto zprávu: _____

c) Převyprávěj příběh z pohledu haně, ukližecky nebo svědka požáru. _____

4. Přetři následující příběh:

Kousek od města Lomnice nad Popelkou je zelený vrch, kde se nachází zřícenina Kumburk. K tomuto místu se váže několik pověstí. Poslechněte si jednu z nich. Pan z Kumburku a pán z Bradcece měli velké spory. Mladý Vojtěch z Bradcece se zamiloval do krásné Veroniky z Kumburku a otec Vojty s tím velice nesooblišti. Podpláti tak čarodějnicí a ta Veroniku zaklátila v bílou paní. Bílá paní pak chodila po kumburských hradbách a zpívala smutné písničky. Vojtěch se moc trápil a požádal čarodějnicí o pomoc. Čarodějnice se nad ním sítovala a řekla: „Naber vodu ze svysovicé studánky a zalij ji mi strom na kumburském náhoře.“ Na tomto stromě pak utrhá deset větvíček a vždy az jí svázal kytič. První kytič otavil komnatu bílé paní, která negre svého mlého nepomala. Druhou kytič se jí tedy dostá a zhavil jí kouzla čarodějnice. A třetí kytič? Tu si neoli mladi manželé hery potom k olitai. Jejich rodiče se se všim smíli a na náhoři Kumburku při dnozes stojí mohutný pahýl stromu, z něhož Vojtěch květinu tihal.

(zdroj: Vědarná 1990, s. 52)

a) Vymysli nadpis pro tento příběh. _____

b) Rozděl text do odstavců. _____

c) Vymysli osnovu (použij heslovité věty). _____

Zde nakresli obrázek k příběhu nebo nařep vylosování obrázky a vybarvi je:

Úkol zručnosti:

Napiš heslovitě osnovu svého příběhu.

ÚVOD: _____

STAT: _____

1. část: _____

2. část: _____

ZÁVER: _____

Obrázek 39: Scan pracovního listu, VYPRAVOVÁNÍ

7.6.2 Metodický postup

1) Motivace: zážitky z týdne.

Na začátku hodiny učitel řekne žákům, že jim poví, co se mu tento týden přihodilo. Můžeme si něco vymyslet či říct skutečnou příhodu z posledních dní. Poté se zeptáme, zdali by se ještě někdo z dětí chtěl podělit o zážitek.

Až se vystřídají ti, co nám chtěli něco sdělit, zeptáme se, co jsme právě teď využili za slohový postup, a vyvodíme tím téma tohoto bloku.

2) Upravení vět

Toto cvičení máme promítnuté na tabuli a děti, které se dobrovolně přihlásí, chodí psát správné věty na tabuli.

Uprav větu: Obr se posmíval skřítkovi, že má krátké nohy... tak, abys použil:

- a) přímou řeč: **Obr se posmíval skřítkovi: „Hi hi hi, ty máš tak krátké nohy.“**
- b) 2. os. j. č.: **Posmíval ses skřítkovi, že má tak krátké nohy.**
- c) přítomný čas: **Obr se posmívá skřítkovi, že má tak krátké nohy.**
- d) citoslovce: **Cha cha cha cha cha.**

(Upraveno ze zdroje: Krůželová 2009, s. 19)

3) Krátký příběh

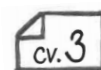

Žáci mají nyní zadaná slova, která musí využít v krátkém příběhu. Tato slova samozřejmě mohou různě skloňovat. Nejprve žáky necháme samostatně pracovat a poté si příběhy přečteme.

Vymysli krátký příběh s těmito slovy: *frrrrrrrrr, kuna, nudný, pošťuchovat, hrnec.*

Např.: **Nudná kuna seděla na mechu v lese a sledovala vrabce, jak se pošťuchují. Najednou frrrrrrr a jeden z nich spadl z větve přímo do hrnce, který tam někdo pohodil.**

4) Zpráva z tisku

Žáci mají danou zprávu z tisku, která se týká požáru ve městě Turnov a k ní dané úkoly.

- a) Oprav pravopisné chyby.

V srnci českého ráje, kde se nachází město Turnov, museli zasahovat hasiči při požáru místního muzea, který vznikl nepozorností paní uklízečky. Tento požár způsobyl škodu za tři miliony korun.

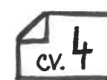
(Upraveno, zdroj: Krůželová 2009, s. 20)

b) Vymysli nadpis pro tuto zprávu: **Požár v Turnově.**

c) Převyprávěj příběh z pohledu: hasiče, uklízečky nebo svědka požáru.

- V tomto úkolu si zahrajeme na reportáž v televizních novinách, kdy probíhá rozhovor s různými lidmi. Role rozdělíme po řadách (pokud máme klasické uspořádání třídy na tři řady). Poté vybereme dobrovolníky z těchto řad, kteří nám chtějí tyto role zahrát. Žáci mohou chodit i po dvojicích.

5) Pověst o Kumburku

Žáci si společně nahlas přečtou příběh a vyplní úkoly dané k tomuto textu.

a) Vymysli nadpis pro tento příběh: **Pověst o Kumburku.**

b) Rozděl text do odstavců:

Kousek od města Lomnice nad Popelkou je zalesněný vrch, kde se nachází zřícenina Kumburk. K tomuto místu existuje několik pověstí. Poslechněte si jednu z nich.

Pán z Kumburku a pán z Bradlece měli veliké spory. Mladý Vojtěch z Bradlece se zamiloval do krásné Veroniky z Kumburku a otec Vojty s tím velice nesouhlasil. Podplatil tak čarodějnici a ta Veroniku zaklela v Bílou paní. Bílá paní pak chodila po kumburských hradbách a zpívala smutné písničky.

Vojtěch se moc trápil a požádal čarodějnici o pomoc. Čarodějnice se nad ním slitovala a řekla: „Naber vodu ze syřenovské studánky a zalij s ní strom na kumburském nádvoří.“ Na tomto stromě pak utrl devět větvíček a vždy ze tří svázal kytici. První kytici otevřel komnatu bílé paní, která nejprve svého milého nepoznala. Druhou kyticí se jí tedy dotkl a zbavil ji kouzla čarodějnice. A třetí kytice? Tu si nesli mladí manželé brzy potom k oltáři.

Jejich rodiče se se vším smířili a na nádvoří Kumburku prý dodnes stojí mohutný pahýl stromu, z něhož Vojtěch květiny trhal.

(Upravený text, zdroj: Velartová 1990, s. 52)

c) Vymysli osnovu:

ÚVOD: Zřícenina Kumburk, která leží kousek od Lomnice nad Popelkou.

STAŤ: 1. Vojtěch se zamiloval do Veroniky a čarodějnice ji zaklela.

2. Čarodějnice Vojtovi pomohla.

ZÁVĚR: Strom stojí na Kumburku dodnes.

6) Losuj a piš!

Nyní přecházíme k písemnému projevu, kdy mají žáci možnost si vylosovat jednu ze šesti postav a jedno ze šesti míst. Tyto dvě náležitosti pak využijí ve svém vypravování.

Důležité je žáky upozornit, že si k hlavní postavě mohou vymyslet ještě postavy další. Pravidlem však je, využít vylosovanou postavu v příběhu.

7.6.3 Pomůcky

I. Kumburk

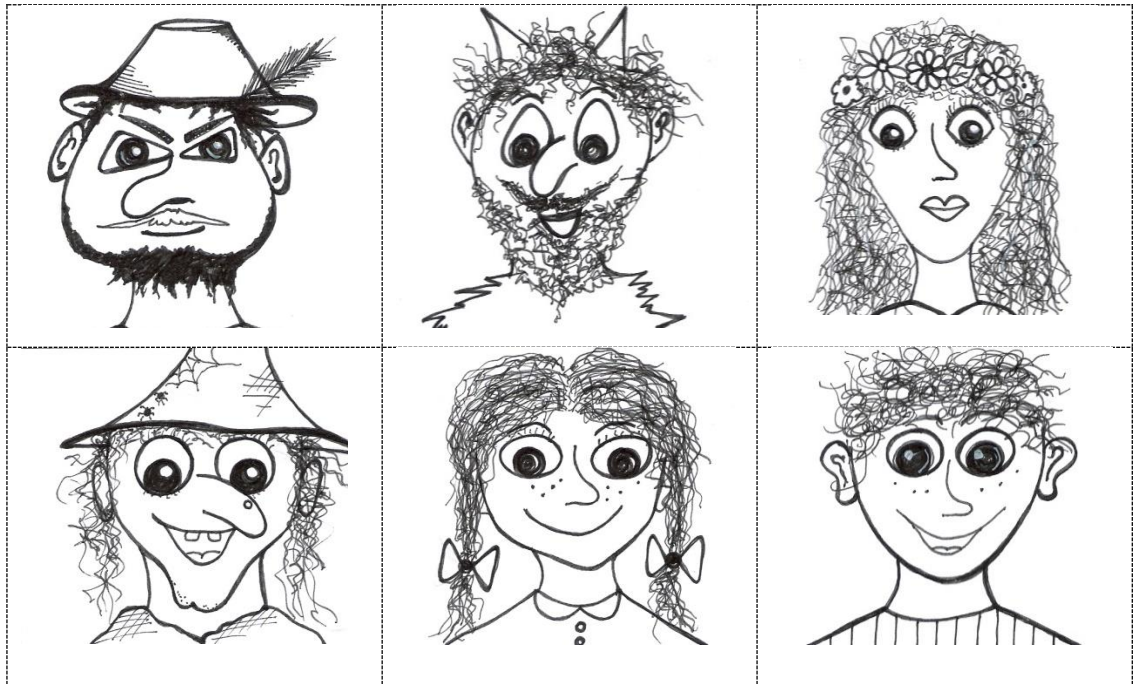
Obrázek 40: Kumburk A, 27. 4. 2017, Kumburk

Obrázek 41: Kumburk B, 27. 4. 2017, Kumburk

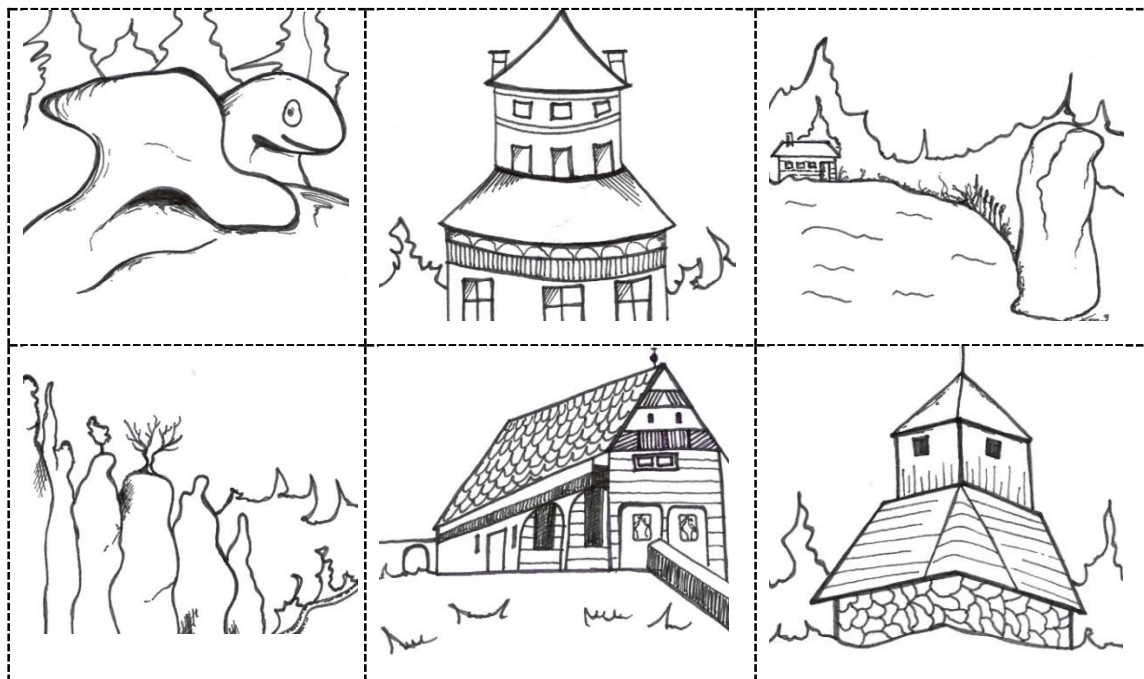
II. Hlavní postavy

Tabulka 21: Karty na losování – POSTAVY, ilustrovala Radka Osterová

I. Místa

Tabulka 22: Karty na losování – MÍSTA, ilustrovala Radka Osterová

7.6.4 Reflexe a dílčí diskuze

Realizace proběhla v 5. ročníku a žáci se aktivně zapojili do motivace. Všechna cvičení v pracovním listě proběhla podle mého očekávání v této třídě bez problému a společně jsme se zasmáli nad vymyšlenými příběhy s danými slovy.

Největší zábavou pro žáky však byly zpravodajské noviny, ve kterých si mohli zahrát na určité osoby v souvislosti s vymyšleným Turnovským požárem. Měla jsem rozdané role po řadách, ale více vhodné by bylo žáky rozdělit do skupin po třech a nechat je se domluvit na rolích. Žáci samozřejmě okamžitě prezentovali uklízečku jako občanku romské národnosti. Do tohoto výstupu jsem však nezasahovala, neboť se nejednalo o žádné napadení těchto občanů a ve třídě žádný romský žák nebyl. Bylo velice přínosné sledovat, jak žáci vnímají zprávy, které nám běží v televizi každý den a naprosto dokonale představili všechny účastníky požáru tak, jak jsme z každodenních zpráv zvyklí.

Zřícenina Kumburk není pro žáky tolik známá, proto bylo důležité jim tento objekt ukázat na fotografiích. Po vyložování lístečků se až nad moje očekávání žáci pustili do práce a pouze jeden žák se dožadoval výměny lístečku. Myslím si, že důležité je určit si pravidlo, že se lístečky nebudou vyměňovat, jinak by se pak každý žák dožadoval změny a ztratili bychom tak čas určený pro písemný projev žáků.

Musím podotknout, že jsem byla velice překvapena příběhy, které žáci vymysleli, neboť si myslím, že některé příběhy by nevymyslel ani žák druhého stupně.

Závěrečná reflexe a diskuze

Myšlenky slohové výchovy v 18. století (kap. 1.1), se přiklání k názoru, že po mladších žácích nemůžeme požadovat psaní jednoduchých písemností a zapsání svých myšlenek. Tohoto můžeme docílit jen u žáků starších, pokud došlo k dlouhodobému memorování naučeného s cílem sestavit podle vzoru jednoduché písemnosti. Myslím si, že tento názor je v této době zajisté překonán, neboť právě u všech věkových skupin na základní škole nám jde o to, aby žáci zvládli vyjádřit své myšlenky, nebát se vystoupit před třídou a sdělit nám novinky ze svého života mluveným i písemným projevem. Tyto dovednosti je podle mého názoru třeba trénovat již od útlého věku, neboť jsou nesmírně důležité a potřebné po celý život.

Domnívám se, že se slohu nějakým stylem do jisté míry naučit můžeme, neboť je stále zaveden v osnovách, a pokud by se za ta léta praxe ukázalo, že se slohu naučit nedá, museli bychom ho z těchto osnov vyřadit, protože vyučování je v zásadě cílevědomá, opakovaná a plánovaná činnost.

Dle vyjádření kolegů učitelů můžeme podotknout, že sloh jako předmět vyučující se na školách nepatří mezi oblíbené předměty u učitelů ani u žáků. U pedagogů lze pochopit, že je to zapříčiněno například komplikovanou opravou výsledných písemných projevů. U žáků by možnou příčinou mohla být nezábavná a nezajímavá forma výuky tohoto předmětu a spojení hodnocení jak gramatické stránky, tak stylistické stránky výsledného projevu, který je ve většině případů hodnocen jednou společnou známkou. Čapek ve své publikaci (2015) tvrdí, že bychom tedy žákům měli nabídnout velkou škálu metod, která by tak výuku činila zábavnější a zajímavější.

Slohová a komunikační výchova je bezpochyby nepostradatelnou složkou českého jazyka, protože se s ní setkáváme každý den v práci, ve škole, ve volném čase, zkrátka je součástí našeho běžného života a dorozumívání se v něm. Komunikaci a sloh využíváme například pro zapsání svých myšlenek, výtah informací, psaní dopisů i emailů, ale i v popisování situací, osob, věcí, dějů, dále ve všech mluvených projevech, kterým rozumíme, například proslovy, diskuze a jiné. Pokud budeme vycházet z praxí, které jsem v průběhu studia na této škole absolvovala, musím zmínit, že všichni učitelé používali pouze cvičení z učebnic českého jazyka, která dle mého názoru nejsou pro děti lákavá a mnohdy se příliš neztotožňují se zájmem či prostředím žáků.

Již v 19. století, jak se zmiňuje v teoretické části (kap. 1.2), se přišlo na to, že by sloh měl vycházet z potřeb běžného života, ale zároveň i z potřeb dítěte. Bohužel vyučování se opět stalo rutinou a při nácviu souvislých projevů bylo využíváno reprodukce čítankového textu a napodobování různých vzorů. Výuka se stala pro učitele bezradná a žáci o ni ztratili zájem.

Názor J. Harapata (in Hubáček 1989) však spočíval v tom, že téma je třeba zvolit tak, aby vycházelo z potřeb žáků a bylo jim tak blízké a ne příliš široké. Na základě toho, jsem se v praktické části snažila o to, aby výuka zaměřená na okolí žáků vzbudila větší zájem o tento předmět. Další názor tohoto autora spočíval v tom, že má být upřednostněn mluvený projev nad psaným, se podle mého názoru na školách moc neuchytil (kap. 1.2). Domnívám se, že stále ve všech školách v hodinách slohu je převaha písemného projevu nad mluveným.

Padesátá léta 20. století přišla konečně s nápadem propojovat četbu se slohem. Myslím si, že toto spojení je pro žáky přínosné. Žádná pojetí, názory a myšlenky z minulosti se až do sedmdesátých let dvacátého století neujaly na dlouhou dobu a stále se hledalo něco optimálního. Až po tomto období přišla koncepce, která vyústila v dnešní pojetí této výchovy (kap. 1.3.).

V praktické části této diplomové práce jsem se snažila navázat na myšlenky z teoretické části a propojit tak literaturu i gramatiku českého jazyka s výukou slohu a zasadit vše do blízkého okolí žáků s vlasteneckým kontextem.

Závěr

Nepostradatelnou součástí výuky českého jazyka na základní škole je slohová a komunikační výchova. Asi nikdo z nás si v dětství neuvědomoval, jak moc důležitý je rozvoj této složky. V dnešní moderní době díky vysoké technologické vyspělosti nejčastěji využíváme ke komunikaci počítače, mobilní telefony oproti dobám minulým, kdy lidé využívali pera, papíry a napsali svým kamarádům dopis či vzkaz. Obě doby by však měly vyžadovat jistá pravidla v této komunikaci i postupy a formy při vyjadřování osob ve společnosti, ale i v běžném životě. Je pro nás tedy velice důležité tyto náležitosti trénovat a rozvíjet tak jednotlivé útvary či postupy těchto mluvených a psaných projevů již od dětství.

Tato diplomová práce si kladla za cíl vytvořit podpůrný materiál pro komunikační a slohovou výchovu se zřetelem k místním reáliím Českého ráje. Teoretická část se zabývala historickým pojetím a současným pojetím slohové a komunikační výchovy a vymezení základních pojmů souvisejících s praktickou částí. Praktická část se opírala o slohové útvary, na jejichž základě bylo vytvořeno šest příprav na vyučování, které bylo vždy složeno ze dvou vyučovacích jednotek a zaměřeno na určitá místa v Českém ráji.

Realizace těchto materiálů včetně vlastních didaktických pomůcek ilustrovaných pro účely této diplomové práce mě obohatily o nové poznatky a zkušenosti. Jednotlivé přípravy byly vybírány do ročníků s ohledem na dovednosti žáků těchto tříd. Ve většině případů byly méně náročné přípravy realizovány ve čtvrtém a těžší v ročníku pátém.

Doufám, že tato diplomová práce, zejména její praktická část, poslouží pedagogům prvního stupně základních škol jako podpůrný materiál pro komunikační a slohovou výchovu, a to nejen školám v Českém ráji.

Realizace příprav ukázala na skutečnost, že pokud výuku zasadíme do okolí, ze kterého žáci pocházejí, a snažíme se vycházet z jejich zájmů, využíváme během hodin více vyučovacích metod a necháme žákům prostor i pro jejich fantazii, zvýší se i jejich zájem o tento předmět a výsledné práce budou kvalitnější. Zadání vytvořených pracovních listů bylo pro žáky srozumitelné a úkoly splnitelné. Podle reakcí žáků se domnívám, že je výuka bavila a spousta z nich se dozvěděli nové informace z okolí svého bydliště, které doplňovali i svými poznatky. Tato práce se osvědčila a získala kladné ohlasy jak ze strany učitelů, tak ze strany žáků. Závěrečné práce žáků byly hodnoceny třídními učiteli jako nadprůměrné.

Seznam použitých zdrojů

7.7 Seznam literatury

ČAPEK, R., 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7.

ČECHOVÁ, M., 1998. *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV. ISBN 80-85866-32-3.

HUBÁČEK, J., 1981. *Didaktika slohu v 2.-4. ročníku základní školy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta.

HUBÁČEK, J., 1990. *Didaktika slohu: Celost. vysokošk. učebnice pro posl. pedagog. fakult. stud. učitelství v 1.-4. roč. zákl. školy*. Praha: SPN.

KROČA, J., HOLEČKOVÁ, M., 2008. *Tajemná místa Jizerských hor a Českého ráje*. Beroun: Nakladatelství MH. ISBN 978-80-86720-42-5.

KRŮŽELOVÁ, M., 2009. *Máme rádi sloh: zábavné náměty k rozvoji klíčových kompetencí při výuce slohu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-550-9.

MELICHAR, J., STYBLÍK V., 1981. *Český jazyk: Rozšířený přehled učiva základní školy s cvičeními a klíčem*. 6. přeprac. vyd. Praha: SPN.

MRKÁČEK, Z., 2006. *Duše Českého ráje: Duša Češskogo raja*. Praha: Unipress.

PALENČÁROVÁ, J., 2006. *Aktivní naslouchání při vyučování: rozvíjení komunikačních dovedností na 1. stupni ZŠ*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-101-8.

PIŠL, M., 1996. *Turnov srdce Českého ráje*. Turnov: Omikron-NV, s. r. o.

PODHORSKÝ, M., 2005. *Český ráj a Podkrkonoší: 50 vybraných turistických tras*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Freytag & Berndt. ISBN 80-86236-00-5.

PROŠEK, J., BÍLKOVÁ, E., 1988. *Český ráj - Josef Prošek*. Praha: Pressfoto.

RANDÁK, S., ULRYCH, I., 2004. *Český ráj*. Nymburk: VEGA - L. ISBN 80-86757-22-6.

SEIFERTOVÁ, A., 2007. *Tradiční sloh netradičně: jak učit slohu ve 2.-9. ročníku : náměty slohových prací*. 2. vyd. Praha: Blug. ISBN 978-80-85635-09-6.

STRÍDA, M., NOVÁKOVÁ M., 2002. *Český ráj*. Praha: Olympia. ISBN 80-7033-725-7.

SVOBODA, K., 1977. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: SPN.

ŠEBESTA, K., 1999. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-711-9.

VELARTOVÁ, J., 1990. *10 zastavení v Českém ráji*. Jičíněves: Libor Velart. ISBN 80-900035-1-6.

VÍŠKA, V., 2009. *Vybrané aktivizující metody výuky v hodinách českého jazyka na ZŠ*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-015-3.

7.8 Internetové zdroje

ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. *Evropský geopark UNESCO Český ráj* [online]. Praha [vid. 29. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/vav-cesky-raj/informace-o-projektu>

SPRÁVA CHKO ČESKÝ RÁJ. *O správě CHKO* [online]. Regionální pracoviště Liberecko [vid. 29. 3. 2017]. Dostupné z: <http://ceskyraj.ochranaprirody.cz/o-sprave-chko/>

KRATOCHVÍL, K., 2013. *Přehled slohových útvarů, postupů a funkčních stylů – tabulka* [online]. Pelhřimov [vid. 23. 11. 2016]. Dostupné z: <http://atterdag.webnode.cz/news/prehled-slohovych-utvaru-postupu-a-funkenich-stylu-tabulka/>

Seznam příloh

Příloha A: Skřítek Poutníček – představení

Příloha B: Pracovní listy

Příloha C: Ukázky žákovských prací

Příloha A:

Ahoj, jmenuji se skřítek
Poutníček a v hodinách slohu
spolu budeme cestovat
po Českém ráji.

Příloha B:

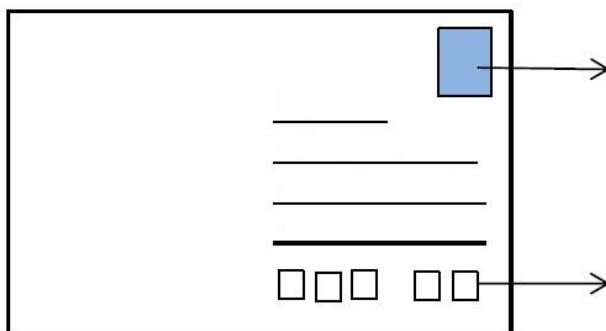
Pracovní list I.

DOPIS

1. Odpověz na otázky:

- a) Proč se píše dopisy? _____
- b) Jaké dopisy rozlišujeme? A: _____
B: _____
- c) Co vše k napsání dopisu potřebujeme? _____
- d) Co dopis obsahuje? Nápověda:
ADRESA PŘÍJEMCE DATUM OSLOVENÍ SDĚLENÍ PŘÁNÍ PODĚKOVÁNÍ PODPIS
- e) V dopisech se Ti, Tobě... Vy, Vám... píše s _____
- f) Napiš, co vše by mělo být na obálce.

- g) Co znamená v dopise P.S. nebo PS ?
- _____

2. Nalep jednotlivé dopisy, které jsi dostal a správně složil, do příslušného sloupce.

NEFORMÁLNÍ	FORMÁLNÍ

3. V této tabulce podtrhni v jednotlivých dopisech barvou:

červenou: formální znaky dopisu

zelenou: neformální znaky dopisu

4. Přečti si dopis.

Ahoj, kamaráde!

Praha 14. 1. 2017

Tak už se nám blíží letní prázdniny. Doufám, že se brzi uvidíme. Slíbil jsi mi, že letos pojedu na vilet k vám do českého ráje. Protože pojedu na dovolenou i s babičkou a rodiči, potřebuji vědět, kdy plánuješ naše setkání a na jak dlouho. Také mi prosím napiš, jaké oblečení si mám vzít a kam půjdeme. Například mýsta, která u vás navštívím a tak.

Jak se jinak máš? Já báječně. Chodím počítat na ping pong a teď se učím hrát i na kytaru. Ve škole to ujde.

Zdarek párek

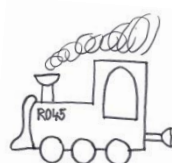
Míša

PS: Doufám, že se nezlobíš, že nemůžu přijed na tvoje narozeniny.

5. Oprav v dopise to, co na něm jinak, než by mělo být.

6. Odpověz na předchozí dopis a nadepiš obálku (adresu si můžeš vymyslet). Vše potřebné dostaneš od vyučujícího.

Zde nalep obálku s dopisem

Úkol pro rychlíky:

Napiš formální dopis: objednávka na exkurzi do Městského muzea Turnov pro celou tvoji třídu (20 žáků) na 10. 5. 2017 od 9 hodin.

Pracovní list II.

POPIS OSOBY

1. Odpověz na otázky:

a) K čemu nám slouží popis? _____

b) Co vše můžeme popisovat? _____

c) Jaký by měl být popis? _____

d) Jak postupujeme při popisu osoby? Očísluj.

obličej

oči, nos, tváře, ústa, brada

oblečení

celkový vzhled

e) Jak se liší popis osoby od charakteristiky osoby? Co musíme dále popsat při charakteristice oproti popisu?

f) V jakém čase popis probíhá? Vyber: minulý – přítomný – budoucí.

2. Napiš přídavná jména k těmto slovům:

oči: _____

postava: _____

vlasý: _____

obličej: _____

oděv: _____

3. Doplň přirovnání:

a) vysoký jako _____ b) štíhlý jako _____ c) černý jako _____

d) usměvavý jako _____ e) bílý jako _____ f) špičatý jako _____

g) hubený jako _____ h) uši jako _____ ch) ruce jako _____

i) vlasý jako _____ j) oči jako _____ k) červený jako _____

4. Napiš slovesné tvary, které často využíváme při popisu osoby: _____

5. Z této nabídky vyber devět slov a zapiš je do tabulky: HEZKÝ, OŠKLIVÝ, DOBRÝ, ŠPATNÝ, TLUSTÝ, ŠTÍHLÝ, RYCHLÝ, POMALÝ, VYSOKÝ, NÍZKÝ, ŠPINAVÝ, STARÝ, SMUTNÝ, VESELÝ.

6. Společně heslovitě napište vzhled skřítky Poutníčka.

☐	_____	☐	_____	☐	_____
☐	_____	☐	_____	☐	_____
☐	_____	☐	_____	☐	_____

POPIS OBJEKTU

1. Odpověz na otázky:

a) K čemu nám slouží popis? _____

b) Kdy se setkáme s popisem v běžném životě? _____

c) Jaký by měl být popis? _____

d) V jakém čase probíhá popis? Vyber: minulý – přítomný – budoucí

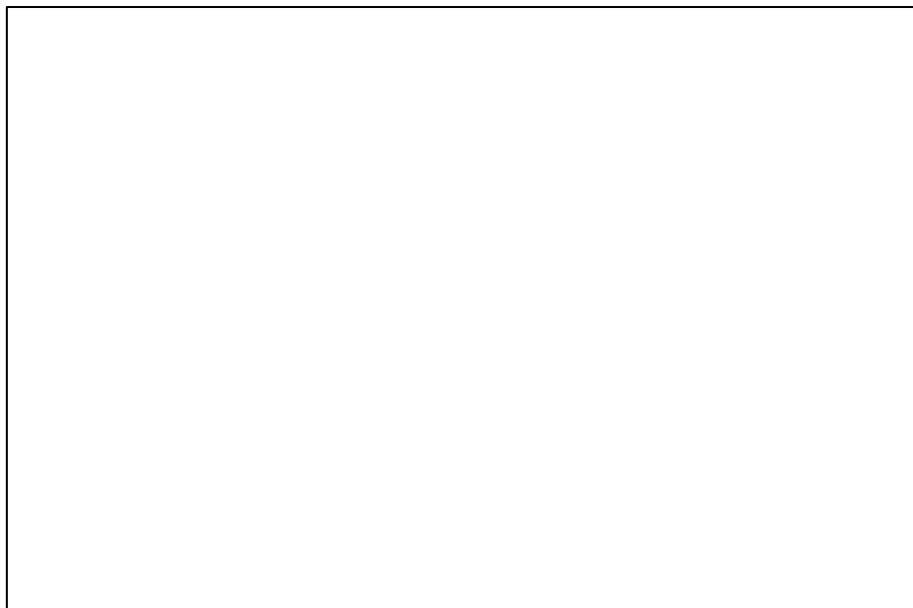
2. Napište slovesné tvary, které často využíváme při popisu objektu (např. domu, zámku):

Rozléhá se, _____

3. Vymysli a zapiš přídavná jména k těmto slovům:

- les: _____
- zeď: _____
- krajina: _____
- hrad/zámek: _____

4. Nakresli obrázek podle popisu učitele:

5. Přečti si popis zámku

Hrubá Skála a rozděl text na tři části (úvod, stať, závěr).

Hluboko v lesích na skalnaté plošině se nad údolím řeky Libuňky tyčí zámek Hrubá Skála. Tato stylová a romantická stavba je zbarvena do světle žluté barvy. Nachází se zde velké nádvoří a upravená věž. Z této vyhlídkové věže vidíme Trosky i Kozákov. Tento zámek stojí na místě

původního gotického hradu z roku 1350 a jmenoval se pouze Skála. Aby se nepletl s Malou Skálou, byl později název upraven na Hrubá Skála. Dnes je zámek využíván i jako hotel a restaurace. Tento zámek patří mezi nejnavštěvovanější místa Českého ráje a je mým oblíbeným místem pro odpočinek.

6. Zakroužkuj všechna přídavná jména a podtrhni slovesné tvary.

7. Indicie: _____

8. Přečti si znovu nasbírané indicie a zkus uhodnout, jaké pamětihodnosti patří.

Pracovní list IV.

CHARAKTERISTIKA OSOBY

1. Odpověz na otázky:

a) Jaký je rozdíl mezi charakteristikou osoby a popisem osoby?

b) Jak postupujeme při charakteristice osoby? Očísluj.

obličej (oči, nos, tváře, ústa, brada...)

chování

celkový vzhled

oblečení

c) V jakém čase charakteristika nebo popis osoby probíhá? _____

2. Napiš přídavná jména k těmto slovům:

postava: _____

obličej: _____

oblečení: _____

oči: _____

vlasy: _____

nos: _____

3. Napiš nejvíce kladných i záporných vlastností:

+ _____

- _____

4. Doplň přirovnání:

a) lakomý jako _____ b) líný jako _____ c) bystrý jako _____

d) chytrý jako _____ e) hloupý jako _____ f) mlsný jako _____

g) pracovitý jako _____ h) zlý jako _____ ch) mazaný jako _____

5. Napiš slovesné tvary, které často využíváme při charakteristice osoby:

6. Přečti si pověst o Drábských světničkách.

Blízko Mnichova Hradiště jsou pískovcové skály, které připomínají tajemný hrad. Prý zde před dávnými časy bydlel obr Dráb.

Bydlel tak daleko od lidí, aby nerušil jejich klid, ale zároveň tak blízko, aby si mohl kdykoliv dojít pro nějaké jídlo. Často lidem bral jejich dobytek, ale člověku nikdy neublížil. Drábova žena brzy zemřela a on neměl nikoho, kdo by mu doma hospodařil. Tížila ho samota. Proto se jednoho dne vydal do nedaleké vesničky a jako malého vrabčáka unesl do své jeskyně v dlani krásnou děvečku.

Dráb byl sice na děvenku hodný, ale ona často plakala a chtěla zpátky domů. Jednoho dne se nad ní Dráb slitoval a povolil jí navštívit rodiče. Musela však slíbit, že se vrátí. Děvenka ve vesnici všem vyprávěla, jak u obra bydlí a pomáhá mu hospodařit. Protože se jí nechtělo zpět, vymysleli společně plán, jak obra dopadnout.

Dívka na cestě zpět k obrovi odmotávala klubko vlny a lidé tak druhý den ráno zastihli spícího obra. Nejprve ho chtěli svázat, ale nakonec usoudili, že není zlý a snaží se s lidmi vycházet. Obra tak nechali žít dál v jeho jeskyni a on jim za to prozradil, kde najdou jeho schovaný poklad. Tento poklad lidé opravdu našli a děvenka ho dostala jako výslužku za služby u Drába.

Lidé pak začali Drába navštěvovat, aby se necítil tak sám, a on měl z těchto návštěv vždy velkou radost. Na oplátku pak lidem pomáhal orat pole či sklízet úrodu. Lidé si vážili Drába a Dráb lidí.

Z velkého přátelství vzniklo pojmenování těchto skal, kterým dnes nikdo neřekne jinak než Drábské světničky.

(zdroj: Velartová 1990, s. 21, 22)

7. O jaký slohový útvar se v předchozím článku jedná? Zakroužkuj: popis – vypravování – dopis

PŘÍPRAVA NA VYPRAVOVÁNÍ

1. Přepiš příběh z citoslovcí:

Crrrrrrrrrrrrrrrrrr! Bum, uuuááááááá! Ššš čččč šššš čččč, gloglo, ham ham , prásk! Frrrrrrrrrrrrrrrrrr...

2. Doplň přímou řeč:

Tatínek křičí na zlobivého syna: „!“

Syn mu odpovídá: „“

Maminka se přidala a oba okřikla: „!“

„“, odpověděl jí tatínek.

3. Změň věty tak, aby se neopakovalo stále sloveso být.

Když jsem byla malá, byli jsme několikrát na hradech v Českém ráji. Byla to nádhera. Počasí bylo krásné. V batohu byla vždy nějaká ta svačina od maminky. Byla jsem z těchto dní nadšená. Jednou jsme byli na Troskách a tam bylo ošklivo. Byla jsem celá promoklá a zmrzlá. Jen tatínek byl celý suchý, protože jako jediný byl svědomitý a vzal si do batohu pláštěnku.

4. Hledej ve třídě odpověď na otázky:

- Jaké vojsko chtělo dobýt hrad? _____
- U jakého stolu zasedali spolubojovníci? _____
- O čí hlavě vypráví příběh? _____
- Jaký hrad je dobýván? _____
- Jaké město má nyní ve znaku kančí hlavu? _____
- O jakých válkách vypráví příběh? _____
- Co vše bylo hozeno z hradu? _____
- Co prohlásil Žižka o tomto hradu? _____

5. Sestav osnovu příběhu za pomoci obrázku. Užij jednoduché věty.

Obrázek číslo 1: _____

Obrázek číslo 2: _____

Obrázek číslo 3: _____

Obrázek číslo 4: _____

Obrázek číslo 5: _____

Obrázek číslo 6: _____

Pracovní list VI.

VYPRAVOVÁNÍ

1. Uprav větu: Obr se posmíval skřítkovi, že má krátké nohy... tak, abys použil:

a) přímou řeč: _____

b) 2. os. č. j.: _____

c) přítomný čas: _____

d) citoslovce: _____

2. Vymysli krátký příběh s těmito slovy: *frrrrrrrrr, kuna, nudný, pošťuchovat, hrnec.*

3. Přečti si krátkou zprávu: *V srtci českého ráje, kde se nachází město Turnov, museli zasahovat hasiči při požáru mýstního muzea, který znikl nepozorností paní uklízečky. Tento požár způsobil škodu za tři miliony korun.*

a) Oprav pravopisné chyby.

b) Vymysli nadpis pro tuto zprávu: _____

c) Převyprávěj příběh z pohledu: hasiče, uklízečky nebo svědka požáru.

4. Přečti následující příběh:

Kousek od města Lomnice nad Popelkou je zalesněný vrch, kde se nachází zřícenina Kumburk. K tomuto místu se váže několik pověstí. Poslechněte si jednu z nich. Pán z Kumburku a pán z Bradlece měli veliké spory. Mladý Vojtěch z Bradlece se zamiloval do krásné Veroniky z Kumburku a otec Vojty s tím velice nesouhlasil. Podplatil tak čarodějnici a ta Veroniku zaklela v bílou paní. Bílá paní pak chodila po kumburských hradbách a zpívala smutné písničky. Vojtěch se moc trápil a požádal čarodějnici o pomoc. Čarodějnice se nad ním slitovala a řekla: „Naber vodu ze syřenovské studánky a zalij s ní strom na kumburském nádvoří.“ Na tomto stromě pak utrhl devět větviček a vždy ze tří svázal kytici. První kyticí otevřel komnatu bílé paní, která nejprve svého milého nepoznala. Druhou kyticí se jí tedy dotkl a zbavil ji kouzla čarodějnice. A třetí kytice? Tu si nesli mladí manželé brzy potom k oltáři. Jejich rodiče se se vším smířili a na nádvoří Kumburku prý dodnes stojí mohutný pahýl stromu, z něhož Vojtěch květiny trhal.

(zdroj: Velartová 1990, s. 52)

a) Vymysli nadpis pro tento příběh: _____

b) Rozděl text do odstavců.

c) Vymysli osnovu (použij heslovité věty): _____

Příloha C: Ukázky žakovských prací

DOPIS – 4. ročník

a. Pracovní list

1. Odpověz na otázky:

- a) Proč se piší dopisy? **KDYŽ NEMŮJEME SĎĚLIT NĚCO OSOBNĚ**
- b) Jaké dopisy rozlišujeme? A: **FORMÁLNÍ ÚŘEDNÍ**
B: **NEFORMÁLNÍ DOPISY OSOBNÍ (KAMARÁDOVI)**
- c) Co vše k napsání dopisu potřebujeme? **ORÁKULI, KNÁŽKU, DOPISNÍ PAPIR, ADRESU**
- d) Co dopis obsahuje? Nápvěda:
ADRESA PŘÍJEMCE DATUM OSLOVENÍ SĎĚLENÍ PŘÁNÍ PODĚKOVÁNÍ PODPIS
- e) V dopisech se Ti, Tobě... Vy, Vám... piše s **VELKĚM PÍSMENEM**
- f) Napiš, co vše by mělo být na obálce.

g) Co znamená v dopise P.S. nebo PS?

PODÁTEK DOPISU, PÍŠE SE ZA PODPISEM

2. Nalep jednotlivé dopisy, které jsi dostal a správně složil, do příslušného sloupce.

NEFORMÁLNÍ	FORMÁLNÍ
<p>Časákům</p> <p>Jak ti září napíjet, že mě přiješ, je to pokračování na sdělování v kartičkách, klávese. Radaže mi přijde, že se ho zapíše! Jsem rád, že se tenkrát uvidíme.</p> <p>Zdravě Míša</p>	<p>úřední písemnost</p> <p>ciťte bych vám předložím o vyjádření k mému dotazu ohledně prohlášení na hradištské, který jsem vám zaslal minulý týden.</p> <p>úřední písemnost</p>
<p>Milá Adélko,</p> <p>Přecházím se požadujeme na výlet do sídla. Je to možná trochu daleko a budete potřebovat přezápnout.</p> <p>Sam bych se těším, až se my dvě uvidíme.</p> <p>Milá Adélko</p>	<p>úřední písemnost</p> <p>Já jsem Vám informoval v Valčkově pokladě v Českém ráji. S mýmžádáním určitě spolehně, neboť se nachází v blízkosti záhonu vrchol sídla a spolehně to vše, co jste požádali. Stranovské prohlášení formou ať inčistat. Další dotazy Vám ráda poskytnu angrebně.</p> <p>úřední a úřední písemnost</p>

3. V této tabulce podtrhni v jednotlivých dopisech barvou:

červenou: formální znaky dopisu

zelenou: neformální znaky dopisu

4. Přečti si dopis a oprav v něm chyby.

Ahoj, kamaráde!
Praha 14, 1. 2017

Tak už se nám blíží letní prázdniny. Doufám, že se brzy uvidíme. Sám si myslím, že letos pojedu na výlet k vám do českého ráje. Protože pojedu na dovolenou i s babičkou a rodiči, potřebuji vědět, kdy plánuješ naše setkání a na jak dlouho. Také mi prosím napiš, jaké oblečení si mám vzít a kam půjdeme. Například města, která u vás navštívím a tak.

Jak se jinak máš? Já báječně. Chodím pořád na ping pong a teď se učím hrát i na kytaru. Ve škole to ujde.

Zdravek párek

Míša

PS: Doufám, že se nezlobíš, že nemůžu přijít na tvoje narozeniny.

5. Odpověz na předchozí dopis a nadepiš obálku (adresu si můžeš vymyslet). Vše potřebné dostaneš od vyučujícího.

b. Odpověď na dopis

15.2.2017

Zdravek párek Míšo
Rovensko p.Tr.

Už se těším až přijedeš. Až přijedeš, půjdeme tím na Trsovy a do bazénů. Naše setkání plánuju 17.7. 2017 až do 20.7. 2017. Vem si: kratáky a tričko s krátkým rukávem a plavky. Já jse mám dobře. Chodím na fotbal, ping pong a na florbál. Ve škole mi to jde.

Tak zdravě párek Míšo

Vojta

PS: Nevadí že na narozenky nepřijedeš.

Ahoj kamaráde!

Prázdniny se nám blíží to, máš pravdu. Tak na čtrnáct dní asi, ale my tě odvezeme. Setkání ubírají ale já přijel 21. čer. ma. Navštívíme Sychrov, Hrubou skálu a Valdštejn. Já se mám taky báječně. A tak si vem kratáky a tričko a plavky protože pojedeme do Turrova na koupaliště. A to je dobře že hraješ ping pong a na kytaru. Ve škole to taky ujde. A nezlobím se na tebe.

Tak. Ahoj

Adélka

POPIS OSOBY – 4. ročník

a. Pracovní list

1. Odpověz na otázky:

- a) K čemu nám slouží popis? informuje, nás o předmětech, osobách...
 b) Co vše můžeme popisovat? osoby, věci, zvířata...; praktickému postupu
 c) Jaký by měl být popis? přesný, názorný, výstižný
od základních znaků k detailům

d) Jak postupujeme při popisu osoby? Očísluj.

☐ 2	obličej	☐ 4	oblečení
☐ 3	oči, nos, tváře, ústa, brada	☐ 1	celkový vzhled

e) Jak se liší popis osoby od charakteristiky osoby? Co musíme dále popsat při charakteristice oproti popisu?

Při charakteristice popisujeme chování vlastnosti člověka

f) V jakém čase popis probíhá? Vyber: minulý – přítomný – budoucí.

2. Napiš přídavná jména k těmto slovům:

- oči: velké, modré, malé, zelené, střední, výrazné
 postava: hubená, štíhlá, širší, široká, sexi
 vlasy: krátké, dlouhé, střední, světlé, černé
 obličej: kulatý, tlustý, naličený
 oděv: modrý, černý, šedivý, elegantní, přetkaný, sportovní

3. Doplně přírovnání:

a) vysoký jako <u>sloup</u>	b) štíhlý jako <u>laně</u>	c) černý jako <u>uhlí</u>
d) usměvavý jako <u>klavn</u>	e) bílý jako <u>stěna</u>	f) špičatý jako <u>hřebík</u>
g) hubený jako <u>vyžle</u>	h) uši jako <u>antény</u>	ch) ruce jako <u>zezlata</u>
i) vlasy jako <u>zlatobvlácka</u>	j) oči jako <u>dolary</u>	k) červený jako <u>čert</u>

4. Napiš slovesné tvary, které často využíváme při popisu osoby: je, nosí, má
je oblečen, je oděn, bere si, vypadá (jako)

5. Z této nabídky vyber devět slov a zapiš je do tabulky: HEZKÝ, OŠKLIVÝ, DOBRÝ, ŠPATNÝ, TLUSTÝ, ŠTÍHLÝ, RYCHLÝ, POMALÝ, VYSOKÝ, NÍZKÝ, ŠPINAVÝ, STARÝ, SMUTNÝ, VESELÝ.

Rychlý	Vysoký	Pomalý
Tlustý	Starý	Nízký
Hezký	Štíhlý	Dobrý

6. Společně heslovitě napište vzhled skřítky Poutníčka.

☐ 3 špičaté uši (okř)	☐ 4 špičatý klobouk	☐ 1-2 šišatá hlava
☐ 4 velké, dlouhé boty	☐ 1 dlouhé ruce	☐ 2 usměvavý obličej
☐ 3 oči jako tenisáky	☐ 1 vousy jako Gandalf	☐ 3 krátké vlasy

b. Popis skřítky Poutníčka

SKŘÍTEK POUTNÍČEK

Skřítek Poutníček se narodil na hradě Trocky a je mu 1000 let.

Skřítek je vysoké postavy, má protáhlý obličej, krátké černé vlasy, velké oči a úzká ústa, banatý nos a odstátní uši.

Na sobě má vysokou čepici, široké triko s opaskem, tenké punčocháče a velké boty.

Je to hodný skřítek, s kterým bych se rád někdy setkal.

Skřítek z Českého ráje

Jmenuje se Skřítek z Českého ráje. Je mu asi 7 milionů let, a pochází z Trosek.

Je stíhlé postavy, má velkou kulatou hlavu a velké špičaté uši.

Jeho oči jsou velké a červené, nos má také velký. Na hradě mu rostou dlouhé šedé vousy.

Rád nosí červenou čepici a hrůzou košili. Na nohách má šedé boty.

Bohužel Skřítku z Českého ráje už dlouho nikdo neviděl.

SKŘÍTEK Z ČESKÉHO RÁJE

Skřítek z Českého Ráje se jmenuje Poutníček, je mu 100 let a pochází z Hrubé Skály.

Skřítek Poutníček má štíhlou postavu, jeho hlava je šišáka, oči jsou zelené a vousy má dlouhé jako Gandalf. Má dlouhé ruce a pořád s nimi něco dělá. Jeho dlani jsou, jak kuličky pod špičatou čepičkou má malé a krátké vlasy.

Obličej zdobí krásný úsměv. Na hlavě má špičaté uši a oči jako tenisáky. Rád nosí špičatou čepičku a na nohách velké boty.

Skřítek Poutníček je moc zábavný, jsem rád, že jsem ho poznal.

Skřítek Poutníček

Skřítek z Českého ráje se jmenuje Poutníček. Je mu 700 let a bydlí na hradě Trocky.

Má malou hubenou postavu. Krátké nohy a štíhlý pas. Ruce jsou úměrné k postavě. Výrazná je jeho velká hlava. Na hlavě jsou velké špičaté uši, velké oči a tlustý nos. Úsměvná ústa doplňuje bílý plnovous. Hlavu pokrývají krátké hnědé vlasy.

Na hlavě nosí fialový špičatý klobouček. Je oblečen do červené košile, v pase ztaženou černým páskem. Nohy bez kalhot zapadají do velkých hnědých bot.

Poutníček je malý roztomilý stáří kterého nikdo, nikdy neviděl. A já bych ho rád potkal.

POPIS OBJEKTU – 5. ročník

a. Pracovní list

1. Odpověz na otázky:

- a) K čemu nám slouží popis? abychom
- b) Kdy se setkáme s popisem v běžném životě? osoba věc, děj, popis ptacovního
- c) Jaký by měl být popis? stučný, jasný, uspořádaný

d) V jakém čase probíhá popis? Vyber: minulý – přítomný – budoucí

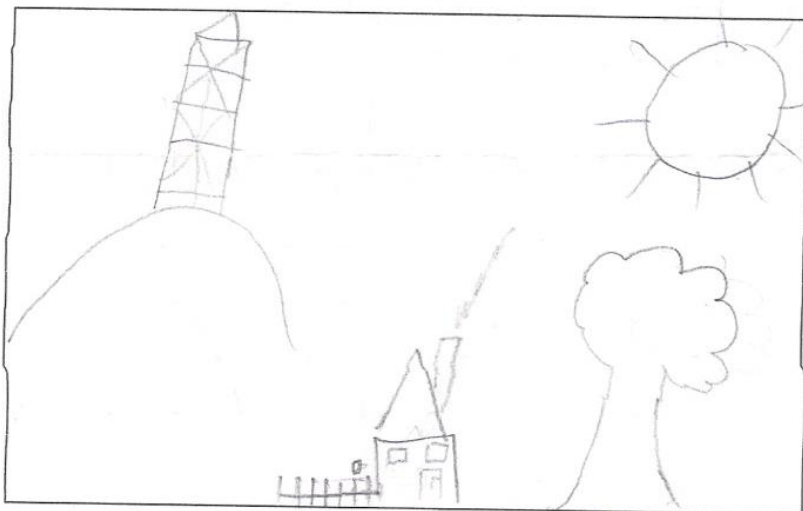
2. Napište slovesné tvary, které často využíváme při popisu objektu (např. domu, zámku):

Rozléhá se, je postaven, rozpadá se, opravuje se, stavi se, stojí, hroučí se, vypada, vychívá, je vybudován, má tyči se ptaska

3. Vymysli a zapiš přídavná jména k těmto slovům:

- les: lesní, velký, malý, hluboký, temný, krásný, historický, smutkový
- zď: bílá, černá, batovaná, nová, stará, prasklá, úzká
- krajina: hezka, velká, zelená, slunečná, chladná
- hrad/zámek: starý, velký, dřevěný, kamenný, křivý, statobylí

4. Nakresli obrázek podle popisu učitele:

5. Přečti si popis zámku Hrubá

Skála a rozděl text na tři části

(úvod, sta, závěr).

Hluboko v lesích na skalnaté plošině se nad údolím řeky Libuňky tyčí zámek Hrubá Skála. Tato stylová a romantická stavba je zbarvena do světle žluté barvy. Nachází se zde velké nádvoří a upravená věž. Z této vyhlídkové věže vidíme Trosky i Kozákov. Tento zámek stojí na místě původního gotického hradu z roku 1350 a jmenoval se pouze Skála. Aby se nepletl s Malou Skálou, byl později název upraven na Hrubá Skála. Dnes je zámek

využíván i jako hotel a restaurace. Tento zámek patří mezi nejnavštěvovanější místa Českého ráje a je mým oblíbeným místem pro odpočinek. závěr

6. Zakroužkuj všechna přídavná jména a podtrhni slovesné tvary.

5. Indicie: 47m - stará, zřícené, nejmalebnější a nejpozornější
57m - mladá, Čeněk z Vantemberka, nejvyšší Dominant a čes. ráje,
14 století, Čedčovice, skály, Mohutný a Pevný

6. Přečti si znovu nasbírané indicie a zkus uhodnout, jaké pamětihodnosti patří.

Trosky

b. Popis hradu

Hrad Trosky

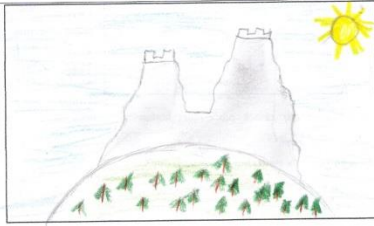
V srdci Českého ráje mezi dvěma čedičovými skalisky se nachází zřícenina středověkého hradu Trosky.

Hrad začali stavět kolem roku 1380, má dvě věže, Pannu a Babu. Na Babě je krásná rozhledna. Když je hezké počasí, je vidět velmi daleko.

Trosky postavil Čeněk z Vartemberka. Po jeho smrti hrad připadl Václavu IV. Nyní je hrad majetkem státu.

Tento hrad je mezi nejnavštěvovanějšími hrady České republiky. Rád se na Trosky zase podívám.

Obrázek:

Hrad Trosky

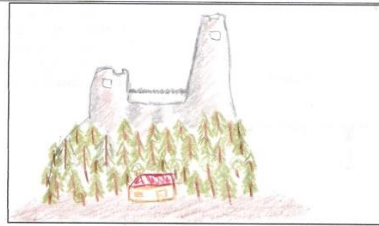
Hrad se nachází v hlubším lese na menším kopci.

Trosky jsou sopečné komíny z čediče. Jedna z věží se jmenuje Baba a je vysoká 47 metrů. Druhá věž je Panna a je vysoká 57 metrů. Jsou zbarveny do tmavě lesklé barvy. Trosky jsou dominantou Českého ráje.

První majitel byl Čeněk z Vartemberka. Pochází z 14. století. Byly zde natočeny záběry pro pohádku Princ a Večernice. Trosky jsou opředeny různými pověstmi.

Z Trosek je krásný výhled do Českého ráje. Hrad je pěkný a blízko mého rodiště.

Obrázek:

Naše České Trosky

Hluboko v lesích se nachází zřícenina hradu Trosky.

Trosky jsou z čediče a zbarveny do tmavě lesklé. Z Trosek je vidět na Ještěd, Kozákov a další města, obce a malé vesničky. Trosky postavil zhruba v polovině 14. století Čeněk z Vartemberka, na dvou sopečných vrcholech byly postaveny věže Panna a Baba.

Několik let potom vyhořely a stala se z nich zřícenina. O Troskách je pověst která se zabývá na dvě sopečné věže Pannu a Babu.

Trosky se mi moc líbí je to památka na minulost a hodně vzducha.

Obrázek:

7. Popis hradu – osnova: UVOD: obecné představení a názov hradu

STAT: hlavní znaky - vnější vzhled, velikost, tvar, barva ...
vedlejší historie, zvláštnosti ...

ZAVĚR: vlastní názor nebo vztah k tomuto hradu

Nezapomeň na nadpis a správné členění textu do odstavců!

Hluboko v lesích na malém kopci se tyčí hrad Trosky. Každý den v létě, tam chodí docela dost lidí. Je to krásné místo na relaxaci. Trosky mají tmavě lesklou barvu a pohádkově ze 14. st. Postavil ho Čeněk z Vartemberka.

Hrad Trosky mají tvar sopek, takí dříve soptily. Trosky jsou pojmenovány podle Babu a Panny. Baba měří 57 m a Panna 47 m.

O prázdninách je to skvělé místo na zabavení a povídky. Můžete si na hrad Trosky sami vyjet na výlet.

Obrázek:

CHARAKTERISTIKA OSOBY – 5. ročník

a. Pracovní list

1. Odpověz na otázky:

a) Jaký je rozdíl mezi charakteristikou osoby a popisem osoby? při charakteristice popisujeme i povahu člověka.

b) Jak postupujeme při charakteristice osoby? Očísluj.

2 obličej (oči, nos, tváře, ústa, brada...)

4 chování

1 celkový vzhled

3 oblečení

c) V jakém čase charakteristika nebo popis osoby probíhá? v přítomném

2. Napiš přídavná jména k těmto sloům:

postava: vysoká, štíhlá, malá, silná, svalnatá

obličej: hezký, škaradý, roztomilý, toulavý, bílý, spálený, usměvavý, smutný

oblečení: hedvábné, hedvábné, voňavé, kožené, značkové

oči: lesklé, roztomilé, modré, zelené, smutné

vlasý: rozčechané, blondaté, kožené, zmačkané, dlouhé, krátké, černé, hnědé

nos: špičatý, hezký, malý, velký, široký, roztomilý

3. Napiš nejvíce kladných i záporných vlastností (svých vlastních, svého kamaráda):

+ hodný, roztomilý, silkový, chytrý, štedrý, pracovitý

- pyšný, zlý, zlobivý, lakomí, líný, nesilkový, rozespělý

4. Doplní přirovnání:

a) velký jako slon

b) líný jako ves

c) černý jako uhel

d) chytrý jako počítač

e) je to chlap jako hora

f) mračí se jako katabak

g) hubený jako spagetka

h) uši jako repračky

ch) ruce jako kopaty

i) vlasy jako navran

j) oči jako poměnký

k) mazaný jako liška

5. Napiš slovesné tvary, které často využíváme při charakteristice osoby:

je, má, chodí, umí, chová se,

6. Přečti si pověst o Drábských světničkách.

Blízko Mnichova Hradiště jsou pískovcové skály, které připomínají tajemný hrad. Prý zde před dávnými časy bydlel obr Dráb.

Bydlel tak daleko od lidí, aby nerušil jejich klid, ale zároveň tak blízko, aby si mohl kdykoliv dojít pro nějaké jídlo. Často lidem bral jejich dobytek, ale člověku nikdy neublížil. Drábova žena brzy zemřela a on neměl nikoho, kdo by mu doma hospodařil. Těžila ho samota. Proto se jednoho dne vydal do nedaleké vesničky a jako malého vrabčáka unesl v dlani krásnou děvečku do své jeskyně.

Dráb byl sice na děvenku hodný, ale ona často plakala a chtěla zpátky domů. Jednoho dne se nad ní Dráb slitoval a povolil jí navštívit rodiče. Musela však slíbit, že se vrátí. Děvenka ve vesnici všem vyprávěla, jak u obra bydlí a pomáhá mu hospodařit. Protože se jí nechtělo zpět, vymysleli společně plán, jak obra dopadnout.

Dívka na cestě zpět k obroví odmotávala klubko vlny a lidé tak druhý den ráno zastihli spícího obra. Nejprve ho chtěli svázat, ale nakonec usoudili, že není zlý a snaží se s lidmi vycházet. Obra tak nechali žít dál ve své jeskyni a on jim za to prozradil, kde najdou jeho schovaný poklad. Tento poklad lidé opravdu našli a děvenka ho dostala jako výslužku za služby u Drába.

Lidé pak začali Drába navštěvovat, aby se necítil tak sám a on měl z těchto návštěv vždy velkou radost. Na oplátku pak lidem pomáhal orat pole či sklízet úrodu. Lidé si vážili Drába a Dráb lidí.

Z velkého přátelství vzniklo pojmenování těchto skal, kterým dnes nikdo neřekne jinak než Drábské světničky.

7. O jaký slohový útvar se v předchozím článku jedná? Zakroužkuj: popis – vypravování – dopis

8. Jakou povahu má asi obr Dráb? milý, osamělý, hodný, laskavý, společenský, štedrý, nepřírodní

9. Libovolně vybarvi obra Drába.

b. Charakteristika obra Drába

Obr Dráb

Obr Dráb je obr který pochází z Dražských svatnických Drápců je 46let. Dráb měl manželku, která má umělecký Ma štíhou postavu, drsný obličej, vlasy má jako hrčbiky, oči má jako dvě studny, napulenci ústa, veliký nos a sloní uši. Nosí tmavě zelené tričko a světle zelenou košili s tmavě zelenými knoflíčky. Vlastní světle modré kraťasy s tmavě modrými kapsami. Vyrábil si hnědé boty s černými dřívími.

Obr Dráb je hodný milý štedrý, ale taky osamělý a nepořádný.

Obr Dráb považuju za nejlepšího obra v pohádkovém světě a vůbec by mi nevadilo kdyby byl můj kamarád.

Úkol pro rychlé žáky:

Na čistý papír nakresli, jak si představuješ manželku obra Drába.

Obr Dráb

Tento obr se jmenuje Dráb a je mu 95 let. Obr pochází z Dražských svatnick.

Obr má vysokou postavu, hnědou pleť a černé vlasy. Oči má tmavě modré, vypadají jako bowlingové koule.

Obr Dráb nosí hezkou modrou košili a pod ní žluté tričko. Každý den nosí žluté kraťasy a velké hnědé boty.

Dráb je milý, ale lidem často ukradne nějaký dobytek. Obr je velmi osamělý, protože nikdy neměl žádného přítele.

Já osobně bych chtěl dopřít obra nikdy navštívit určitě, tam po sobě nemchal žádnou řádku.

Úkol pro rychlé žáky:

Na čistý papír nakresli, jak si představuješ manželku obra Drába.

Obr Dráb

Jmenuje se Dráb, je mu 100 let a pochází z Dražských svatnick.

Je velký, mohutný a širší postavy. Obličej má jako Pizza, vlasy hnědé, ústa červená jako jahoda, nos zakulacený a uši jako slon.

Tričko má červené, košilek oranžový a knoflíčky bílé. Kalhoty hnědé s bílými kapsami a boty černé jako uhlí.

Obr Dráb je hodný, neosamělý, pravda mluvčí, milý a taky trochu chytrý.

Já bych ho osobně poskat nechtěla, protože je ošlivý a určitě hodně smrdí. Trávil se jako kakabus a vůbec. Ale jinak je velmi hodný.

Úkol pro rychlé žáky:

Na čistý papír nakresli, jak si představuješ manželku obra Drába.

Obr Dráb

Tento obr jmenuje Dráb je starý 1000 let pochází z Dražských svatnických.

Obr dráb je smutný a měří 4 m, má kulatý obličej, vlasy jako hrčbiky, oči jako studny, nos má křivý a uši velké jako satelity.

Tento obr má hnědé vlasy, košilek vestu, zelené kraťasy a černé boty.

Dráb je velmi hodný, laskavý, štedrý, společenský a milý.

Tento obr je velice hodný a chtěl bych ho poskat.

Úkol pro rychlé žáky:

Na čistý papír nakresli, jak si představuješ manželku obra Drába.

PŘÍPRAVA NA VYPRÁVOVÁNÍ – 4. ročník

a. Pracovní list

1. Přepiš příběh z citoslovcí:

Crrrrrrrrrrrrrrrrrrrr! Bum, uuuááááááá! Ššš čččč šššš čččč, gloglo, ham ham, prásk! Frrrrrrrrrrrrrrrrrrrr...

Zvoní budík schodím ho na zem půjdu si čistit
zuby *zaglogdám si na jím se zavřu dveře
za sebou a frčím do školy.

2. Doplň přímou řeč:

Tatínek křičí na zlobivého syna: „Nekoukej pořád na tu televizi!“

Syn mu odpovídá: „Dokoukam ten film a půjdu ven.“

Maminka se přidala a oba okřikla: „Nehádejte se pořád!“
„Neplet se do toho! Už končíme.“ odpověděl jí tatínek.

3. Změň věty tak, aby se neopakovalo stále sloveso být.

Když jsem byla malá, byli jsme několikrát na hraděch v Českém ráji. Byla to nádhera. Počasí bylo krásné. V batohu byla vždy nějaká ta svačina od maminky. Byla jsem z těchto dní nadšená. Jednou jsme byli na Troskách a tam bylo ošklivo. Byla jsem celá promoklá a zmrzlá. Jen tatínek byl celý suchý, protože jako jediný byl svědomitý a vzal si do batohu pláštěnku.

4. Hledej ve třídě Odpověď na otázky:

- a) Jaké vojsko chtělo dobyt hrad? husité
- b) U jakého stolu zasedali spolubojovníci? kamenného
- c) O čí hlavě vypráví příběh? kančí
- d) Jaký hrad je dobýván? kost
- e) Jaké město má ve znaku kančí hlavu? Sobotka
- f) O jakých válkách vypráví příběh? husických
- g) Co vše bylo hozeno z hradu? kančí hlava a sud vína
- h) Co prohlásil Žižka o tomto hradu? že je tvrdá jako kost a kost patří psu.

5. Sestav osnovu příběhu za pomoci obrázku. Užij jednoduché věty.

Obrázek číslo 1: Husité útočí na hrad.

Obrázek číslo 2: Husité zasedají u kamenného stolu.

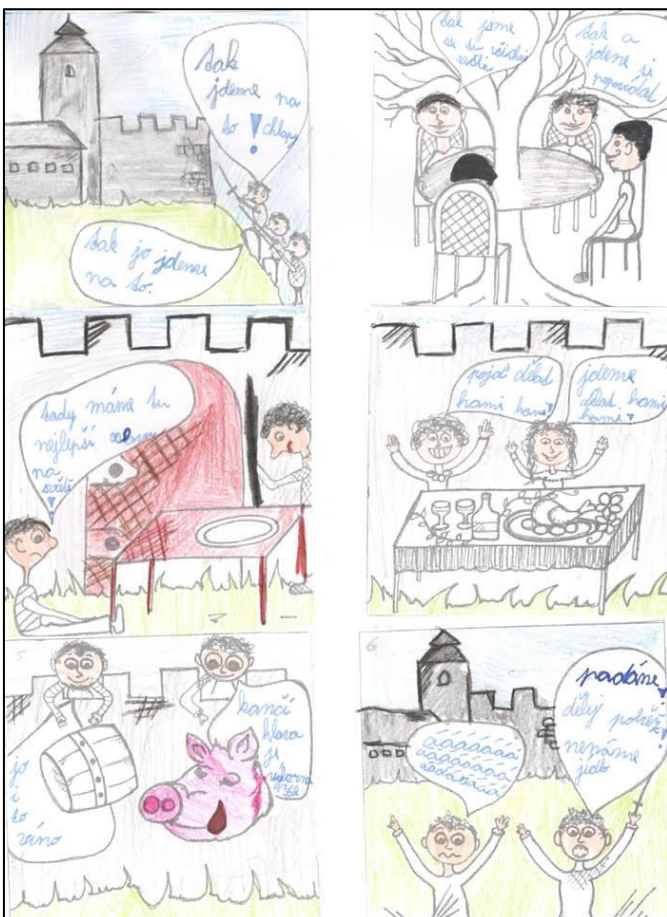
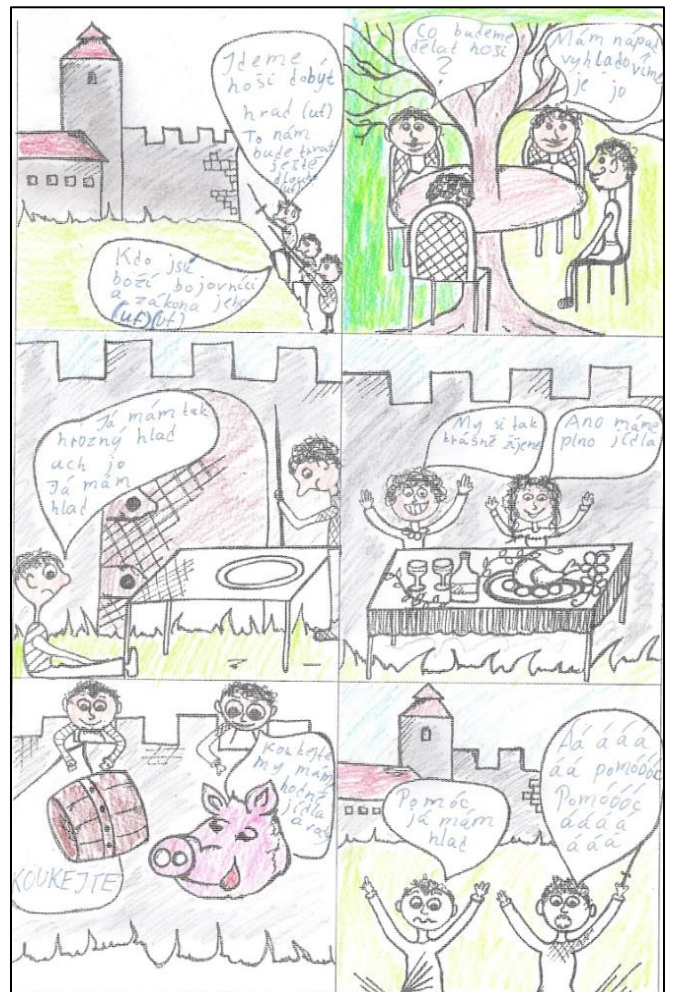
Obrázek číslo 3: Všude dochází jídlo.

Obrázek číslo 4: Na hradě uspořádali falešnou oslavu.

Obrázek číslo 5: Z hradu byla vyhozena kančí hlava a sud.

Obrázek číslo 6: Husité se vzdávají.

b. Komiks

VYPRAVOVÁNÍ – 5. ročník

a. Pracovní list

1. Uprav větu: Obr se posmíval skřítkovi, že má krátké nohy... tak, abys použil:

- a) přímou řeč: Obr se posmíval skřítkovi: „ máš malé nohy“!
- b) I. os. j. č.: Posmíval jsem se skřítkovi že má krátké nohy
- c) přítomný čas: Obr se posmívá skřítkovi že má krátké nohy
- d) citoslovce: Obr se posmíval -11- : Ha ha ha chi chi chi ho ho“.

2. Vymysli krátký příběh s těmito slovy: ~~fr~~frfrfrfrfr, kuna, nudný, pošťuchovat, hrnec.

Dva kluci se pošťuchovali v mytí nádobí. Kluci zahlédli nudnou kunu za smáli se vrabec se lek ^{a letěl pryč} frfrfrfrfrfr a schoďil hrnec s bramborama a kluci se lekli a utekli taky.

3. Přečti si krátkou zprávu: ^{d ě} V sr ^čstci českého ráje, kde se nachází město Turnov, museli zasahovat hasiči při požáru ^hmístního muzea, který ^zznikl nepozorností paní uklízečky. Tento požár způsobil škodu za tři mil ^íiony korun.

a) Oprav pravopisné chyby.

b) Vymysli nadpis pro tuto zprávu: Turnovská nehoda

c) Převyprávěj příběh z pohledu: hasiče, uklízečky nebo svědka požáru. ✓

4. Přečti následující příběh:

Kousek od města Lomnice nad Popelkou je zalesněný vrch, kde se nachází zřícenina Kumburk. K tomuto místu existuje několik pověstí. Poslechněte si jednu z nich: Pán z Kumburku a pán z Bradlece měli veliké spory. Mladý Vojtěch z Bradlece se zamiloval do krásné Veroniky z Kumburku a otec Vojty s tím velice nesouhlasil. Podplatil tak čarodějnici a ta Veroniku zaklela v bílou paní. Bílá paní pak chodila po kumburských hradbách a zpívala smutné písničky. Vojtěch se moc trápil a požádal čarodějnici o pomoc. Čarodějnice se nad ním slitovala a řekla: „Naber vodu ze syřenovské studánky a zalij s ní strom na kumburském nádvoří.“ Na tomto stromě pak utřhl devět větvíček a vždy ze tří svázal kytici. První kyticí otevřel komnatu bílé paní, která nejprve svého milého nepoznala. Druhou kyticí se jí tedy dotkl a zbavil ji kouzla čarodějnice. A třetí kytice? Tu si nesli mladí manželé brzy potom k oltáři. Jejich rodiče se se vším smířili a na nádvoří Kumburku prý dodnes stojí mohutný pahýl stromu, z něhož Vojtěch květiny trhal.

a) Vymysli nadpis pro tento příběh: Kumburská pověst

b) Rozděľ text do odstavců. ✓

c) Vymysli osnovu (použij heslovité věty): ÚVOD: Kumburk leží kousek v Lomnice nad Popelkou.

1. STAŤ: Čarodějnice zaklela Veroniku.

2. STAŤ: Čarodějnice Vojtovi pomohla.

Závěr: Všechno dobré dopadlo.

b. Písemný projev

POSTAVA: ČERT (ZMATEK) MÍSTO: ROVENSKÁ ZVONICE

Zmatek ve zvonici

Byl jednou jeden čert který se jmenoval Zmatek. Bydlel pod Rovenskou zvonici

Byl páték a malý Zmatek měl 15 narozeniny. Vypořádal čertovskou pářey na kterou pozval vřlu Malvínu čertu Buciřálka a jeho 16 svatozračů, vodníka Miloše a starého čaroděje Šimona. Byla velká pářey ale najednou začala něco zvonit. Zmatek se pomalu se svým kamarádem čertem Buciřálkem vyřilily z narvečníhavé pářey a vyšli ven se kouknout co to zvoní. Byli oevřeny dveře do zvonice a co si myřlíc že ten paterovřný zmatek neudělá. Veřel davněř a jeho kamarád taky ale zase řel ven a řiká zmatekvy „Vřlec zachvíly někdě přijde a zamkne tě tu.“ A v tu řádu bouchly dveře a zamkly se. Zmatek zmatekval a řikal po sebedech sem a tam. Nařikal a na noc si vřel do zvoně a spal. Buciřál bēřel zpěřky dola na pářey a všem rezhlasil co se Zmatekvi stalo. Všichni se sebraly a řly mu porok. Šimon zakozřil oř že všechno jeřeř zhorřil. Zmatekva otec vzal seřírku a Zmateka vyřekal jen že co to? zmatek nikde. Tak hledaly a hledaly až ho vřla Malvína našla v obratěném zvoně jměhem Věřlav. Vřali ho ze zvonu a rannou s ním do poseře.

Ař tam někdy pēřijdeře tak se v te zvonici zastavte a vřeba se tam nějaký Zmatekva chlap vřeba najde.ř

POSTAVA: Vřla MÍSTO: Dřaskřiv státek

Vřla Amáľka a zlobivřý chlapeř
Jednřho krásněho dne se narodilo Dřaskřiv krásně ale zlobivě dēřřátko. Křdy ř mu bylo řest tak začal nesmřřně zlobit ř

Maminka ho chtěla vychovat na heřného a spěřněho chlapeř, ale to se ři neřoděřřilo. Křdy ř mu bylo 10 našel ři holřku s kterou se za rok vřozěřel. protože holřka vadřlo jak se k ři choval. Maminka ř mu řřkala, že ři zachvíly dostane do blářince. V řeho 13 letech zavřbali vřlu Amáľku, která ho zocarovřla aby byl heřný.ř Od te doby Dřaskřiv syn ne zlobř a je heřný jako anřřleř. Vřla Amáľka za odměnu dostala oběř: šřřtkovřu a rajřken pēřřekřu a všechno dobrě dopadře

Zde nakresli obrázek k příběhu nebo nalep vylosované obrázky a vybarvi je:

Napiř heslovitě osnovu tvěho příběhu:

řVOD: Dřaskřiv syn zlobř

STĀř 1: Neřoděřřilo se vychov

2. Dřaskřiv syn dostane maminku do blářince

ZĀVĚř: Vřechno dobrě dopře

POSTAVA: Čert MÍSTO: Bora - řelva

Čert na řelvě

Jeden neposlušný čert zabloudil a nemohl na řit cestu do pekla.

Čert byl smutný a zouřali že nemohl na řit peklo byl to jeřtě malý čert. Měl u sebe pekelnou knihu kouzel. Čert se dostal do Botovřských skal. Kde na řel divný útvar který vypadáľ jako řelva.

řVěřomil ři že mřře s kouzelnou knihou uděľat novou bránu do pekla. Mřřto pod řelvou bylo tak a kotřt pro bránu. Tak začal řarovat a uděľal bránu. Čert vřstoupil do brány a dostal se zpěřky do pekla.

Čert byl řád že se dostal domů a na zem se už nikdy nevřátil.

Zde nakresli obrázek k příběhu nebo nalep vylosované obrázky a vybarvi je:

Napiř heslovitě osnovu tvěho příběhu:

řVOD: Neposlušný čert

STĀř 1. Čert nemřře najřt peklo

2. Vřkouzřil bránu

ZĀVĚř: Vřřtil se domů